

Sosyal Bilimler Enstitüsü

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSAL PİYASALAR VE YATIRIM YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARININ CAMELS DEĞERLENDİRME
SİSTEMİ ÜZERİNDEN FİNANSAL PERFORMANSLARININ PROMETHEE
YÖNTEMİYLE ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

RAHİLA RZALI

İstanbul, 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSAL PİYASALAR VE YATIRIM YÖNETİMİ BİLİM DALI

**ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARININ CAMELS DEĞERLENDİRME
SİSTEMİ ÜZERİNDEN FİNANSAL PERFORMANSLARININ PROMETHEE
YÖNTEMİYLE ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

RAHİLA RZALI

Tez Savunma Jürisi

1. Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi HAKAN ÇELENK
2. Üye : Dr. Öğr. Üyesi AYŞEGÜL ERTUĞRUL
3. Üye : Dr. Öğr. Üyesi MEHMET ALTAN MASUN

İstanbul, 2025

ÖZET

ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARININ CAMELS DEĞERLENDİRME SİSTEMİ ÜZERİNDEN FİNANSAL PERFORMANSLARININ PROMETHEE YÖNTEMİYLE ANALİZİ

Bankalar, gelişmekte olan ülkelerde işletmelere, bireylere ve kamu kurumlarına finansal hizmetler ve kredi imkânları sunarak ekonomik büyüme ve kalkınmaya önemli katkılarda bulunmaktadır. Sağlanan krediler, işletmelerin büyümesi, yeni yatırımların gerçekleştirilmesi ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, bankacılık sektörünün performans değerlendirmesi, yalnızca finansal kuruluşlar açısından değil, aynı zamanda makroekonomik istikrar ve kalkınma açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, özel sermayeli mevduat bankalarının finansal performanslarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Analiz sürecinde, 2019-2024 yılları arasındaki veriler kullanılarak bankaların performansı CAMELS modeli ve CAMELS kriterleri esas alınarak PROMETHEE yöntemiyle sıralanmış ve karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda, Türk Ekonomi Bankası genel olarak en yüksek performansı sergileyen banka olmuştur. CAMELS ve PROMETHEE yöntemleri bazı yıllarda farklı sonuçlar verse de, 2022 ve 2023'te her iki model de Türk Ekonomi Bankası'nı birinci sıraya yerleştirmiştir. En düşük performans sıralaması yıllara göre değişmekle birlikte, 2023 yılında her iki model de Türkiye İş Bankası'nı listenin en sonuna yerleştirmiştir. Genel sonuçlar benzer olmakla birlikte, CAMELS ve PROMETHEE yöntemleri arasında tam bir uyum bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu çalışmaya özgünlük katan husus, Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının finansal performanslarının CAMELS değerlendirme sistemi üzerinden PROMETHEE yöntemi ile analiz edilmesidir.

Anahtar kelimeler: Banka Performansı, Finansal Analiz, CAMELS Modeli, PROMETHEE, Özel Sermayeli Mevduat Bankaları

ABSTRACT

ANALYSIS OF THE FINANCIAL PERFORMANCES OF THE PRIVATE CAPITAL BANKS BASED ON CAMELS EVALUATION SYSTEM BY PROMETHEE METHOD

Banks in developing countries make significant contributions to economic growth and development by providing financial services and credit opportunities to businesses, individuals, and public institutions. The loans provided play a critical role in the growth of businesses, the realization of new investments, and the sustainability of economic activities. In this context, the performance evaluation of the banking sector is of great importance not only for financial institutions but also for macroeconomic stability and development. This study was conducted to evaluate the financial performance of Private Capital Deposit Banks. In the analysis process, data from the years 2019 to 2024 were used, and the performance of the banks was ranked and compared using the PROMETHEE method based on the CAMELS model and its criteria. As a result of the study, Turkish Economy Bank generally exhibited the highest performance. Although the CAMELS and PROMETHEE methods yielded different results in some years, both models ranked Turkish Economy Bank in first place in 2022 and 2023. The lowest performance rankings varied by year; however, in 2023, both models placed İşbank at the bottom of the list. Although the overall results were similar, it was determined that there was no complete alignment between the CAMELS and PROMETHEE methods. What adds originality to this study is the analysis of the financial performances of Private Capital Deposit Banks through the CAMELS evaluation system using the PROMETHEE method.

Keywords: Bank Performance, Financial Analysis, CAMELS Model, PROMETHEE, Private Capital Deposit Banks

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince bilgi ve tecrübesiyle her aşamada bana yol gösteren, değerli katkılarıyla çalışmamın şekillenmesine önemli ölçüde yardımcı olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÇELENK'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her koşulda yanımda olan sevgili aileme; bu süreçte bana destek olan, moral ve motivasyon sağlayan kıymetli arkadaşlarıma da gönülden teşekkür ederim.

Bu çalışmanın, finansal performans analizi alanında yapılacak gelecekteki araştırmalara katkı sağlamasını temenni ederim.

Rahıla RZALI

İstanbul, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLOLAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Banka Kavramı ve Bankaların Ekonomideki Önemi	4
1.1.1. Bankacılığın Tanımı	4
1.1.2. Bankaların Ekonomideki Önemi	4
1.2. Bankaların Faaliyet Alanlarına Göre Türleri	5
1.2.1. Merkez Bankası	5
1.2.2. Ticari Bankalar	6
1.2.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	7
1.2.4. Katılım Bankaları	8
1.3. Dünyada Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi	9
1.4. Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi	12
1.4.1. Osmanlı Dönemi	12
1.4.2. Cumhuriyet Dönemi	14
1.4.3. Yakın Dönem	16

1.5.	Bankacılık Sektöründeki Düzenlemeler ve Denetim Mekanizmaları	17
1.5.1.	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Oluşumu ve Görevleri	17
1.5.2.	Uluslararası Bankacılık Standartları (Basel Kriterleri).....	18

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR TARAMASI VE BANKACILIKTA FİNANSAL ANALİZ: CAMELS VE PROMETHEE YÖNTEMLERİ

2.1.	Literatür Taraması	28
2.1.1.	CAMELS İle İlgili Literatür.....	28
2.1.2.	PROMETHEE İle İlgili Literatür	29
2.2.	Finansal Analiz.....	32
2.3.	Bankalarda Finansal Analizin Önemi.....	33
2.4.	CAMELS Modeli.....	34
2.4.1.	CAMELS Modelinin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi.....	34
2.4.2.	CAMELS Modelinin Değerlendirilmesi	35
2.4.3.	CAMELS Bileşenleri.....	36
2.4.4.	CAMELS Puanlarının Hesaplanması	40
2.5.	PROMETHEE Yöntemi	42
2.5.1.	PROMETHEE Yönteminin Süreci	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARININ PERFORMANS ÖLÇÜMÜNDE CAMELS VE PROMETHEE UYGULAMASI

3.1.	Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	49
3.2.	Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	49
3.3.1.	CAMELS modeli.....	51
3.3.2.	PROMETHEE Yöntemi	62
3.3.3.	CAMELS ve PROMETHEE Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	75
SONUÇ	.....	77

KISALTMALAR

A	: Asset Quality (Aktif Kalitesi)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AHP	: Analytic Hierarchy Process
Based-IRB	: Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
BDDK	: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
BIS	: Uluslararası Ödemeler Bankası
C	: Capital (Sermaye)
ÇKKA	: Çok Kriterli Karar Analizi
ÇKKV	: Çok Kriterli Karar Verme
E	: Earnings (Kazanç Durumu)
ECA	: İhracat Kredi Kuruluşları
ECAI	: Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları
EDAS	: Evaluation based on Distance from Average Solution
ELECTRE	: Elimination and Choice Expressing Reality
FFIEC	: Federal Financial Institutions Examination Council
GAIA	: Geometrical Analysis for Interactive Assistance
G-SIB	: Global Systemically Important Bank
GSYO	: Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının
IRB	: İçsel Derecelendirme Yaklaşımları
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KDD	: Kredi Değerleme Düzeltmesi
KFS	: Koç Finansal Hizmetler
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
L	: Liquidity (Likidite)

M	: Management Adequacy (Yönetim Kalitesi)
M.Ö.	: Milattan önce
PROMETHEE	: Preference Ranking Organization Method For Enrichment Evaluation
RAV	: Risk Ağırlıklı Varlıklar
S	: Sensitivity to Market Risk (Piyasa Risklerine Duyarlılık)
S.	: Sayfa
SA	: Standart Yaklaşım
SSA	: Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TYT Bank	: Türkiye Turizm Yatırım ve Dış Ticaret Bankası
Vb.	: Ve benzeri

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Osmanlı Bankası'nın Kuruluş Hisselerinin Dağılımı.....	13
Tablo 2. Basel I ile Basel II arasındaki önemli değişiklikler ve temel farklılıklar	23
Tablo 3. CAMELS Hesaplama Tablosu (Örnek)	41
Tablo 4. Veri Matrisi	43
Tablo 5. Promethee Yöntemi Tercih Fonksiyonları	44
Tablo 6. CAMELS Analizinde Kullanılan Finansal Oranlar, İlişkinin Yönü ve Ağırlıklar	52
Tablo 7. PROMETHEE 2019 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması.....	64
Tablo 8. PROMETHEE 2020 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması.....	66
Tablo 9. PROMETHEE 2021 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması.....	68
Tablo 10. PROMETHEE 2022 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması.....	70
Tablo 11. PROMETHEE 2023 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması.....	72
Tablo 12. PROMETHEE 2024 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması.....	74
Tablo 13. CAMELS VE PROMETHEE Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Alternatiflerin ve Kriterlerin GAIA Düzlemi Üzerine İz Düşümleri	47
Şekil 2. PROMETHEE II ile 2019 yılı Performans Sıralaması.....	63
Şekil 3. GAIA Düzleminde 2019 yılı Banka Performansları	64
Şekil 4. PROMETHEE II ile 2020 yılı Performans Sıralaması.....	65
Şekil 5. GAIA Düzleminde 2020 yılı Banka Performansları.....	66
Şekil 6. PROMETHEE II ile 2021 yılı Performans Sıralaması.....	67
Şekil 7. GAIA Düzleminde 2021 Banka Performansları	68
Şekil 8. PROMETHEE II ile 2022 yılı Performans Sıralaması.....	69
Şekil 9. GAIA Düzleminde 2022 yılı Banka Performansları.....	70
Şekil 10. PROMETHEE II ile 2023 yılı Performans Sıralaması.....	71
Şekil 11. GAIA Düzleminde 2023 yılı Banka Performansları.....	72
Şekil 12. PROMETHEE II ile 2024 yılı Performans Sıralaması.....	73
Şekil 13. GAIA Düzleminde 2024 yılı Banka Performansları.....	74

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranları	53
Grafik 2. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kalitesi Oranları	54
Grafik 3. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Yönetim Kalitesi Oranları	56
Grafik 4. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Kârlılık Oranları	57
Grafik 5. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Likidite Oranları	58
Grafik 6. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Piyasa Riskine Duyarlılık Oranları	60
Grafik 7. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının CAMELS Puanlarının Grafiksel Gösterimi.....	61

GİRİŞ

Modern dünyada hem bireyler hem de kurumlar, kapsamlı ve karmaşık bir finansal sistemin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Maaş ödemelerinden alışveriş işlemlerine kadar birçok finansal işlem bankacılık sistemi aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, bireyler tasarruflarını bankalar bünyesinde değerlendirirken, yatırım süreçlerini de bankaların sunduğu çeşitli finansman olanaklarıyla hayata geçirmektedir.

Bankalar, mevduat kabul etme, kredi sağlama, ödeme işlemlerini yürütme görevini üstlenen temel mali kuruluşlardır. Ekonomik kaynakların verimli kullanılmasını sağlayarak büyümeye katkıda bulunan bankalar, aynı zamanda finansal sistemin istikrarını da korur. Mevduat toplama ve kredi verme mekanizmalarıyla para arzını yönlendirerek ekonomik faaliyetleri canlandırır ve piyasalardaki dengeyi destekler.

Bankacılık sisteminin pratik önemi, devlet içinde tüm ödemeleri ve hesaplamaları, yatırımları ve kredi işlemlerini gerçekleştirmesinde yatmaktadır. Aynı zamanda, diğer finansal araçlarla birlikte hareket ederek bireylerin ve kurumların tasarruflarını toplayıp, bu kaynakları verimli alanlara yönlendirmek suretiyle üretim sürecine entegre etmektedir.

Günümüzde bankacılık sistemi, geleneksel mevduat-kredi ve nakit yönetimi işlemlerinin ötesine geçerek, müşterilerine geniş kapsamlı finansal hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler arasında leasing (finansal kiralama), faktoring (alacakların finansmanı) hizmetleri ve diğer para-kredi mekanizmaları yer almakta olup, bankalar bu araçlar aracılığıyla hem reel sektörün finansman ihtiyacını karşılamakta hem de ekonomik büyüme sürecini desteklemektedir. Bu nedenle, bankacılık sisteminin istikrarlı olması, etkili bir para ve kredi politikasının uygulanabilmesi için temel bir gerekliliktir.

Bankaların finansal istikrarının sağlanmasında, etkinliklerinin ortaya konulmasında ve stratejik kararlar alınmasında performans ölçümü kritik öneme sahiptir. Düzenli olarak gerçekleştirilen performans analizleri, bankaların finansal yönetim süreçlerini optimize etmelerine, kârlılık düzeylerini arttırmalarına ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamalarına önemli katkılar sunmaktadır. Bu analizler, bankaların maruz kaldığı kredi, likidite ve piyasa risklerini erken tespit etmelerine olanak tanıyarak, etkin risk yönetimi stratejileri geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Bununla birlikte, bankaların performans ölçümleri, düzenleyici ve denetleyici kurumlar açısından büyük bir önem taşımaktadır. Finansal istikrarın korunması ve sektörel risklerin minimize edilmesi amacıyla, bu kurumlar bankaların sermaye yeterliliği, aktif kalitesi ve kârlılık göstergelerini düzenli olarak izlemekte ve değerlendirmektedir. Ayrıca, bankaların finansal performanslarının şeffaf bir şekilde analiz

edilmesi, yatırımcılar ve diğer paydaşlar açısından güvenilirliğin artmasına ve finansal piyasaların istikrarına doğrudan etki etmektedir.

Bankaların performans ölçümünde kullanılan etkin yöntemlerden biri CAMELS analizidir. Bu analiz, bankaların sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, yönetim etkinliği, kârlılık, likidite durumu ve piyasa riskine duyarlılığı gibi temel finansal göstergeler üzerinden kapsamlı bir değerlendirme sunar. CAMELS analizi sayesinde bankaların güçlü ve zayıf yönleri belirlenerek, gerekli düzenleyici önlemler alınabilir ve finansal sistemin istikrarı korunabilir.

Performans ölçümünde kullanılan bir diğer yöntem ise PROMETHEE yöntemidir. Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) problemlerinin çözümünde etkili ve kolay uygulanabilen bir yöntem olarak geliştirilen PROMETHEE (The Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluation) metodu, günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem, karar verme sürecine temel oluşturan alternatifleri, belirlenen tercih fonksiyonlarına dayanarak değerlendirir ve alternatifler arasında ikili karşılaştırma yaparak kısmi ve tam sıralamalarını belirler.

Çalışmada, özel sermayeli mevduat bankalarının 2019-2024 dönemine ait verileri kullanılarak bankaların finansal performans analizi yapılmıştır. Analiz, toplamda sekiz özel sermayeli mevduat bankaları içermekte olup, bu bankaların finansal durumları üzerine yapılan inceleme, bankaların yayınladıkları mali tablolarına (bilanço, gelir tablosu, dipnotlar vb.) dayanmaktadır. Çalışmada, özel sermayeli mevduat bankalarının performansını CAMELS modeli ve CAMELS kriterlerine dayanarak PROMETHEE yöntemiyle analiz ederek sıralamak ve karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın konusu, amacı, kullanılan yöntemler ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde, bankacılığın tanımı ve bankacılık sisteminin ekonomi içindeki önemi genel hatlarıyla ele alınmıştır. Bununla birlikte bankalar faaliyet alanlarına göre sınıflandırılarak açıklanmıştır. Daha sonra, dünya ve Türkiye'deki bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi üzerinde durulmuş, sektördeki değişimler ve evrim süreci incelenmiştir. Son olarak, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (BDDK) görevleri ile uluslararası bankacılık standartları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.

İkinci bölümde öncelikle konuya ilişkin literatür taraması yapılmıştır. Ardından, finansal analiz kavramı ve bankacılık sektöründe finansal analizin önemi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Daha sonra, CAMELS modelinin tarihsel gelişimi, modelin değerlendirilme süreci, bileşenleri ve CAMELS puanlarının hesaplanma yöntemleri üzerinde durulmuştur. Son olarak, PROMETHEE yöntemi açıklanarak yöntemin aşamalarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, öncelikle çalışmanın amacı, önemi, kapsamı ve sınırlılıkları ele alınmıştır. Daha sonra, özel sermayeli mevduat bankalarının performansı, CAMELS modeli ve CAMELS verileri kullanılarak

PROMETHEE yöntemi ile analiz edilmiştir. Son olarak, her iki yöntemin elde edilen sonuçları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL ÇERÇEVESİ

1.1. Banka Kavramı ve Bankaların Ekonomideki Önemi

1.1.1. Bankacılığın Tanımı

Bankalar, bireylerden ve kurumlardan mevduat toplayarak bu kaynakları çeşitli kredi ve finansman faaliyetlerinde değerlendiren önemli finansal kuruluşlardır. Ancak, günümüz finans sistemi içerisinde bankaların faaliyet alanları oldukça geniş bir kapsama sahip olduğundan, bu kuruluşları tam anlamıyla tanımlamak zordur.

Bankaların temel işlevleri mevduat toplamının ötesine geçerek ulusal ekonomiyi destekler, menkul kıymetleri korur ve borsa faaliyetlerine katılır. Bunun yanı sıra bireysel ve kurumsal yatırımları yönlendirir, sanayi girişimlerine destek verir ve bazen bu girişimlere doğrudan ortak olurlar.

Kredi verme, bankaların ana görevlerinden biridir. Bunun yanında, ülkelerin para ve kredi politikalarının uygulanmasına yardımcı olur ve finansal aracılık yaparlar. Bankalar ayrıca, hayatı kolaylaştıran ürünler sunar; örneğin, kredi kartları, ödeme sistemleri ve dijital bankacılık gibi hizmetler bu kapsama girer.

Dolayısıyla, bankaları yalnızca "parayla iş yapan ve faiz farkından gelir elde eden kuruluşlar" olarak tanımlamak yanlış olur. Onlar, modern ekonomilerin temel taşlarından biridir ve çok çeşitli hizmetleriyle hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır (Bulut 2015: 3).

1.1.2. Bankaların Ekonomideki Önemi

Ekonomi, her bir bölümü birbirine sıkı bağlı olan ve her birinin önemli bir rol oynadığı karmaşık bir sistemdir. Ekonomik ilişkilerin günümüzdeki gelişim seviyesinde, tüm ekonominin düzgün bir şekilde işlemlerini sağlamada bankacılık sisteminin kritik bir rolü bulunmaktadır. Bankalar, finansal aracılık, likidite sağlama, yatırımları yönlendirme ve kredi sunma gibi temel fonksiyonlarıyla ekonomik dengelerin korunmasına katkıda bulunur.

Bankacılık sektörü ekonominin tüm sektörlerinde bir aracı olarak bir ülke ekonomisinde çok önemli bir konuma sahiptir. Böylece bankacılık sektörü, milli geliri artırma konusunda özellikle yatırım ve tüketim harcamalarının finansmanında hayati bir rol oynar. Bu rol, yalnızca ülkenin ekonomik büyüklüğünü genişletmekle kalmaz, aynı zamanda genel kalkınma sürecini hızlandırarak toplumun refah seviyesinin yükselmesine de katkıda bulunur (Dash, Das 2019:1).

Bankacılık sektörü, hem tasarruf sahiplerine hem de yatırımcılara geniş bir yelpazede finansal hizmetler sunarak ekonomide kilit bir rol üstlenmektedir. Tasarruflar, bireyler ve kurumlar tarafından güvence altına alınmak ve ek gelir elde etmek amacıyla bankalara yatırılır. Bu tasarruflar, bir ekonominin işleyişinde kritik bir rol oynar çünkü diğer ekonomik aktörler, tüketimlerini finanse etmek veya yatırım projelerini hayata geçirmek için bu kaynaklara ihtiyaç duyar.

Tasarrufların, yatırımların finansmanında temel bir kaynak olması, ekonomik büyüme ve kalkınma için onları vazgeçilmez bir unsur haline getirir. Bankalar ise bu sürecin merkezinde yer alır ve tasarruf sahipleriyle finansman ihtiyacı olanlar arasında köprü görevi görür. Bu aracılık sayesinde, tasarruflar verimli bir şekilde ekonomiye kazandırılır. Bankaların sağladığı likidite akışı, ekonominin düzenli bir şekilde işlemesi, istikrarın korunması ve ekonomik faaliyetlerin sürekliliği için hayati bir rol üstlenir. Tasarrufların toplanması ve yeniden ekonomiye yönlendirilmesi, hem bireysel refahın artmasına hem de makroekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesine katkı sunar. Bu fon akışı, ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği ve istikrarın sağlanması için kritik bir unsurdur (Timuçin 2024: 4)

Ayrıca, bankalar ödemeler, döviz işlemleri, mevduat kabulü, yatırım hizmetleri ve kiralık kasa hizmetleri gibi çeşitli finansal çözümler sağlayarak bireylerin ve kurumların finansal ihtiyaçlarını karşılar. Bu hizmetler, bankaların ekonomik sistemdeki kritik konumunu güçlendirir.

Genel olarak, bankalar tasarrufları üretken sermayeye yönlendirerek ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Fazla kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayarak istihdam yaratır, ekonomik refahı artırır ve mevduat sahiplerine güvenli bir gelir kaynağı sunar (Driga, Dura 2014: 598).

1.2. Bankaların Faaliyet Alanlarına Göre Türleri

Bankalar, genellikle sundukları hizmetler, yapıları ve büyüklüklerine göre çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır. Bu sınıflandırma, bankaların iş modelleri, hedefledikleri müşteri segmentleri ve operasyonel özellikleri dikkate alınarak şekillenir. Türkiye'deki bankalar ise faaliyet alanlarına göre dört ana kategori altında sınıflandırılır: Merkez Bankası, Ticari Bankalar, Yatırım Bankaları ve Katılım Bankaları (Durmuş 2019: 26).

1.2.1. Merkez Bankası

Merkez bankaları, küresel finansal piyasalardaki en önemli aktörler arasında yer almaktadır. Uyguladıkları para politikaları aracılığıyla faiz oranları, kredi miktarı ve para arzı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptirler. Bu üç temel unsur, yalnızca finansal piyasalar üzerinde değil, aynı zamanda toplam ekonomik büyümeyi ve enflasyon dinamikleri üzerinde de önemli etkiler yaratmaktadır.

Tarihsel olarak, merkez bankaları başlangıçta hükümetlerin bankası olarak faaliyet göstermiştir. Ancak, zaman içinde değişen ekonomik koşullar ve artan ihtiyaçlar doğrultusunda, görev kapsamaları genişlemiş

ve yeni işlevler üstlenmiştir. Günümüzde merkez bankaları, aynı zamanda bankacılık sektörünün merkezinde yer alarak "bankaların bankası" işlevini de yerine getirmektedir (Demirkır 2010: 20).

Merkez bankalarının bir diğer temel işlevi, bankaların rezervlerini bünyesinde tutarak ödeme sistemlerini yönetmek ve koordine etmektir. Bu şekilde, merkez bankaları finansal sistemin istikrarını sağlamak için bankalara son kredi veren kurum olarak işlev görür. Ayrıca, finansal sistemdeki sorunları denetleyip düzenleyerek güvenli bir işleyişin devamını sağlarlar. Bu görevlerini yerine getirirken, merkez bankalarının bağımsız olmaları büyük önem taşır, çünkü bağımsızlık, etkili ve güvenilir bir düzenleme yapabilmelerini sağlar (HMB 2021:10).

1.2.2. Ticari Bankalar

Ticari bankalar, dünya çapında bankacılık sisteminin en önemli unsurlarından biri olarak, kredi kaynaklarının büyük bir kısmını bünyelerinde toplar ve bu kaynakları geniş bir müşteri kitlesine, yani şirketlere ve bireylere sunar. Ticari bankalar, merkez bankalarından sonra bankacılık sisteminin ikinci sırasında yer almakta (Маркова, Сахарова ve Сидоров 1995: 6).

Ticari bankalar, mevduat hesabı açma iznine sahip ve ticari krediler yaratma kapasitesine sahip kuruluşlardır. Geleneksel olarak, ticari bankaların ana fon kaynağı vadesiz mevduatken, son yıllarda tasarruflar ve vadeli mevduatlar da önemli bir kaynak olmuştur. Ticari bankalar, finansal kesimdeki en önemli kurumsal yapıyı oluşturmakta ve para ile sermaye piyasalarının en eski ve en büyük aracı kurumları olarak öne çıkmaktadır.

Ticari bankaların yönetim ve organizasyon yapıları, ülkelerin ekonomik politikaları, bankacılık mevzuatları, tasarruf alışkanlıkları ve kredi ihtiyaçları gibi faktörlerin etkisiyle ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu unsurlar, ticari bankalar arasında yapısal çeşitlilik yaratsa da ticari bankaların temel işlevleri genellikle benzerdir. Bu işlevler, fon sağlama, fon kullanma, kaydi para yaratma ve hizmet sunma olarak sıralanabilir (Atalay 1999: 3-4).

Fon Sağlama Fonksiyonu: Bankaların temel faaliyetlerinden biri olan fon sağlama işlemleri, özkaynaklar ve yabancı kaynaklar olmak üzere iki ana kaynaktan gerçekleşir. Özkaynaklar, bankanın kendi bünyesinden sağlanan fonları ifade ederken, yabancı kaynaklar üçüncü taraflardan borçlanarak elde edilen finansmanlardır. Mevduat toplama, reeskont işlemleri ve varlığa dayalı menkul kıymet ihracı, bu kapsamda önemli araçlardır.

Fon Kullanma Fonksiyonu: Ticari bankaların en önemli işlevlerinden biri olan fon kullanımı, sağlanan kaynakların kredi veya diğer plasman araçlarıyla gelir elde etme amacıyla değerlendirilmesidir. İskonto ve iştirah işlemleri, borçlu cari hesap kredileri, avans kredileri ve gayri nakdi krediler (örneğin teminat mektupları, garantiler) bu kapsamda önemli araçlardır.

Kaydi Para Yaratma Fonksiyonu: Bankaların kredi verme sürecinde oluşturduğu kaydi para, yatırılan paranın kanuni karşılıklar düşüldükten sonra kredi olarak tekrar piyasaya sunulmasıyla oluşur. Bu süreç, mevduatların çek ve transfer işlemleriyle hesaplar arasında dolaşımını sağlar.

Hizmet Fonksiyonu: Ticari bankalar, kredi ve mevduat işlemlerinin yanı sıra müşterilerine çeşitli finansal hizmetler sunar. Bu hizmetler arasında çek ve senet tahsili, para transferleri, ödeme hizmetleri, menkul kıymet alım-satımına aracılık ve istihbarat işlemleri yer alır. Bankalar, bu hizmetlerle müşteri ilişkilerini geliştirmeyi ve mevcut araçlarını etkin bir şekilde kullanmayı hedefler (Kuas 2010: 6-7).

1.2.3. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

Kalkınma ve yatırım bankaları, özellikle gelişmekte olan ekonomilerde bir arada değerlendirilen iki önemli finansal araçtır. Yatırım bankacılığı, piyasa odaklı ve yenilikçi bir perspektifle, yeni menkul kıymetlerin geliştirilmesi, ihraç edilmesi ve bu kıymetlerin yatırımcılara sunulmasına odaklanır. Kalkınma bankacılığı ise uzun vadeli finansman sağlama ve risk analizi konularında uzmanlaşmış olup, özellikle sermaye piyasalarının yeterince gelişmediği ülkelerde yatırım bankacılığının yaygınlaşmasında kritik bir rol oynar. Her iki bankacılık türü, farklı işlevlere sahip olsa da birbirini destekleyici bir yapıya sahiptir (Arslan, Bora 2022: 28)

Kalkınma bankaları; 1950'lerde Dünya Bankası'nın desteğiyle özellikle gelişmekte olan ülkelere kurulmuştur. Dünya Bankası, bu ülkelere kredi veya yardım sağlarken, kalkınma bankalarının kurulmasını bir ön koşul olarak belirlemiştir. Bu bankalar, girişimcilere yatırım sermayesi ve teknik destek sunarak sanayileşme süreçlerini hızlandırmayı amaçlar. Böylece ekonomik kalkınmaya önemli katkı sağlayan finansal kurumlar olarak görev yaparlar.

Kalkınma bankalarının başlıca görevleri şunlardır:

- Şirketlerin finansal planlamalarına ve strateji geliştirmelerine yardımcı olmak, factoring, forfaiting, yeniden yapılandırma ve şirket birleşmeleri gibi konularda rehberlik sağlamak,
- Yatırımları desteklemek için orta ve uzun vadeli krediler sunarak firmalara mali kolaylıklar sağlamak,
- Girişimcilerin projelerine teknik destek vererek Yatırımlarını hayata geçirmelerine yardımcı olmak,
- Sermaye piyasalarını geliştirmek ve sınırlı yerel kaynakları daha verimli ve stratejik sektörlerle yönlendirmek,
- Yabancı fonları etkili yatırımlara dönüştürmek ve bu kaynakların uzun vadeli kullanımlarını sağlamak.

Bu işlevler sayesinde kalkınma bankaları, ekonomik büyümeyi destekleyen ve sermaye piyasalarını güçlendiren önemli kurumlar arasında yer almaktadır (Şenel, Şekeroğlu 2019: 566-567).

Yatırım bankarı; belirli bir tanımı zor olan ve genellikle mevduat kabul etmeyen, kalkınma bankacılığında farklı alanlarda faaliyet gösteren finansal kurumları ifade eder. Bu bankalar, yatırım fonları oluşturur, menkul kıymetler çıkarır ve yatırım yaparlar. Yatırım bankacılığının içinde yer alan iki önemli kavramdan biri "Investment Trust"tır. Bu kurumlar, tasarrufları toplar, karşılığında sertifikalar çıkarır ve bu fonları menkul kıymetler veya diğer yatırımlara yönlendirir. Bir diğer kavram ise "Merchant Bank"tır. Bu bankalar, döviz, sermaye piyasaları ve şirket birleşmeleri gibi alanlarda hizmet verir. "Merchant Bank"lar, ticari bankalardan farklı olarak genellikle az sayıda müşteriyle çalışırlar (Satoğlu 2010: 13).

Yatırım bankalarının temel işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

- Sermaye piyasalarının büyümesine katkıda bulunmak,
- İlk kez çıkarılan menkul kıymetlerin halka arz sürecinde aracılık yapmak,
- Yeni çıkarılan menkul kıymetlerin geniş bir yatırımcı kitlesine erişmesini sağlamak,
- Menkul kıymet yatırımları yapmak isteyen şirketlere danışmanlık hizmeti sunmak,
- Menkul kıymet yönetimi ve yatırımcıların çıkarlarını korumak amacıyla uygun yönetim mekanizmaları oluşturmak (Şenel, Şekeroğlu 2019: 567).

1.2.4. Katılım Bankaları

Katılım bankalarının ortaya çıkışında ve gelişiminde birden fazla faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerin başında dini inançlar gelmektedir. İslam dini, faizi kesin bir şekilde yasakladığından, birçok birey birikimlerini geleneksel faiz esaslı finansal sistemlerden uzak tutmayı tercih etmiştir. Bu durum, faizsiz bir finansal sistem ihtiyacını doğurmuş ve katılım bankalarının temellerini atmıştır. Katılım bankalarının, faize dayalı finansal araçlar yerine kâr-zarar ortaklığı ilkesini benimsemesi, bu bireylere alternatif bir finansman modeli sunarak tasarruflarının ekonomiye kazandırılmasını sağlamıştır.

Siyasi faktörler de katılım bankacılığının gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Şeriat esaslarına göre yönetilen ülkelerde, ekonomik sistemler de bu ilkelere uyumlu olarak faizsiz bankacılık anlayışını benimsemiştir. Bunun yanı sıra ekonomik ve sosyal unsurlar da belirleyici olmuştur. İslam ekonomisi, bireylerin tam istihdam ve toplumsal refah içinde yaşamalarını hedefleyen bir yaklaşıma sahiptir. Katılım bankacılığı, bankacılık faaliyetlerini yerine getirirken İslam ekonomisinin temel ilkelerini esas alarak hareket etmektedir (Sumer, Öndeş ve Şimşek 2018: 900).

Katılım bankaları, temel işlevleri bakımından ticari bankalarla ortak yönlere sahiptir. Mevduat toplama, kredi sağlama ve kaydi para oluşturma gibi işlevler, katılım bankalarının da faaliyet alanları arasında yer almaktadır. Ancak bu faaliyetlerin yerine getirilmesinde katılım bankacılığının kesin bir şekilde "faiz" unsurunu dışlayan prensibi, geleneksel bankacılıktan belirgin bir farklılık ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, katılım bankacılığını geleneksel bankacılık sisteminden ayıran temel ve özgün bir farklılık sunmaktadır (Kalaycı 2023: 60).

1.3. Dünyada Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın ilk izlerinin eski Sümer ve Babil medeniyetlerine kadar dayandığı düşünülmektedir. Sümerlerde, M.Ö. 3500 yılında kurulan ve "Maket" adı verilen kuruluşun, tarihte bilinen ilk banka örneklerinden biri olduğu kabul edilmektedir. Bu yapının içinde görev yapan rahipler, zamanın ilk borç verenleri olarak öne çıkmıştır. Maketlerin başlıca amacı, tarım faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak adına çiftçilere destek olmaktır. Tarım ürünlerinin harmanlama döneminde ihtiyaç duyulan tohum, hammadde ve ekipman gibi gereksinimler için çiftçilere başlangıçta fiziksel ürünler, ilerleyen dönemlerde ise para üzerinden kredi verildiği tespit edilmiştir.

Yapılan arkeolojik kazılar ve bu kazılarda ele geçirilen belgeler, Maketlerde bankacılığa dair ileri düzey uygulamaların yapıldığını göstermektedir. Belgelerde, bir hesaptan diğerine yapılan transferlerin yanı sıra, bozdurma işlemleri ve teslim emirlerine dair talimatların yer aldığı ortaya çıkarılmıştır.

Maketlerin temel işlevleri arasında ödünç verme ve mevduat toplama işlemleri bulunmaktaydı. Burada değişim düzeninin organize bir şekilde yapılandırıldığı açıkça anlaşılmaktadır. M.Ö. 17. yüzyılın başlarında Babil Kralı Hammurabi tarafından oluşturulan Hammurabi Kanunları ise alacak ve borç ilişkilerine dair düzenlemeler içermektedir. Bu kanunlar, krediler, faiz oranları ve benzeri konulara müdahaleleri içermesi bakımından tarihteki ilk finansal düzenleme örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir (Atbaş 2023: 4).

Mezopotamya'da ticaretin kurumsallaşarak gelişim göstermesiyle birlikte, ticari güvenin tesisine yönelik ilk belgelerin de bu bölgede ortaya çıktığı düşünülmektedir. M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllara tarihlenen kayıtlar, borç ilişkilerinin yazılı hale getirildiğini ve bu süreçte ipotek edilen araziler ile şahsi kefaletlerin kredi teminatı olarak kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra, dini inançların ekonomik yapıyla iç içe geçtiği bu dönemde, tanrılara ve kutsal mekânlara sunulan değerli adakların finansal kaynaklara dönüştüğü görülmektedir. Tapınakların, halk nezdinde güvenilirlikleri dolayısıyla maddi varlıkların muhafaza edildiği yerler hâline gelmesi ise, ilkel bankacılık faaliyetlerinin temellerinin bu dönemde atıldığını göstermektedir.

Antik Mısır'da bankacılıkla ilişkili uygulamaların tarihsel temelleri bulunsa da, bankacılığa özgü uygulamaların belirgin bir biçimde şekillenip kayda değer bir yapısallık kazanması, M.Ö. 4. yüzyılda

Büyük İskender'in bölgeyi fethetmesini takip eden süreçte gözlemlenmiştir. Eski Mısır toplumunda faiz uygulamalarının düzenlenmesine yönelik olarak, mürekkep faiz (faize faiz eklenmesi) gibi uygulamaları yasaklayan çeşitli kuralların bulunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, Batlamyus döneminde (M.Ö. 127-51), İskenderiye'deki bankacılık sisteminin devletin sıkı kontrolü altına alınmasıyla birlikte, özel girişimler tarafından yürütülen bankacılık faaliyetlerinin son bulduğu bir dönem yaşanmıştır.

Romalılar dönemine gelindiğinde ise, devlet kontrolündeki bankacılık yapılarının yerini yeniden özel bankaların almasıyla birlikte, finansal faaliyetlerde farklı bir aşamaya geçilmiştir. Ancak, Roma İmparatorluğu'nun çöküşü, sadece siyasi ve toplumsal yapıda değil, aynı zamanda bankacılık ve finansal faaliyetlerde de belirgin bir gerilemeye neden olmuştur. Roma'nın yıkılışıyla birlikte, uzun bir süre boyunca bu alandaki ilerlemeler duraklamış ve finansal organizasyonlar eski gücünü yitirmiştir (Bozdemir 2007: 3-4).

Roma İmparatorluğu'nun ardından, Orta Çağ'da bankacılık faaliyetleri farklı topluluklar arasında yeniden şekillenmeye başlamıştır. Özellikle bu dönemde, tefecilik işlemleri Yahudi toplulukları tarafından yürütülmüş ve borç verme işlemleri bir süre onların kontrolünde kalmıştır. Ancak, 13. yüzyıldan itibaren, bu tür finansal faaliyetlerin ağırlığı Lombardların eline geçmiştir. Lombardlar, borç verme işinde büyük bir etkinlik kazanmış ve bu süreçte faaliyetlerini Londra'ya taşımışlardır.

Çalışmalarını yürüttükleri yerlere "Banchum," kendilerine ise "Bancheri" adı verilen bu kişiler, pazar alanlarında kurdukları "Banco" olarak adlandırılan ahşap masa ve sıralar aracılığıyla ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır (Tutcuoğlu 2010: 4).

1407 yılında Ceneviz'de kurulan Banko di San Giorgio, kendinden önce var olan aile bankalarından farklı bir yapıya sahip olarak, daha çok kamusal bir banka düzenine benzer şekilde organize edilmiştir. Bu banka, faaliyet gösterdiği süre boyunca ticari işlemlerini "discontobank" ve "afiş bankası" olarak yürütmüş ve uzun yıllar boyunca bu alanda önemli bir aktör olmuştur. Ancak, 1805 yılında Napolyon'un iktidarı ele geçirmesiyle birlikte Banko di San Giorgio faaliyetlerini sonlandırmış ve kapatılmıştır.

1453 yılında İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte, bankacılık faaliyetleri yeni bir ivme kazanmış ve gerçek anlamda gelişmeye başlamıştır. İstanbul'un fethedilmesinin ardından yaşanan Rönesans ve Reform hareketleri, dünyanın farklı bölgelerinin keşfiyle birleşerek ticaret ağlarının genişlemesine neden olmuştur. Bu dönemde, ulusal ve uluslararası ticaretteki ilerlemeler sonucunda, Batı Avrupa'da geçerli olan Kilise Hukuku'nun yerini Roma Hukuku almaya başlamıştır. Bu değişimle birlikte, faiz konusunda o zamana kadar süregelen katı düşünceler de yavaş yavaş değişmiş ve faiz yasağının ortadan kalkması, Avrupa'da bankacılık sektörünün hızla büyümesine ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesine zemin hazırlamıştır.

Bu dönemde yaşanan ekonomik ve ticari dönüşümler, Avrupa'daki ticaret merkezinin İtalya'dan uzaklaşarak İspanya, Fransa, İngiltere ve Portekiz gibi yükselen diğer bölgelere kaymasına zemin hazırlamıştır. Bankacılık ve para ticareti, yalnızca ticari işlemlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda yatırım alanında da kritik bir öneme sahip hale gelmiştir. Bu süreçte, Avrupa'nın tanınmış ve varlıklı aileleri bankacılık işleriyle yakından ilgilenmeye başlamış ve sektöre ciddi yatırımlar yapmıştır.

Bu zengin banker ailelerinin ilgilendiği yatırım alanları arasında denizaşırı ticaret, para basımı, vergi toplama, uluslararası sermaye transferi, Avrupa'nın farklı bölgelerinde ve sömürgelerinde yer alan maden yatakları ile borsa işlemleri önemli bir yer tutmuştur (Mizrahi ve Kandemir 2018: 150).

İspanyolların Güney Amerika'dan getirdikleri büyük miktarda altın, Avrupa'da çok sayıda farklı sikkenin basılmasına yol açmış ve bu durum, para birimlerinin çeşitlenmesine ve değerlerinin sabitlenmesinin zorlaşmasına neden olmuştur. Bu dönemde ticaret, Amsterdam ve Hamburg gibi şehirlerde yoğunlaşmaya başlamıştı. Paranın değerindeki bu dengesizliklerin çözülmesi adına, 1609 yılında Amsterdam Bankası kurulmuş ve bankacılık sektöründe önemli bir yenilik yapılmıştır. Amsterdam Bankası, sabit bir değer taşıyan banka florinini ve banka markını yaratmış ve hesap parası olarak kullanılmasını sağlamıştır.

Ardından, 1637 yılında Venedik'te kurulan Venedik Bankası, finansal sistemde devrim niteliğinde bir adım atarak Contadi Di Banca sistemini geliştirmiş ve bu sistem aracılığıyla çek ve banknot kullanımını başlatmıştır. 1640 yılında ise İngiltere'deki tüccarların, kralın Londra Kulesi'ndeki altın külçelerine el koyması üzerine büyük bir güven kaybı yaşanmış ve tüccarlar, altınlarını güvence altına almak amacıyla altınlarını "goldsmith" adı verilen tüccarlara emanet etmeye başlamıştır. Bu tüccarlar, tüccarlara verdiği altın karşılığında bir nevi "şehadetname" olarak kabul edilen belgeler sunmuşlardır. Goldsmithler, ellerindeki altınları değerlendirmek amacıyla, kredi talep edenlere altına dayalı olarak "goldsmith notes" adı verilen borç senetleri vermeye başlamışlardır. Bu borç senetlerinin zamanla ticaretin bir parçası haline gelmesi, banknot sisteminin temellerinin atılmasına öncülük etmiştir. İngiltere'deki piyasa istikrarsızlıklarını önlemek için, 1654 yılında İngiltere Bankası, merkez bankası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır (Aslan 2014: 16).

1900'lerin başından itibaren bankacılığın, ekonomik piyasalardaki rolü giderek daha kritik bir hal almıştır. Bankalar, yalnızca mevduat toplamakla kalmamış, aynı zamanda senet iskontosu yapmaya, kredi sağlamaya ve finansal hizmetlerin çeşitlendirilmesine de başlamıştır. 2. Dünya Savaşı'nın ardından büyük çapta tahribata uğrayan ülkeler, savaşın yaralarını sarmak ve yeniden inşa süreçlerini desteklemek amacıyla yatırım ve kalkınma bankaları kurmuşlardır.

1980'li yıllardan itibaren, bankacılık sisteminde teknolojinin rolü hızla artmış ve bilgisayarlar bankacılığın işleyişine entegre edilmeye başlanmıştır. 1990'ların başlarında internetin yaygınlaşmasıyla birlikte, bankacılık sektörü de bu yeni dijital dünyadan faydalanmaya başlamış ve internet, bankacılığın

vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. 2000’li yıllardan itibaren ise geleneksel banka şubeleri eski önemini kaybetmeye başlamış, internet bankacılığı sektördeki en önemli kanal haline gelmiştir. İnternet bankacılığının yaygınlaşmasıyla birlikte, bazı ülkelerde geleneksel banka şubeleri yerine tamamen dijital ortamda hizmet veren insansız şubeler açılmış ve tüm finansal işlemler online platformlar üzerinden gerçekleştirilir olmuştur. Bu gelişmeler, bankacılık sistemini hem hızlandırmış hem de daha erişilebilir hale getirmiştir (Okan 2021: 7-8).

1.4. Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi

1.4.1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda bankacılığın temelleri, 19. yüzyılda ekonomik zorlukların ve dış ticaret açıklarının artmasıyla atılmıştır. Bu dönemde devletin bütçe açıklarını kapatmak ve ekonomik ihtiyaçları karşılamak amacıyla çeşitli yenilikler ve düzenlemeler yapılmıştır. İlk önemli adımlardan biri, 1840 yılında "Kaime" adı verilen kâğıt paraların tedavüle çıkarılması olmuştur. Ancak Osmanlı Hazinesi'nin sürekli olarak dış ticaret açıkları vermesi, kaimenin yabancı para birimleri karşısındaki değerini hızla düşürmüştü ve bu durum ekonomik istikrarsızlıklara yol açmıştır. Dış ticaretin finansmanı zorlaşmış ve ithalatı finanse etmek için uluslararası kaynaklara erişim sağlanmasında ciddi sorunlar yaşanmıştır.

Bu sorunları çözmek amacıyla, 1845 yılında dönemin önde gelen Galata bankerlerinden ikisiyle bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde, Osmanlı ithalatının finansmanı sabit bir döviz kuru üzerinden gerçekleştirilmiş ve dış mali piyasalarda poliçeler yazılarak ticaretin devamlılığı sağlanmıştır. Ancak bu uygulama kalıcı bir çözüm sunamamış, 1847 yılında söz konusu sözleşmenin yenilenmemesi üzerine bankerler, devletin desteği olmaksızın kendi inisiyatifleriyle bir banka kurmaya karar vermişlerdir. Bu çabaların sonucunda, Osmanlı topraklarındaki ilk banka olan İstanbul Bankası, 1847 senesinde, dönemin önde gelen Galata Bankerleri öncülüğünde hayata geçirilmiştir kurulmuştur. Fakat söz konusu banka, mali zorluklar ve operasyonel sıkıntılar nedeniyle yalnızca beş yıl faaliyet gösterebilmiş ve 1852 yılında kapanarak tasfiye edilmiştir.

1856 yılına gelindiğinde ise, Osmanlı İmparatorluğu'nun bankacılık tarihinde bir dönüm noktası olan Osmanlı Bankası kurulmuştur. Bu banka, Osmanlı'da modern bankacılığın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bankanın kuruluş süreci, Tanzimat Dönemi'nin (1839 sonrası) getirdiği ekonomik ve idari reformlarla yakından ilişkilidir. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte devlet harcamalarının hızla artması ve bu harcamaların gelirleri aşması sonucu Osmanlı maliyesi ciddi bir borçlanma ihtiyacıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu borçlanma ihtiyacını karşılamak için başta İstanbul'da faaliyet gösteren sarraflar ve bankerlerden borç alınmış, karşılığında kaimeler çıkarılmış ve toplanacak vergiler teminat olarak gösterilmiştir.

Özellikle 1856'da imzalanan Paris Antlaşması'nın ardından, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borçlanma kapasitesi artmış ve yabancı sermaye ile olan ekonomik bağları önemli ölçüde güçlenmiştir. Bu durum, İngiliz sermayesiyle kurulan Osmanlı Bankası'nın temel kuruluş sebeplerinden biri olmuştur. Banka, Osmanlı İmparatorluğu ile yabancı doğrultusunda gelişen ilişkilerde bir köprü görevi görerek dış borçların temin edilmesinde aracı bir kurum olarak faaliyet göstermiştir (Yetiz 2016: 110).

Osmanlı Bankası'nın sermaye yapısını gösteren aşağıdaki tablo incelendiğinde, sermayenin büyük bir kısmının İngiliz sermaye grubuna ait olduğu görülmektedir. Her ne kadar devlet bankası niteliği taşısa da, Osmanlı Devleti'nin bu kurum üzerindeki hissesi oldukça sınırlı kalmış ve toplam sermayenin yalnızca %3,7'sini oluşturmuştur.

Tablo 1. Osmanlı Bankası'nın Kuruluş Hisselerinin Dağılımı

Hisse Senetlerinin Sahipliği	Hisse Senetlerinin Paylaşımı (Adet)*	Ortaklık Payı (%)	Hisselerin Değeri (Fransız Frank)*
İngiliz Sermaye Grubu	80 000	59,26%	40 000 000
Fransız Sermaye Grubu	50 000	37,04%	25 000 000
Osmanlı Devleti	5 000	3,70%	2 500 000
Toplam	135 000	100%	67 500 000

* Hisse senetlerinin her biri 500 Fransız Frangı'nı temsil etmektedir. Kuruluşta sermayenin yarısı ödenmiş durumdadır.

Kaynak: Uluyol 2019: 33

1923 yılına kadar Türkiye'de toplam 64 banka kurulmuş olup, bunların 38'i yabancı sermayeli bankalardan oluşmaktadır. Bu süreçte ülke genelinde tarım faaliyetlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi amacıyla, 1863 yılında kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, ulusal bankalar arasında en önemli konuma sahip olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde milli bankaların sayısı oldukça sınırlı kalmış ve yabancı sermayeli bankalar sektörde ağırlık kazanmıştır.

Milli bankacılığın Osmanlı'daki ilk örneği ise Mithat Paşa tarafından atılmıştır. Mithat Paşa, Niş Valiliği yaptığı dönemde, 1863 yılında, günümüz Yugoslavya'sında bulunan Pirot kasabasında "Memleket Sandıkları"ni kurarak, yerel halkın ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik önemli bir adım atmıştır. Mithat Paşa'nın bu girişimi, halkın elindeki küçük miktardaki tasarrufları bir araya getirerek, ihtiyaç sahiplerinin kullanımına sunmayı ve toplumda tasarruf bilincini artırmayı amaçlamıştır. Bu amaçla, 1868 yılında, İstanbul'da sermayesiz olarak "İstanbul Emniyet Sandığı"ni kurmuş ve daha geniş bir kitleye hizmet vermeye çalışmıştır.

1888 yılına gelindiğinde ise Ziraat Bankası'nın kurulmasıyla birlikte, Memleket Sandıkları bu bankanın şubelerine dönüştürülerek daha geniş bir organizasyon yapısı oluşturulmuştur. Aynı şekilde, İstanbul

Emniyet Sandığı da 1907 yılında Ziraat Bankası'na bağlanarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nda 1911 ile 1923 yılları arasında toplam 19 ulusal banka kurulmuş ve bu bankalar, ekonomide millileşme çabalarının önemli adımlarından biri olmuştur.

Osmanlı döneminde, bankacılık faaliyetleri Batı ülkelerindekinden farklı bir motivasyonla ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bankalar, genellikle devletin mali sorunlarını çözmek, özellikle borçlarını yönetmek amacıyla kurulmuşlardır. Ayrıca, ticaret, borç verme ve faizle ilgili işler, büyük ölçüde gayrimüslim tüccarların kontrolünde olduğu için, Osmanlı'da bankacılık faaliyetleri çoğunlukla yabancı sermaye tarafından yönlendirilmiştir. Bu durum, Osmanlı topraklarında yabancı sermayeli bankaların sayısının hızla artmasına yol açmış ve toplamda 60'tan fazla banka kurulmuştur. Ancak bu bankalar, genellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun mali bağımsızlığını sınırlamış ve ekonominin yabancı kontrolüne daha fazla açık hale gelmesine neden olmuştur (Bildirici Çalık 2016: 17-18).

1.4.2. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılında Türkiye, sanayi üretiminin neredeyse hiç olmadığı, altyapı yatırımlarının sınırlı kaldığı ve tarımsal üretimin bile yeterli düzeyde olmadığı bir ekonomik yapıya sahipti. Bu dönemde, ülke ekonomisi, az sayıda altyapı odaklı işletme, askeri fabrikalar ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde imtiyazlarla faaliyet gösteren yabancı şirketlerle sınırlıydı. Cumhuriyetin ilk yıllarında faaliyette bulunan yabancı bankalar, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde kurulmuş ve Cumhuriyetin ilanından sonra da çalışmalarına devam etmiş olan finans kuruluşlarıydı.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin temel hedeflerinden biri, ulusal sanayinin temellerini atmak ve tarımsal üretimi artırarak ekonomik kalkınmayı hızlandırmaktı. Bu amaç doğrultusunda, 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi, ekonomik kalkınma için yol haritasını belirleyen önemli bir adım oldu. Kongrede alınan kararlar, bankacılık sektörü için de önemli düzenlemeler ve yenilikler içeriyordu.

Kongre, bankacılık sisteminin güçlendirilmesi ve ulusal ekonomiye hizmet edecek şekilde yeniden yapılandırılması gerektiğini vurguladı. Bu kapsamda, bir ana ticaret bankasının kurulması ve bu bankaya bağlı olarak özel ticari bankaların oluşturulması planlandı. Böylelikle, ticaretin finansmanı için gerekli olan güçlü bir bankacılık altyapısının temelleri atılacaktı. Bunun yanı sıra, sanayi sektörüne kredi sağlamak amacıyla bir sanayi bankasının kurulması ve bu bankanın hem devlet hem de özel bankaların katılımıyla desteklenmesi kararlaştırıldı (Doğan 2013: 401-402).

İzmir İktisat Kongresi'nde milli bir bankacılık sisteminin kurulmasına yönelik alınan kararların ardından, 26 Ağustos 1924 tarihinde Türkiye İş Bankası faaliyete geçmiştir. 1925 yılında, ülke sanayisi ile maden sektörünün gelişimini desteklemek ve bu alanlarda kalkınmayı teşvik etmek amacıyla ilk kalkınma bankası olan "Türkiye Sanayi ve Maden Bankası" kurulmuştur. Ardından, 1927 yılında inşaat

sektörünü desteklemek ve onarım projelerine kaynak sağlamak amacıyla “Emlak ve Eytam Bankası” faaliyete geçmiştir.

1930 yılında, para basma yetkisini elinde bulunduran, ulusal paranın istikrarını gözeten, ekonomik sistemin likidite ihtiyacını yönlendiren ve bankacılık sektörüne kredi sağlayıcı işlevi üstlenen Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası faaliyete geçmiştir. Söz konusu dönemde, özellikle yerel ölçekli bankaların finansal sistemdeki rolü belirgin şekilde artmış ve birçok yerel banka faaliyet göstermeye başlamıştır (Mizrahi ve Kandemir 2018: 152).

1930-1945 yılları arasında Türkiye’de özel bankacılık sektöründe dikkate değer bir girişim gerçekleşmemiştir. Ancak bu dönemde, özel yasalarla kurulan kamu bankalarının faaliyet göstermeye başladığı görülmektedir. Bu dönemde kurulan kamu niteliğindeki finansal kuruluşlar arasında, 1933’te kurulan Sümerbank ve İller Bankası, 1935’te faaliyete geçen Etibank, 1938 yılında hizmete sunulan Denizbank ile aynı yıl kurulan Halk Bankası ve Halk Sandıkları yer almaktadır.

1945-1960 yılları ise Türkiye’de özel bankalar için bir atılım dönemi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’na katılmamamız, savaşın etkilerinin azalmaya başlaması, ticaretin canlanması, milli gelir ve nüfus artışı ile sanayi sektörünün ulusal gelirdeki payının yükselmesi gibi faktörler, kredi ihtiyacını artırmış ve bankacılık sektörüne olan talebi büyütülmüştür. Bu dönemde bankacılığa olan ilgi, özel girişimcileri harekete geçirmiş ve sektöre yatırımlar hızlanmıştır. İlgili dönemde faaliyete geçen önemli bankalar arasında 1946 yılında kurulan Garanti Bankası, 1948’de hizmete giren Akbank, 1950’de sanayi yatırımlarını desteklemek amacıyla kurulan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve 1955’te faaliyet göstermeye başlayan Pamukbank bulunmaktadır.

Bu yıllarda bankacılık işlemlerine uygulanan komisyon oranları ve faizler devlet kontrolünde belirlenirken, döviz işlemleri yapma yetkisi yalnızca Merkez Bankası’na verilmiştir. Bu durum, bankalar arasında şube sayısını artırma ve mevduat toplama konusunda yoğun bir rekabet ortamı yaratmıştır. Ancak, bu süreçte kurumsallaşamayan yerel bankalar, rekabet baskısına dayanamayarak kapanmak zorunda kalmıştır.

1960-1980 döneminde ise bankacılık sektörü daha temkinli ve kontrollü bir büyüme politikası benimsenmiştir. Bu kapsamda, yeni bankaların kurulmasına sınırlamalar getirilmiş ve sektörde şube bankacılığının önemi giderek artmıştır. Özel ticaret bankaları, bu dönemde holding yapısına dönüşerek sektördeki konumlarını güçlendirmiştir. Bu dönemde kurulan yedi bankadan beşi kalkınma bankası, ikisi ise ticaret bankası olarak faaliyet göstermiştir. Bu bankalar, Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bankası (1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türk ve Amerikan Dış Ticaret Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968), Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1976) ve Arap-Türk Bankası (1977) şeklinde sıralanmaktadır (Okan 2021: 9-10).

1.4.3. Yakın Dönem

1980 yılında gerçekleşen askeri darbe, Türkiye ekonomisi için yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Bu dönemde, “24 Ocak 1980 Kararları” ve bu kararları tamamlayan uygulamalarla birlikte, Türkiye ekonomisi “Karma Ekonomi” modelinden “Serbest Piyasa Ekonomisi” modeline geçiş yapmıştır. Bu değişimle hedeflenen, bankacılık sisteminin daha sağlam bir yapıya kavuşması, sektörün istikrar içinde çalışması ve rekabet ortamının güçlendirilmesidir. Yapılan yasal düzenlemeler, Türkiye bankacılık sisteminin modernizasyonuna ve uluslararası standartlara daha yakın bir yapıya ulaşmasına olanak sağlamıştır (Atbaş 2023: 6).

1980 sonrasında bankacılık alanındaki gelişmeler şöyle belirtilebilir:

- Faizlerin serbestleştirilmesi, mevduat sahiplerine, enflasyon oranının üzerinde pozitif faiz ödenmesi mümkün hale gelmesi,
- Ülkede yabancı sermayeli bankaların kurulması veya mevcut yabancı bankaların Türkiye’de şube açması için uygun bir zeminin oluşturulması,
- Yeni ticaret bankalarının kurulmasına izin verilmesi,
- Türk bankaları, dış piyasalara açılarak uluslararası finansal sistemin bir parçası haline gelmesi,
- Türk bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin (batık ya da donuk krediler) oranının artması,
- Bankacılık sektöründe kaynak yaratma dinamiklerinin yeniden şekillenmesi,
- Bankacılık hizmetlerinde teknolojik gelişmelerin etkisiyle operasyonel süreçlerde otomasyon ve makineleşme önemli ölçüde artması, internet bankacılığının yaygınlaşması (Akgüç 1992: 73-77).

1980’lerde serbest faiz uygulaması, bankacılık sektöründe yarattığı sorunlar nedeniyle 1983’te sona erdirilmiş, ancak 1987’de tekrar serbest bırakılmıştır. Bu süreçte, bankerler ve bankalar arasında yoğun bir rekabet yaşanmıştır. Bankerler, halka pozitif faiz sunarak tasarrufları kendilerine çekmiş ve bankaların önüne geçmiştir. Ancak bu durum, finansal istikrarı sarsmış ve 900 banker iflas ederek 150 bin tasarruf sahibinin 52 milyar TL kaybetmesine yol açmıştır. Yabancı bankaların Türkiye’de şube açmasına yönelik kısıtlamalar kaldırılmış ve yeni ticari bankaların kurulması teşvik edilmiştir.

1990’ların başında, ekonomi yüksek likidite nedeniyle olumsuz etkilenmiş, döviz kurlarında dalgalanmalar ve piyasa krizleri yaşanmıştır. 1993 yılında dış ticaret açığı 14 milyar dolara ulaşmış ve Türkiye’nin kredi notu düşürülmüştür. Döviz kurundaki artışı engellemek için TCMB 3,5 milyar dolar satmış ancak bu yeterli olmamıştır.

Ekonomik istikrarı sağlamak için 5 Nisan 1994'te kapsamlı bir istikrar programı uygulanmıştır. Döviz kuru serbest bırakılmış, ABD doları kısa sürede ciddi artış göstermiştir. Mevduat sigortası kapsamı genişletilmiş, hazine bonosu piyasaya sürülmüş ve finansal sistem yeniden yapılandırılmıştır. Kriz döneminde Marmara Bank, TYT Bank ve Impexbank tasfiye edilmiş, mevduatlara devlet güvencesi sağlanmıştır. Bu sınırsız güvence, 2004 yılında 50.000 TL'ye indirilmiştir (Kılıç 2020: 19-21).

Kasım 2000 ve Şubat 2001 finansal krizleri, Türk Lirası'na olan güvenin ciddi ölçüde azalmasına neden olmuş, bu durum bankacılık sektöründe temel fon kaynağı olan mevduatın 2001 yılının ilk yarısında reel olarak küçülmesine yol açmıştır. Ancak yılın ikinci yarısından itibaren döviz tevdiat hesaplarında yaşanan artışla birlikte mevduat hacmi yeniden büyüme eğilimine girmiştir.

Bununla birlikte, Kasım 2000 krizi sonrası kredi hacmi hem arz hem de talep yönünden daralma göstermiştir. Bankalar, artan kaynak maliyetleri, finansman sağlama olanaklarının kısıtlanması ve kredi geri dönüşlerinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle likiditeyi koruma stratejisini benimsemiş, bu durum kredi arzını olumsuz etkilemiştir. Bu süreç, mali sistemde halihazırda mevcut olan yapısal sorunların daha da derinleşmesine sebep olmuştur (Sarı 2004: 153-154).

2001 krizlerinin ardından, bankacılık sektörü yıl sonu itibarıyla ciddi bir küçülme yaşamıştır. 2002 sonrası dönemde hayata geçirilen istikrar odaklı politikalar ve kapsamlı yapısal reformlar, sektörde önemli değişimlere zemin hazırlamıştır. Ekonomide ve siyasette sağlanan istikrar sayesinde faiz oranlarında düşüş yaşanmış, enflasyon oranları tek haneli seviyelere yaklaşmıştır. Bu olumlu gelişmeler, bankaların uzun vadeli tüketici kredilerinde kayda değer bir artışa olanak tanımıştır.

Yapısal reformlarla birlikte bankacılık sistemi temel işlevlerini yerine getirmeye başlamış, finansal hizmetlerin verimliliği artmıştır. Devletin iç borçlanma ihtiyacını karşılamada bankalar hala önemli bir rol oynasa da, reel faiz oranlarında azalma eğilimi gözlemlenmiştir. Bu durum, hem finansal piyasalarda hem de genel ekonomik yapıda daha dengeli bir işleyişin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır.

1.5. Bankacılık Sektöründeki Düzenlemeler ve Denetim Mekanizmaları

1.5.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun Oluşumu ve Görevleri

Küreselleşmenin etkisiyle bankacılık sektöründe artan rekabet, sermayenin serbest dolaşımının kolaylaşması ve teknolojik yeniliklerin hız kazanması, finansal sistemde yeni risk unsurlarını gündeme getirmiştir. Finansal piyasaların bu yeni dinamiklerine uyum sağlamak ve sektördeki olası kayıpları en aza indirmek amacıyla finans yöneticileri, risk yönetimi ve denetim süreçlerine ilişkin çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Bu çabaların bir sonucu olarak, bankacılık sektöründe düzenleme ve denetim standartlarının oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlatılmış ve bu doğrultuda Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi kurulmuştur (Aslan 2014: 26).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye'de bankacılık sektörünün düzenli, güvenli ve etkin bir Şekilde çalıŐmasını temin etmek amacıyla kurulmuş olup, aşağıda sıralanan temel görevleri yerine getirmektedir:

- Bankacılık Kanunu'nun uygulanmasını temin etmek, bankaların kuruluşuna ve sistemden çıkarılmasına ilişkin kararları almak,
- Bankacılık uygulamalarını denetlemek ve sonuçlandırmak,
- Tasarruf sahiplerinin haklarını ve bankaların düzenli ve emin bir ekilde çalıŐmasını tehlikeye sokabilecek ve ekonomide önemli zararlar doğurabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek,
- Kredi sisteminin etkin bir Şekilde çalıŐmasını sağlamak,
- Tasarruf Mevduat Sigorta Fonunu (Fon) idare ve temsil etmek

olarak belirlenmiştir (BDDK 2001: 54).

1.5.2. Uluslararası Bankacılık Standartları (Basel Kriterleri)

Basel Bankacılık Gözetim Komitesi, 1974 yılında G-10  lkelerinin merkez bankaları guvern rleri tarafından kurulan ve Uluslararası  demeler Bankası'na bağlı bir organizasyondur. Komitenin amacı, bankacılık sektöründe uluslararası iŐbirliĐi sağlamak, ortak düzenlemeler yapmak ve bankaların denetimini iyileŐtirmektir. 1970'lerdeki petrol krizinin yarattığı ekonomik sorunlar, bu komitenin kurulmasının temel nedenidir.

Basel Komitesi,  ye ülkelerin bankacılık denetim otoritelerinin oluşturduğu bir platformdur, ancak yasal bir otoriteye sahip değildir. Komitenin önerdiği standartlar, dünya çapında yaygın olarak kabul edilmekte ve Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından dikkate alınmaktadır. Basel'in amacı, uluslararası bankacılık sistemindeki boŐlukları doldurmak ve ortak denetim yaklaşımları geliştirmektir (Yıldırım 2015: 10).

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1988'de Basel I, 2004'te Basel II, 2010'da Basel III ve son olarak 2017 yılında Basel IV düzenlemelerini yayımlamıŐtır.

1.5.2.1. Basel I Kriterleri

1988 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayımlanan "Risk AĞırlıklı Aktiflere Karşı Sermaye Yeterliliği Rasyosu", bankaların mali dayanıklılığını artırmak ve uluslararası düzeyde standart bir sermaye yeterliliği ölçütü oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu düzenleme, uluslararası bankacılık sisteminin taahhütlerini yerine getirme kapasitesini artırmayı, ülkeler arasında rekabet Őartlarını eŐitlemeyi ve farklı uygulamalardan kaynaklanan eŐitsizlikleri gidermeyi hedeflemiştir.

Yapılan düzenlemede, bankaların asgari sermaye miktarı, risk ağırlıklı varlıklar ve bilanço dışı yükümlülüklerle ilişkilendirilmiş, böylece uluslararası bankacılık faaliyetlerinde sermaye yeterliliği açısından uyum sağlanması amaçlanmıştır. G-10 ülkeleri başta olmak üzere, düzenleme birçok ülkenin incelemesi ve katkısıyla geliştirilmiş ve “Basel I Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı” adıyla uluslararası alanda uygulanmaya başlanmıştır.

Basel-I Uzlaşısı, uluslararası bankacılık sisteminde rekabet koşullarını eşitlemek ve finansal istikrarı sağlamak amacıyla geliştirilmiş bir düzenlemedir. Bu uzlaş, bankaların risk ağırlıklı varlıklarının ve bilanço dışı kalemlerinin en az %8’i oranında sermaye bulundurma zorunluluğu getirmiştir. Bu zorunluluk, bankaların olası risklere karşı daha güçlü bir sermaye yapısına sahip olmasını hedeflemektedir.

Basel-I Uzlaşısı çerçevesinde sermaye yapısı, temel (ana) sermaye ile tamamlayıcı (katkı) sermaye olmak üzere iki ana unsurdan oluşacak şekilde tanımlanmıştır. Sermaye yeterliliği hesaplanırken öncelikle bu iki bileşenin toplamından, “Sermayeden İndirilecek Değerler” çıkarılarak Sermaye Tabanı hesaplanır. Bu işlem, şu formülle ifade edilmektedir:

$$\text{Sermaye Tabanı} = (\text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye}) - \text{Sermayeden İndirilecek Değerler}$$

Bunun yanı sıra bankanın varlıkları ve bilanço dışı işlemleri, taşıdıkları risklere göre belirli sınıflara ayrılarak risk ağırlıklarıyla çarpılır. Bu sınıflandırmada kullanılan katsayılar %0, %10, %20, %50, %100, %150 ve %200 olarak belirlenmiştir. Daha yüksek risk taşıyan kalemler daha büyük katsayılarla ağırlıklandırılır. Bu işlemler sonucunda elde edilen toplam tutar, Risk Ağırlıklı Varlıklar olarak adlandırılır.

Sermaye yeterlilik oranı, bir bankanın mevcut sermaye yapısının taşıdığı risklere karşı ne ölçüde güçlü olduğunu göstermek amacıyla, sermaye tabanının risk ağırlıklı varlık tutarına bölünmesiyle elde edilen bir göstergedir

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \text{Sermaye Tabanı} / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar}$$

Basel-I Uzlaşısı’na göre sermaye yeterlilik oranınının 1992 yılı itibarıyla en az %8 olması gerekmektedir. Ancak bu oran, düzenlemenin uygulamaya geçirilmesi sırasında kademeli olarak artırılmıştır. Bu dönemde sermaye yeterliliği oranına ilişkin eşikler aşamalı olarak yükseltilmiş; 1989 yılında %5 olarak belirlenen oran, 1990’da %6’ya ve 1991’de %7’ye çıkarılmış, 1992 yılı itibarıyla ise standart seviye olan %8’e ulaşmıştır.

Basel-I Uzlaşısı ve Piyasa Riski Düzenlemeleri

Basel-I Uzlaşısınının 1988 yılında yayınlanan ilk versiyonunda, sermaye yeterliliği hesaplamalarında yalnızca kredi riski dikkate alınmıştır. Ancak küreselleşen piyasalarda piyasa riskinin giderek önem kazanması, bu yaklaşımın sermaye yeterliliğini tam anlamıyla doğru bir şekilde yansıtmadığına dair

eleştirilere yol açmıştır. Bu eleştiriler sonucunda Basel Komitesi, 1993 yılında piyasa riskini de kapsayan bir rapor yayınlamıştır. Ancak bu rapor, gelişmiş risk ölçüm yöntemlerine yer verilmemesi nedeniyle eleştirilmiştir.

1995 yılı itibarıyla, bankaların piyasa risklerinden doğan sermaye gereksinimlerini hesaplamak için bünyelerinde geliştirdikleri risk ölçüm modellerinden faydalanmalarına imkan tanıyan aksamli bir ön düzenleme çerçevesi hazırlanmış ve 1996 yılında köklü değişiklikler içeren yeni bir düzenleme kabul edilmiştir. Bu düzenlemeye göre bankalar, piyasa risklerini ölçümlemek ve buna bağlı sermaye gereksinimlerini hesaplamak için iki yöntem arasında seçim yapabilmektedir:

- Basel Komitesi tarafından 1993 yılında önerilen standart yöntem,
- Ülkenin resmi düzenleyici ve denetleyici otoritelerinden izin alınması koşuluyla kullanılabilen içsel modeller.

1996 düzenlemesinde yapılan önemli değişikliklerden biri de sermaye tanımına yöneliktir. Komite, sadece piyasa riskinden kaynaklanan sermaye gereksiniminin hesaplanmasında kullanılmak üzere, belirli oranlarda sermaye benzeri kredilerin de "Üçüncü Kuşak Sermaye" başlığı altında sermaye tabanına eklenmesine izin vermiştir. Bu durumda sermaye tabanı şu şekilde tanımlanmıştır:

Sermaye Tabanı = (Ana Sermaye + Katkı Sermaye + Üçüncü Kuşak Sermaye) – Sermayeden İndirilecek Değerler

Ayrıca, sermaye yeterlilik oranı da piyasa risklerini kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Yeni hesaplama formülü şu şekildedir (Ersoy 2011: 56-57):

Sermaye Yeterlilik Oranı = Sermaye Tabanı / (Kredi Riski + Piyasa Riski)

1.5.2.2. Basel II Kriterleri

Bu kapsamda, Basel Komitesi tarafından 1999 yılında istişare sürecine sunulan yeni uzlaşi önerisi, 2001 ve devamında 2003 yılında yapılan düzenlemelerle şekillendirilmiş ve nihayetinde 2004 yılında üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Basel-II olarak adlandırılan bu uzlaşi, bankacılık sektöründe risk yönetimi ve sermaye yeterliliği hesaplamalarına yönelik daha kapsamlı ve dinamik bir çerçeve sunmayı hedeflemiştir (Ersoy 2011: 57).

Basel II, finansal sektörün rekabet gücünü artırmak, yapısal sağlamlığını güçlendirmek ve genel ekonomik istikrarı desteklemek amacıyla tasarlanmış uluslararası bir düzenleme çerçevesidir. Bu hedef, risklerin daha hassas bir şekilde ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrıntılı olarak belirlenmesi, banka yönetiminin sorumluluklarının artırılması ve finansal tabloların bankaların gerçek durumunu en iyi şekilde yansıtacak biçimde açıklanması ile gerçekleştirilmek istenmektedir. Ayrıca, bu yaklaşım,

sektördeki bilgi asimetrisini minimize ederek, finansal piyasalarda daha adil bir rekabet ortamı oluşturmayı amaçlamaktadır.

Basel II düzenlemesi, üç temel sütun üzerine inşa edilmiştir:

- Asgari Sermaye Yükümlülüğü
- Denetim Otoritesinin İncelemesi
- Piyasa Disiplini

Basel II'nin ilk bileşeni, bankaların **sermaye yeterliliğini** tanımlar ve sermaye yeterlilik oranının hesaplanmasına yönelik düzenlemeleri içerir. Bu düzenleme kapsamında, sermayenin tanımı yeniden çerçevelenmiş ve asgari sermaye yeterliliği oranı %8 düzeyinde sabitlenmiştir; bu oran, Basel I ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte Basel II, bankaların risk profillerini daha hassas biçimde dikkate alarak sermaye yeterliliği hesaplamalarını gerçekleştirmesini esas almaktadır.

Yeni düzenleme ile birlikte, risk ağırlıklı varlıklar üzerinde yapılan hesaplamalar güncellenmiş ve kredi riski ile piyasa riskine ek olarak, operasyonel risk de sermaye yeterlilik oranı hesaplamalarına entegre edilmiştir. Piyasa riski hesaplama yöntemlerinde bir değişiklik yapılmazken, kredi riski hesaplamasında daha detaylı ve kapsamlı bir yaklaşım benimsenmiştir (Horasan, Horasan 2015: 212-213).

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \text{Sermaye Tabanı} / (\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk})$$

Basel II kapsamında, operasyonel risklerin değerlendirilmesi ve ölçülmesine yönelik dört yöntem belirlenmiştir: temel gösterge yöntemi, standart yöntem, alternatif standart yöntem ve ileri ölçüm yöntemleri. Söz konusu yöntemlerin uygulanabilirliği ise, bankaların yapısal özellikleri ile ulusal denetim otoritelerinin tercih ve denetim politikalarına bağlı olarak şekillenmektedir.

Asgari Sermaye Yükümlülüğü bileşeni kapsamında, bankaların kredi riski sermayesini hesaplamak için üç farklı yöntem kullanılabilir: Standart Yaklaşım (SA), Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA), Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Based-IRB).

Basel II'nin bir diğer önemli yeniliği, işletmelerin, bankaların ve hazinelerin üstlendikleri risk seviyelerine göre derecelendirme sürecine tabi tutulmasıdır. Bu çerçevede, Standart Yaklaşım (SA) kapsamında söz konusu kurumların kredi notları, Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları (ECAI) aracılığıyla belirlenmektedir. Öte yandan, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımı (SSA) çerçevesinde ise bu derecelendirme yetkisi, İhracat Kredi Kuruluşları'na (ECA) verilmiştir. Basel II düzenlemeleri çerçevesinde, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, yerel otoritelere kendi ulusal para birimiyle ilişkilendirilen risk unsurlarına daha düşük risk ağırlığı uygulayabilmeleri için özel durumlar ve opsiyonlar sunmuştur.

Asgari Sermaye Yükümlülüğü bileşeninin en dikkat çekici bölümlerinden biri ileri risk ölçüm teknikleridir. Bu kapsamda kullanılan ileri ölçüm yöntemleri, literatürde içsel derecelendirme yaklaşımları (IRB) olarak tanımlanmakta olup, Based-IRB ve Advanced-IRB olmak üzere iki ana modele ayrılmaktadır. Bu sistemde kredi veren kurumlar, kredi risklerini daha iyi değerlendirebilmek için kredi portföylerini; ticari işletmeler, finansal kurumlar, kamu sektörü, bireysel müşteriler ve sermaye piyasası araçları şeklinde sınıflandırmaları gerekmektedir (Çelik, Kızıl 2008: 21)

Denetim Otoritesinin İncelemesi, yalnızca bankaların yeterli sermayeye sahip olmasını sağlamakla sınırlı değildir; aynı zamanda daha etkin risk yönetimi tekniklerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını teşvik etmeyi amaçlar.

Bankalar için risk ve sermaye arasında dengeli bir ilişki kurulmalıdır. Dengesizlik durumunda iki temel seçenek bulunmaktadır: riski azaltmak ya da sermayeyi artırmak. Ancak, faaliyetlerin riskine karşı tahsis edilen sermayenin gereğinden fazla olduğu tespit edilirse, sermayeyi azaltmak veya ek yatırımlarla riski artırarak gelir elde etmek de mümkündür. Bu süreçte, denetçilerin anormallik tespit etmeleri halinde gerekli ayarlamaları talep etmesi beklenir.

Denetleyiciler ve bankalar arasındaki iletişimin hızlı ve etkin olması, olası dengesizliklere zamanında müdahale edilmesini sağlar. Ancak, sermaye miktarının artırılması ya da azaltılması, her zaman risk seviyesindeki değişimlere yanıt olarak tek çözüm yolu olarak görülmemelidir. Bankalar, risk seviyesini uyumlu hale getirmek için karşılık oranlarını değiştirme, iç kontrolleri iyileştirme gibi başka yöntemlere de başvurabilir (Chavez 2007: 11).

Uluslararası Ödemeler Bankası'na göre, Basel II çerçevesinin temel prensiplerinden biri, **piyasa disiplini**ni artırmayı amaçlamaktır. Bu, piyasa katılımcılarının bankaların uygulama kapsamı, sermaye yapısı, risk maruziyetleri, risk değerlendirme yöntemleri ve dolayısıyla sermaye yeterliliği hakkında bilgi edinebilmelerine olanak sağlayan bir dizi açıklama gerekliliği ile sağlanır.

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) belgelerine göre, bankalar tarafından yapılan açıklamaların, yönetim kurulu ve üst yönetimin risk yönetimi anlayışıyla uyumlu olması gerekmektedir. Ancak, bilgi paylaşmayan bankalar için net bir cezai düzenleme bulunmamaktadır. Denetim otoritelerinin bu gereklilikleri ülkeden ülkeye farklılık gösterebilecek çeşitli mekanizmalar aracılığıyla uyguladığını vurgulamaktadır. Bu mekanizmalar, bankaların yönetim organlarıyla yapılan diyaloglardan başlayarak mali cezalar gibi daha ciddi yaptırımlara kadar geniş bir yelpazede yer alabilir.

BIS belgesine göre, açıklanacak bilgilerin belirlenmesinde önemlilik kavramı temel alınmalıdır. Bu bağlamda, önemli bilgi, ihmal edildiğinde ya da yanlış bir şekilde aktarıldığında, kullanıcıların stratejik karar alma süreçlerini etkileyebilecek bilgiler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, bankaların sermaye yapıları ve sermaye yeterliliklerine ilişkin hem nitel hem de nicel bilgilerin düzenli aralıklarla

yayınlanması gerektiği ifade edilmektedir. Bu yayınların periyodik olarak, küçük ölçekli bankalar için altı ayda bir, büyük ölçekli bankalar için ise üç ayda bir gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Bunun yanı sıra, bankaların yönetim kurulu tarafından onaylanmış bir bilgi açıklama politikasına sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Bu politika, hangi bilgilerin açıklanacağı, açıklama süreçlerinde hangi iç kontrol mekanizmalarının uygulanacağı ve açıklama süreçlerinin yönetimine ilişkin tüm detayları içermelidir. Ayrıca, açıklamaların doğruluğunu ve yayınlanma sıklığını değerlendirecek süreçlerin oluşturulması ve etkin bir şekilde uygulanması da belge tarafından önerilen önemli bir uygulamadır. (VanHoose 2007: 1-2).

Tablo 2'de Basel I ile Basel II arasındaki önemli değişiklikler ve temel farklılıklar yer almaktadır.

Tablo 2. Basel I ile Basel II arasındaki önemli değişiklikler ve temel farklılıklar

	Basel I	Basel II
Bankacılık Denetimi	Sermaye yeterliliği odaklı	Bankacılık Denetiminin Üç Temel Bileşeninde odaklanıyor
Sermaye gereksinimleri	Kredi ve piyasa riski için	Kredi, piyasa ve operasyonel risk için
Sermaye gerekliliklerinin belirlenmesi	Yalnızca bir yöntem	Birden fazla yöntem
Risk ağırlıkları (ve bir kredi riski için sermaye gerekliliklerinin büyüklüğü)	Müşteri tipine bağımlılık ve katlanılan riskten bağımsızlık	Müşterinin riskliliğine bağımlılık (standartlaştırılmış yöntemle dış derecelendirmeden ve IRB yöntemleriyle iç derecelendirmeden çıkarılır)
Risk ölçüm metodolojileri - bankaların kendi iç modelleri ve yeterlilik kriterleri	Yalnızca piyasa riskine göre	Piyasa riski, kredi riski ve operasyonel riske göre de
Risk yönetimi kalitesine yönelik motivasyon	Bankalar motive değildir	Bankalar risk yönetimi kalitesine motive olurlar, daha düşük sermaye gereksinimlerine ulaşabilirler

Kaynak:Valova 2007: 19

1.5.2.3. Basel III Kriterleri

2008 küresel finansal krizinde Lehman Brothers'ın iflası, Fannie Mae ile Freddie Mac'in kamu mülkiyetine geçirilmesi ve önde gelen bazı yatırım bankalarının banka holding kuruluşlarına dönüştürülmesi, krizlere karşı alınan önlemlerin yetersiz olduğunu ve Basel II sisteminin ciddi eksiklikler içerdiğini ortaya koymuştur. Bu olaylar, küresel finansal piyasaların gelecekteki krizlere daha dayanıklı olmasını sağlamak amacıyla sermayenin kalitesinin artırılması, likidite yapısının güçlendirilmesi, ekonomik döngülerin göz önünde bulundurulması ve sermaye gereksinimlerinin

artırılması gibi unsurların yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda Basel III kriterleri geliştirilmiş ve 2010 yılında kamuoyuna duyurulmuştur (Köksal, Babuşcu, Hazar 2020: 9).

12 Eylül 2010 tarihinde kamuoyuna açıklanan bu kurallar, önemli finansal etkiler yaratmasına rağmen sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerinde köklü değişiklikler yapmamaktadır. Basel III, aslında Basel II'nin özellikle son finansal kriz sırasında ortaya çıkan eksikliklerini gidermek amacıyla yapılan ek düzenlemelerden oluşmaktadır; yani yeni bir sermaye hesaplama yöntemini tamamen değiştiren bir devrim değil, mevcut yapıyı güçlendiren bir settir (Cangürel vd. 2010: 1).

Basel III'ün temel amacı, bankacılık ve finans sektörünün finansal ile ekonomik şoklara karşı dayanıklılığını artırmak için kurumsal yönetimi güçlendirmek, risk yönetimi uygulamalarını iyileştirmek ve bankaların şeffaflık ile kamuoyunu bilgilendirme kapasitelerini geliştirmektir. Bu hedef doğrultusunda, Basel standartlarını uygulayan diğer ülkelerle uyumlu olarak, Türkiye'de de bir dizi düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu düzenlemeler arasında, asgari sermaye bileşenlerinde değişiklik yapılması, bankaların kaldıraç oranlarının belirlenmesi, ekonomik döngülerin dikkate alınarak sermayenin uygun seviyelerde tutulması, minimum likidite göstergelerine yönelik yeni kriterler belirlenmiş, ticari portföylerin sermaye yeterliliği hesaplamalarındaki düzenlemeler ve karşı taraf kredi riskinin daha ayrıntılı hesaplanması yer almaktadır (Köksal, Babuşcu, Hazar 2020: 10).

Basel III düzenlemeleriyle birlikte, Basel II'deki **öz kaynak** tanımı değiştirilmiştir:

- Katkı sermayesinin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceği kuralı ve üçüncü kuşak sermaye (Tier 3) uygulaması kaldırılmıştır.
- Ana sermaye (Tier 1) içinde, zarar karşılayabilme potansiyeli yüksek olan unsurlar "çekirdek sermaye" olarak tanımlanmıştır. Çekirdek sermaye, ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kar (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ve bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır.
- Ayrıca, finansal kuruluşlara yapılan ve belirli eşik değeri aşan yatırımlar, mortgage servis hizmetleri ve ertelenmiş vergi aktifine dair düzenleyici ayarlamalar, 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayeden indirim olarak uygulanacaktır. Bu düzenlemelerin kademeli geçiş süreci, 2014'ten itibaren her yıl artarak 2018'de %100'e ulaşması öngörülmüştür.
  - 2013 yılı itibarıyla, ana sermaye kapsamında yer alan ancak çekirdek sermayeye dâhil olmayan ve katkı sermayesi olarak da değerlendirilmeyen bileşenleri, %90 oranında sermaye içinde kabul edilmesine karar verilmiş; takip eden her yıl bu oran %10 azaltılarak söz konusu bileşenlerin on yıllık bir geçiş süreci sonunda tamamen sermaye yapısından çıkarılması öngörülmüştür.

Sermayeye yeterlilik oranlarına ilişkin düzenlemeler şöyledir:

- Basel III düzenlemeleriyle, 2013-2015 yılları arasında asgari çekirdek sermaye oranı (Çekirdek Sermaye / Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk) kademeli olarak %2'den %4,5'e çıkarılacak, aynı dönemde birinci kuşak sermaye oranı (Ana Sermaye / Kredi Riski + Piyasa Riski + Operasyonel Risk) ise %4'ten %6'ya yükselecektir.
- Basel III kapsamında sermaye koruma tamponu, çekirdek sermaye, birinci kuşak sermaye ve toplam sermaye oranlarına kademeli olarak eklenecek ve 2019 yılında %2,5 olarak tamamlanmıştır. Sermaye koruma tamponu sağlanamazsa, bankaların faaliyetlerini sürdürmeleri mümkün olmakla birlikte, kâr dağıtımı üzerinde çeşitli kısıtlamalar devreye girecektir. Bu kapsamda, ilgili tampon oranının %2,5'lik eşik değerinin altına düşülmesi durumunda, aradaki fark doğrultusunda kar dağıtımı üzerinde sınırlamalar uygulanmıştır.
- Basel II'nin döngüsellik eksikliklerini gidermek amacıyla, ülke şartlarına bağlı olarak %0 ile %2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Bu tampon, çekirdek sermaye ile zarar karşılama kapasitesine sahip diğer sermaye bileşenlerinden ayrı tutulmalı ekonomik büyüme oranlarına göre dinamik biçimde ayarlanmasıyla, aşırı kredi genişlemesinin önlenmesi hedeflenmektedir (Cangürel vd. 2010: 5-6).

Kaldıraç Oranı

Basel Komitesi, sadece risk ağırlıklı varlıklara dayalı sermaye gerekliliklerinin yeterli olmadığı sonucuna varmıştır. Finansal kriz öncesinde, sınır ötesi sermaye transferleri ve kaldıraç artışına rağmen birçok banka ve finansal kuruluş yüksek sermaye oranlarına sahipti. Bu durum, mevcut risk temelli sermaye gereksinimlerinin güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuş ve bu kapsamda yeni düzenlemeler geliştirilmiştir.

Bu düzenlemeler arasında yer alan kaldıraç oranı, risk temelli olmayan ancak sermaye yeterliliğini güçlendirmeye yönelik şeffaf, sade ve kolay anlaşılır bir ölçüm aracı olarak öne çıkmaktadır. Kaldıraç oranı, ana sermayenin bilanço dışı kalemler ile varlıkların toplamına bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır (Ana Sermaye / Varlıklar + Bilanço Dışı Kalemler). Bulunan değerlerle hesaplanan ve kaldıraç oranı olarak tanımlanan oranın çeyrek dönemler itibarıyla %3 olarak tutturulması ve oranın sürekli olarak bu seviye sürdürülmesi gerekmektedir. QIS ve paralel uygulamalardan elde edilen bulgular doğrultusunda son hâline kavuşturulan kaldıraç oranı, 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren "Birinci Yapısal Blok" çerçevesinde yürürlüğe girmiştir.

Komite, yeni kaldıraç oranı ile bankacılık sektöründe kaldıraç seviyesini sınırlandırarak finansal sisteme ve ekonomiye zarar verebilecek riskleri azaltmayı ve risk temelli ölçümleri tamamlayan, bağımsız, basit ve şeffaf bir gösterge sunarak modelleme risklerine ve ölçüm hatalarına karşı ek koruma sağlamayı hedeflemektedir (Mizrahi, Kandemir 2018: 157)

Likidite Oranı

Basel III öncesinde, uluslararası uyumlu likidite standartları bulunmadığından, birçok banka düşük likidite tabanı nedeniyle mali krizlerde zorluk yaşadı. Krizler, güçlü likidite tabanının ve sağlam bankacılık denetim standartlarının önemini ortaya koydu. Bu bağlamda Basel Komitesi, küresel likidite standartları oluşturdu.

Komite, iki minimum standart geliştirdi:

- Likidite Karşılama Oranı: Bankaların kısa vadeli likidite riskine dayanıklılığını artırmayı amaçlar. Bankaların, bir aylık stres senaryosunu aşabilmesi için yüksek kaliteli ve yeterli likit kaynaklara sahip olmaları hedeflenmiştir.
- İkinci amaç, bankaların uzun vadede daha esnek ve dayanıklı bir yapıya kavuşmasını sağlamaktır. Bu hedef doğrultusunda, bankaların istikrarlı ve sağlam kaynaklar kullanarak faaliyetlerini sürdürebilmesi için ek teşvik mekanizmaları geliştirilmiştir (Geyikçi 2013: 19).

1.5.2.4. Basel IV

Basel IV olarak adlandırılan Basel III revizyonları, risk ağırlıklı varlıkların (RAV) hesaplanmasında güvenilirliği artırmayı ve bankaların sermaye oranlarının karşılaştırılabilirliğini sağlamayı hedeflemektedir. Bu düzenlemeler, kredi riski, kredi değerlendirme düzeltmesi (KDD) riski ve operasyonel risk için standart yaklaşımların sağlamlığını ve risk duyarlılığını artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bankaların içsel modelleri kullanımı sınırlandırılarak risk ağırlıklı varlık hesaplamalarındaki tutarsızlıklar giderilmeye çalışılmıştır.

Kredi riski için standart yaklaşımlar güncellenmiş, risk ağırlıkları daha hassas hale getirilmiş ve KOBİ'ler ile gayrimenkul gibi belirli varlık sınıfları için özel düzenlemeler getirilmiştir. İçsel derecelendirmeye dayalı (IRB) yaklaşımlar kapsamında, belirli varlık sınıflarında içsel modellerin kullanımı kaldırılmış ve daha tutarlı parametrelerle sermaye gereksinimlerinin hesaplanması hedeflenmiştir.

KDD riski çerçevesi, risk duyarlılığını artıracak şekilde yeniden yapılandırılmış ve içsel model yaklaşımlarının yerine standart yaklaşımlar önerilmiştir. Operasyonel risk için ise mevcut üç yaklaşım yerine tüm bankalar için tek bir standart yaklaşım benimsenmiş ve bu yaklaşım, bankanın gelir bileşeni ve geçmiş zarar ölçüsüne dayalı olarak hesaplanmaktadır.

Kaldıraç oranı çerçevesi, sistemik öneme sahip bankalar (G-SIB'ler) için kaldıraç oranı tamponu uygulamasını içermekte ve temettü dağıtımları üzerinde kısıtlamalar getirmektedir. Ayrıca, türev ve bilanço dışı işlemlerin risk maruziyetleri daha doğru bir şekilde ölçülmüştür.

Revize edilen standartlar, içsel modelleri kullanan bankaların sermaye avantajlarını sınırlandırmayı ve standart yaklaşımlara dayalı bir sermaye tabanı uygulamasını zorunlu kılmaktadır. 2023 ile 2028 arasında kademeli olarak %72,5 oranına ulaşılması planlanmıştır.

Pandemi nedeniyle bu düzenlemelerin başlangıç tarihleri bir yıl ertelenmiş ve geçiş süreci uzatılmıştır. Revizyonlar, risk ağırlıklı varlıkların hesaplanmasında güveni artırmayı ve bankalar arasındaki karşılaştırılabilirliği güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Köksal, Babuşcu, Hazar 2020: 13-20).

İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI VE BANKACILIKTA FİNANSAL ANALİZ: CAMELS VE PROMETHEE YÖNTEMLERİ

2.1. Literatür Taraması

2.1.1. CAMELS İle İlgili Literatür

Yerli ve yabancı araştırmacılar, CAMELS modeli kullanarak çeşitli dönemlerde ve bölgelerdeki bankaların performansını analiz etmişlerdir. Aşağıda, bu çalışmalardan bazı önemli bulgular özetlenmiştir:

Sangmi, Nazir (2010): Kuzey Hindistan'da faaliyet gösteren iki büyük bankanın mali performansı CAMELS modeli ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Jammu ve Keşmir Bankası'nın, Pencap Milli Bankası'na kıyasla daha iyi bir performans sergilediği belirlenmiştir.

Arıçelik (2010): 2002-2009 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe ticari bankaların performansı CAMELS Analizi yöntemi ile ölçülmüştür. Çalışma, 2002-2007 yılları arasında CAMELS bileşenlerinde istikrarlı bir iyileşme olduğunu, ancak 2008-2009 döneminde finansal kriz nedeniyle düşüş yaşandığını göstermiştir.

Abdullayev (2013): Türk Bankacılık Sektörü Performans Endeksi, 2005-2008 döneminde CAMELS modeli ile hesaplanmıştır. Analiz, mevduat bankalarının etkinliğinde pozitif ilerleme olduğunu ortaya koymuştur.

Saka Ilgın (2013): 2002-2012 döneminde mevduat bankalarının performansları, Türkiye Bankalar Birliği (TBB) verileri ve CAMELS modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Yabancı sermayeli mevduat bankalarının en iyi performansa sahip olduğu, özel sermayeli mevduat bankalarının ise en düşük performansı sergilediği bulunmuştur. Ayrıca, bankaların 2001 krizi sonrası temkinli davranarak yüksek sermaye yeterliliği ve likidite oranlarına sahip oldukları, bu sayede 2008 küresel ekonomik krizini küçük aksaklıklarla atlattıkları tespit edilmiştir.

Gikas, Hyz (2015): Yunanistan'da 2008-2013 yılları arasında faaliyet gösteren en büyük dört ticari bankanın performansı CAMELS modeli ile değerlendirilmiştir. Çalışma, kriz yıllarında Yunanistan'ın gayrisafi yurtiçi hasılası (GSYİH) azaldıkça CAMELS göstergelerinde de kötüleşme olduğunu ortaya koymuştur.

İslatince (2015): Hindistan'daki kamu ve özel sektör bankalarının performans analizi CAMELS modeli ile yapılmıştır. Analizde, Hindistan Devlet Bankası, Punjab Ulusal Bankası, HDFC Bank ve AXIS

Bank'ın performansları 2011 ve 2013 yılları için karşılaştırılmıştır. 2011 yılında özel sektör bankalarının daha iyi performans gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gümüş, Nalbantoğlu (2015): 2002-2013 döneminde Türk Bankacılık Sektörü Kamu, Yerli Özel, Yabancı ve Katılım Bankaları olarak dört gruba ayrılmış ve performans analiz edilmiştir. Yerli Özel bankaların en yüksek puanı aldığı, katılım bankalarının ise diğerlerine kıyasla daha zayıf kaldığı tespit edilmiştir.

Coşkun, Kargın (2016): Bankaların sınır ötesi birleşme ve satın alımlarının finansal performans üzerindeki etkisi incelenmiştir. Denizbank, Finansbank ve ING Bank'ı kapsayan çalışma, satın alma sonrası dönemde performansta düşüş yaşandığını ortaya koymuştur.

Altemur, Karaca ve Güvemli (2018): 2006-2016 yılları arasında Türkiye'de faaliyet gösteren ve aktif büyüklüklerine göre seçilen 10 yabancı sermayeli bankanın finansal performansı analiz edilmiştir. 2008 krizinden sonra performans düşüşü yaşanırken, 2013 sonrasında iyileşme görülmüştür.

Ab-Rahim vd. (2018): Malezya, Singapur, Tayland ve Filipinler'de 63 halka açık bankanın 1997-2011 yılları arasındaki performansı değerlendirilmiştir. Singapur'daki halka açık bankaların en iyi performansı sergilediği görülmüştür.

Soba (2019): Türkiye'de faaliyet göstermekte olan katılım bankalarının CAMELS Performans Değerleme Analizi yöntemini kullanarak performansı ölçülmüştür. Bu bankaların 2013-2017 yılları arasındaki verilerinin CAMELS analizi yöntemine göre karşılaştırılmaları yapılarak performans değerlendirme sonuçlarına ulaşılmıştır.

Boateng (2019): Çalışmada CAMELS bileşenlerinin Gana'da faaliyet gösteren 10 bankanın performansı üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Araştırma sonunda seçilmiş bankaların performansını karlılık oranının en çok etkilediği, piyasa riskine duyarlılık oranının ise en az etkilediği sonucuna varılmıştır.

Мажд (2020): Araştırmada CAMELS modelinin uygulanmasının bankaların gözetimi ve denetimindeki etkisini tartışılmaktadır. Çalışmada Süriye bankacılık sistemindeki ilk özel banka BBSF örnek alınarak performans analizi yapılmıştır. Değerlendirmenin sonuçları bankacılık denetim faaliyetlerinin çözümlenmesinde dikkate alınacak diğer unsurlarla birleştirilmiş ve oluşturulmuştur.

Güleç, Hazar, Babuşçu (2021): Sistemik Önemli Bankaların 2009-2019 dönemindeki performansı CAMELS modeli ile ölçülmüştür. En yüksek performansı Akbankın gösterdiği, en düşük performansın ise Vakıfbank'a ait olduğu tespit edilmiştir.

2.1.2. PROMETHEE İle İlgili Literatür

Brans, Vincke, Mareschal (1986): Çalışmada PROMETHEE yöntemini kullanarak çok kriterli karar problemlerinde projelerin sıralanması ve önceliklendirilmesi üzerinde durulmuştur. Araştırma kapsamında, belirlenen tüm parametreler ekonomik anlamda geçerli ve rasyonel bir zemine oturtulmuş,

böylece analizlerin sonuçlarının karar vericiler açısından daha anlamlı hale gelmesi sağlanmıştır. Çalışmada hem PROMETHEE I hem de PROMETHEE II yöntemleri uygulanmış ve bu iki yöntemin sağladığı sonuçlar, çok kriterli karar analizi (ÇKKA) literatüründe sıkça kullanılan bir diğer yöntem olan ELECTRE (Elimination and Choice Expressing Reality) ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışma PROMETHEE yönteminin karar süreçlerinde kullanışlı bir araç olduğunu açıkça göstermektedir.

Amponsah, Darkwah, Inusah (2012): Bu araştırmada, telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren beş şirketin performansı analiz edilmiştir. Değerlendirme sürecinde dört temel kriter dikkate alınarak firmalar arasında karşılaştırma yapılmış ve sıralama oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, PROMETHEE yönteminin kurumsal performans analizlerinde uygulanabilirliğini ve güvenilirliğini destekler niteliktedir.

Çalışkan, Eren (2016): Bu çalışmada, 2014 yılı sonu itibarıyla aktif büyüklükleri baz alınarak sıralanan ve geçerli yıllar arasında verileri bulunan ilk yirmi mevduat bankası (kamusal, özel ve yabancı sermayeli) incelenmiştir. 2010-2014 yılları arasını kapsayan dönemde, seçilen on finansal rasyo aracılığıyla bankaların finansal performansları analiz edilmiş ve karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, çok kriterli karar verme tekniklerinden AHP ve PROMETHEE yöntemlerinden yararlanılmıştır.

Akkaya, Demireli (2010): Bu çalışmada, finans alanında çok kriterli karar verme problemlerine yönelik uygulamaların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, karar süreçlerini desteklemek için PROMETHEE sıralama yöntemi kullanılmıştır. Uygulama kısmında, halka açılma kararı alan bir işletmenin, bu duyuruyu hangi araçlarla yapması gerektiği, maliyet, ulaşılabilirlik, etkinlik ve imaj kriterleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, ekonomik büyüme dönemlerinde halka açılma duyurularının televizyon aracılığıyla yapılmasının, ekonomik daralma dönemlerinde ise dergilerin daha etkili bir iletişim aracı olduğu tespit edilmiştir.

Şahin, Akkaya (2013): Çalışmada 2011 yılında İMKB-50 endeksinde yer alan firmalar değerlendirme kapsamına alınmıştır. Bu analizde, temettü oranı, işlem hacmi, fiyat oynaklığı ve işlem miktarı gibi farklı kriterler kullanılarak hangi hisse senetlerinin portföye dahil edilmesi gerektiği belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda, PROMETHEE yönteminin yatırım kararlarında etkin bir araç olarak kullanılabileceği ve yatırımcılara rasyonel tercihler sunabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Apan, Öztel (2020): Bu çalışmada, 2012-2016 döneminde Borsa İstanbul'da işlem gören Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının (GSYO) finansal performansları analiz edilmiştir. Analiz için PROMETHEE yöntemi, finansal oranların ağırlıklarını belirlemek için ise CRITIC CRITIC yöntemi tercih edilmiştir. Bu iki analiz tekniği de, uzman görüşüne ya da karar vericilerin kanaatine veya karar verici eğilimlerine bağlı kalmaksızın, objektif bir değerlendirme yapma olanağı sunmuştur. Bulgular, kriterlerin ağırlıklarının birbirine yakın olduğunu göstermiş; Sonuçlara göre, kriterlerin ağırlıkları

birbirine yakın çıkmış; en yüksek ağırlıklar ise Kısa Vadeli ve Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar/Pasif Oranı kriterlerinde görülmüştür. Genel dönem değerlendirmesi sonucunda, GOZDE firması en iyi performansı gösterirken, VERTU en düşük başarıyı elde etmiştir. Bu çalışma, CRITIC destekli PROMETHEE yöntemiyle gerçekleştirilen analizlerin, finansal performans ölçümünde objektif ve sistematik bir çerçeve sunduğunu ortaya koymaktadır.

Bayram (2020): Bu çalışmada, Türkiye'deki katılım bankacılığı sektörünün finansal performansı incelenmiştir. Araştırma kapsamında, 2016-2019 yılları arasında faaliyet gösteren beş katılım bankası değerlendirilmiştir. Bankaların performans analizi için 10 finansal oran kullanılmış ve kriterlerin ağırlıklandırılmasında CRITIC yöntemi tercih edilmiştir. Bankaların sıralanması ise PROMETHEE I-II yöntemleri ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, incelenen dönemde Ziraat Katılım A.Ş., en yüksek performansa sahip banka olarak öne çıkmıştır.

Süzülmüş, Yakut (2024): Bu çalışmada, 2014-2021 yılları arasında Türkiye'deki 21 bankanın finansal değerlendirmesi, PROMETHEE ve EDAS yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Kriterlerin ağırlıklandırılması CRITIC yöntemi ile yapılmış; en yüksek ağırlık net faiz marjına, en düşük ağırlık ise toplam mevduata verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, en yüksek performansı Ziraat Bankası sergilerken, en zayıf performans ise Adabank ve Arap Türk Bankası'na ait olmuştur. Araştırma, PROMETHEE ve EDAS yöntemlerinin performans değerlendirmede etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Sakarya, Aytekin (2013): Bu çalışmada, 2007-2011 yılları arasında İMKB'de işlem yapan kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının finansal performansları, PROMETHEE yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz için on finansal rasyo kullanılmış ve hisse senedi getirileri ile performans sonuçları arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlar, hiçbir bankanın tüm yıllarda sürekli olarak en iyi ya da en kötü performansı sergilemediğini göstermiştir. En yüksek performans, yabancı sermayeli bir banka tarafından gösterilirken, ikinci sırada kamusal sermayeli bir banka yer almıştır. Ayrıca, finansal performans ile hisse senedi getirileri arasında yıl ve banka bazında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Akkaya, Uzar (2013): Çalışmada, 2009 ile 2011 yılları arasında faaliyet gösteren 8 turizm şirketine ait finansal tablolar kullanılarak, şirketlerin kârlılık ve verimlilik performansları incelenmiştir. Performans analizinde PROMETHEE yöntemi kullanılmıştır.

Bağcı, Rençber (2014): Bu çalışmada, 2006-2012 yılları arasındaki finansal tablolar referans alınarak, toplam 13 bankanın kârlılık performansları PROMETHEE yöntemiyle değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, kamu bankaları arasında en yüksek kârlılık performansını sergileyen banka Halk Bankası olarak belirlenirken, özel bankalar arasında ise en karlı banka Denizbank olarak belirlenmiştir. Genel olarak, kamu bankalarının daha yüksek kârlılığa sahip olduğu ve Halk Bankası'nın tüm bankalar arasında en karlı banka olduğu bulunmuştur.

Karahan, Kızıkan (2022): Çalışmada, 2020 yılı itibarıyla Türkiye’de faaliyet gösteren ve aktif büyüklük sıralamasında en fazla kâr oranına sahip ilk beş bankanın dört çeyrek döneme ait finansal performansları karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu analiz, TOPSIS ve PROMETHEE yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, TOPSIS ve PROMETHEE yöntemlerine göre yapılan finansal performans sıralamalarında, birinci ve ikinci sıradaki bankaların yerleri değişmemiş, ancak ikinci ve üçüncü sıradaki bankalar yer değiştirmiştir. Yıllık genel değerlendirmeye göre, bankaların performansları ikinci çeyrekte (pandemi sürecinin başlangıcı) ciddi bir düşüş göstermiştir. Ancak, Ziraat Bankası hariç diğer bankalar, takip eden çeyrekte toparlanma göstermiş, özellikle Vakıfbank nispeten iyileşme kaydederken, diğer bankalar yıl sonuna kadar kayıplarını sürdürmüştür.

2.2. Finansal Analiz

Finansal analiz, bir işletmenin mali sağlığını ve performansını değerlendirmek amacıyla yapılan kapsamlı bir inceleme sürecidir. Bu süreç, işletmelerin finansal durumlarını anlamak, gelecekteki potansiyellerini tahmin etmek ve yatırımcılar için riskleri ve fırsatları belirlemek için kullanılır. Finansal analiz, bir işletmenin mevcut ve gelecekteki likidite, kârlılık, borçluluk ve genel ekonomik durumunu değerlendirerek, şirketin faaliyetlerinin sürdürülebilir olup olmadığını, büyüme potansiyelini ve finansal olarak ne kadar istikrarlı olduğunu ortaya koyar (Tuovila 2024).

Bu süreçte, mali tablolarda yer alan çeşitli kalemler arasındaki ilişkiler incelenir ve bu unsurların zaman içerisindeki değişim eğilimleri analiz edilir. Böylece, işletmenin geçmiş performansının bir yansıması olarak mevcut durumu değerlendirilirken, aynı zamanda gelecekteki finansal durumuna ilişkin tahminlerde bulunmak mümkün hale gelir. Finansal analiz, yalnızca geçmiş verilerin değerlendirilmesiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda işletmenin stratejik kararlarına yön vermede ve riskleri öngörmede önemli bir rehber işlevi görür.

Finansal analiz, işletmelerin finansal politikalarının incelenmesine olanak sağlayarak stratejik karar alma süreçleri için sağlam bir temel oluşturur. Bu süreç, işletmelerin potansiyel büyüme ve gelişim alanlarını tespit etmelerine yardımcı olurken, aynı zamanda ihtiyaç duyulan finansal kaynakların temin edilmesine destek olur. Bununla birlikte, finansal analiz, kredi veren kuruluşların işletmelerin mali yeterliliklerini değerlendirmelerine ve güvenilirliklerini ölçmelerine imkan tanır.

Finansal analiz, işletmeler için çok çeşitli faydalar sunar. Bu analiz sayesinde işletmelerin hem birincil hem de ikincil hedeflerine ulaşıp ulaşamadıkları ortaya konulur. Başarısızlık durumlarında, bu başarısızlıkların temel nedenleri analiz edilir. Ayrıca, işletmelerin faaliyetlerinin verimlilik ve başarı düzeyi değerlendirilir; üretim ve fiyatlandırma stratejileri incelenerek genel faaliyetler kontrol altına alınır. Finansal analiz, planlama süreçlerinde yol gösterici bir rol oynar ve olası olumsuzluklara karşı önlemler alınmasını kolaylaştırır.

Bu analizlerden elde edilen bilgiler, farklı kullanıcı gruplarına yönelik önemli içgörüler sunar. İşletme yöneticileri, sahipleri, yatırımcılar, tedarikçiler, kredi veren finansal kuruluşlar, devlet ve genel kamu gibi çeşitli paydaşlar, finansal analiz sonuçlarını kendi amaçlarına uygun şekilde değerlendirerek karar alma süreçlerini şekillendirir (Kaya 2020).

2.3. Bankalarda Finansal Analizin Önemi

Bir kuruluşun başarısını değerlendirebilmek, yalnızca faaliyetlerinin sürekliliğini sağlamakla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda belirlediği hedeflere ne ölçüde ulaştığını anlamakla da doğrudan ilişkilidir (Flapper, Fortuin, Stoop 1996: 27). Günümüzün karmaşık iş dünyasında, kuruluşların istikrarlı bir yapıya sahip olmaları ve faaliyetlerini etkin bir şekilde yürütebilmeleri için, yetkin bir yöneticinin işletmenin gerçek mali durumunu detaylı bir şekilde analiz etmesi büyük bir önem taşır (Николаева, Дагбаева 2018: 81).

Finansal açıdan başarılı bankalar, etkili finansal yönetim politikaları oluşturmak ve doğru ölçüm yöntemleri geliştirebilmek adına yoğun bir şekilde emek ve zaman harcarlar. Bankalara güvenerek parasını değerlendiren tasarruf sahipleri ile çeşitli yatırımlarda bulunmayı tercih eden bireyler ve kurumlar, bankaların performansı hakkında bilgi sahibi olmayı isterler. Bankaların finansal istikrarlarını anlamak için öncelikle hangi amaçlarla kurulduğunu ve ne tür hedefler doğrultusunda faaliyet gösterdiğini değerlendirmek gereklidir. Bu bağlamda, bir bankanın mali durumunu gözden geçirmek ancak bu temel bilgilerin ışığında anlam kazanır.

Bankalar, faaliyetleri sırasında önemli riskler üstlenerek hem tasarruf sahiplerini hem de yatırımcıları memnun etmeyi amaçlarlar. Bu süreçte, risk yönetimi konusunda başarılı olmaları ve olası risklere karşı dayanıklılık gösterebilmeleri kritik bir rol oynar. Bu nedenle, bankaların finansal performanslarının değerlendirilmesinde kârlılık oranları ile risk analizlerinin önemi yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte, banka performansını ölçmek yalnızca finansal analizlere dayandırılmamalıdır. Aynı zamanda, hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti ve diğer finansal olmayan boyutların da dikkate alınması gereklidir. Bankaların başarısı, yalnızca kâr ve büyüme oranlarıyla sınırlı kalmayıp, müşteri odaklı yaklaşımları ve sundukları hizmetlerin kalitesiyle de yakından ilişkilidir (Albayrak, Erkut 2010: 48-49).

Özel sermayeli bir banka açısından, kârlılık, sermaye yeterliliği analizi, aktif kalitesi, likidite durumu, yönetim yapısının etkinliği ve piyasa rekabet koşulları büyük önem taşımaktadır. Bu unsurlar, bankanın finansal performansını ve sürdürülebilirliğini doğrudan etkileyen temel faktörler arasında yer alır.

Diğer yandan, kamusal sermayeli bankalar için sektör içerisindeki stratejik önem ve mali gücün derecelendirme kuruluşlarının değerlendirme kriterleri doğrultusunda incelenmesi öncelikli konular arasında bulunur. Ayrıca, hükümetin veya Merkez Bankası'nın ödeme gücünü taşıyan bankalara destek

sağlama ihtimali de bu tür bankaların analizinde dikkate alınan önemli faktörlerden biridir (Gökmen 2007: 32).

2.4. CAMELS Modeli

Performans ölçümü, finansal kurumların belirledikleri hedeflere ulaşma başarısını değerlendirmek amacıyla belirli kriterler ve araçlar kullanılarak gerçekleştirilen bir süreçtir. Özellikle bankacılık sektöründe, performans değerlendirmesi ve risk yönetimi açısından sıklıkla tercih edilen yöntemlerden biri CAMELS modelidir. Bu model, bankaların mali sağlığını ve operasyonel etkinliğini analiz etmek için kullanılan en yaygın ve etkili yaklaşımlardan biri olarak öne çıkar.

2.4.1. CAMELS Modelinin Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

CAMELS modeli, bankaların performansını hem niceliksel hem de niteliksel açıdan değerlendirmek için kullanılan kapsamlı bir analiz yöntemidir. Niceliksel değerlendirme, bankaların finansal durumu ile ilgili çeşitli oranlara ve ölçütlere dayanırken, niteliksel değerlendirme, bankaların işleyişini etkileyen öznel unsurları ve stratejik yaklaşımları dikkate alır. Bu modelin etkinliği, finansal performansa ilişkin bilgilerin doğru, güvenilir ve erişilebilir olmasına bağlıdır (Babu, Kumar 2017: 3). Bu model, yalnızca denetleyici kurumlar tarafından bankaların dış değerlendirmesi için değil, aynı zamanda banka yönetimi ve paydaşlar tarafından iç analiz ve karar alma süreçlerinde de etkin bir şekilde kullanılmaktadır (Селиверстов, 2017: 3).

CAMELS derecelendirme sistemi, bankaların finansal ve operasyonel durumlarını kapsamlı bir şekilde analiz etmek amacıyla 1979 yılında ABD'de geliştirilmiş bir denetim ve değerlendirme modelidir. 13 Kasım 1979 tarihinde, Federal Finansal Kurumlar İnceleme Konseyi (FFIEC) tarafından kabul edilen ve resmi olarak "Tekdüzen Finansal Kurumlar Derecelendirme Sistemi" (UFIRS) adı verilen sistem, finansal kurumların değerlendirilmesinde kullanılan bir derecelendirme çerçevesi olarak belirlenmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk kez kullanılan CAMELS modeli, zaman içerisinde ABD Merkez Bankası'nın (Federal Reserve) tavsiyeleri doğrultusunda uluslararası bir boyut kazanmıştır. Günümüzde, dünya genelindeki birçok ülkenin bankacılık denetim otoriteleri, bu sistemi kendi düzenleyici çerçeveleri ile uyumlu hale getirerek kullanmaktadır. Model, bankaların finansal sağlıklarını ve operasyonel süreçlerini değerlendirmeye yönelik bir dizi kapsamlı kriter sunmaktadır.

Bu sistemin temel özelliklerinden biri, derecelendirme sonuçlarının yalnızca bankaların üst yönetimi ile paylaşılması ve kamuya açıklanmamasıdır. Bu gizlilik yaklaşımı, bankacılık sektöründe güveni sarsabilecek bir panik ortamının oluşmasını veya potansiyel bir banka kaçışını önlemek amacıyla uygulanmaktadır (Babu, Kumar 2017: 3).

CAMEL modeli, başlangıçta finansal kurumların performansını beş ana bileşen üzerinden değerlendirmek üzere tasarlanmıştır. Bu bileşenler; sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, yönetim kalitesi, kârlılık ve likidite şeklinde sıralanır. Ancak, zaman içinde ortaya çıkan piyasa riskleri ve bu risklerin yönetiminin önemi dikkate alınarak, bu modele "piyasa riskine duyarlılık" adıyla altıncı bir bileşen eklenmiştir. Bu ekleme ile sistemin adı CAMEL'den CAMELS olarak güncellenmiştir.

Bu bileşenler, finansal kuruluşların yalnızca mevcut finansal durumlarını değerlendirmekle kalmaz, aynı zamanda işletmelerin genel sağlamlığını, risk yönetimi yeteneklerini ve yasal düzenlemelere uyum düzeylerini ölçmek için kullanılmaktadır (Ferrouhi 2014: 622).

2.4.2. CAMELS Modelinin Değerlendirilmesi

CAMELS modeli geliştirilirken, bankalar her bir bileşen özelinde tek tek analiz edilmekte ve bu süreçte çeşitli finansal oranlardan faydalanılmaktadır. Değerlendirme, 1'den 5'e kadar uzanan bir ölçekle gerçekleştirilmekte olup; "1" puanı, ilgili bileşende üstün performans sergileyen kurumları simgelerken, daha yüksek puanlar ise bankanın o alandaki zayıf yönlerini ve performans düşüklüğünü göstermektedir. Her bir bileşen için elde edilen skorlar, belirlenen yöntem doğrultusunda hesaplandıktan sonra, bu bileşenlerin ağırlıklı ortalaması alınarak bankanın genel derecelendirme notu belirlenmektedir.

Söz konusu değerlendirme sırasında kullanılan ağırlıklar, denetçinin değerlendirme sürecindeki takdir yetkisine bağlı olarak belirlenmektedir. Bu nedenle bankanın yapısı, büyüklüğü, genel piyasa koşulları ve bankaya özgü durumlar gibi faktörler dikkate alınmaktadır. Nihai olarak, bankalara atanan CAMELS notu da yine 1 ile 5 arasında bir değer aralığında belirlenmektedir (Ahmedov, Memmedov 2017: 100). Buna göre, derecelendirme ölçeğindeki kategoriler şu şekilde tanımlanmaktadır (Akyüz, Soba, Yeşil 2020: 151):

"1" her açıdan güçlü ve finansal yapısı sağlam olan bankaları ifade etmektedir. Bu kategoride yer alan bankaların her bir CAMELS bileşenine ilişkin notları 1 veya 2 düzeyindedir.

"2" genellikle güçlü ve tatmin edici bir performansa sahip olan bankaları temsil etmektedir. Bu bankaların her bir bileşene ilişkin notları 3'ten daha kötü olmamalıdır.

"3" performans sorunları yaşayan ve genel olarak tatmin edici olmayan bir yapıda faaliyet gösteren bankalara işaret etmektedir. Bu kategorideki bankalar, olası ekonomik şoklara karşı yeterince dirençli değildir ve denetçilerin, problemleri alanlara odaklanması gerekmektedir.

"4" önemli yapısal ve finansal sorunları olan, bu nedenle yönetsel ve operasyonel olarak zayıf performans sergileyen bankaları ifade etmektedir.

"5" derecesi, ciddi yönetsel ve finansal problemler yaşayan ve yüksek batma riski taşıyan bankalara işaret etmektedir.

CAMELS derecelendirme sistemine dayalı analiz sonuçları, olumsuz performans gösteren bankaları "başarısız" olarak tanımlamaz. Bunun yerine, piyasa katılımcıları bu analizleri erken uyarı sistemi olarak değerlendirerek, finansal sağlamlıklarıyla ilgili daha derinlemesine inceleme yapma fırsatı bulurlar. CAMELS sistemi, finansal durumu zayıf bankaların belirlenmesine yönelik olduğu kadar, mali yapısı güçlü bankaların tespit edilmesini sağlayacak şekilde de tasarlanmıştır. (Abdullayev 2013: 98).

2.4.3. CAMELS Bileşenleri

CAMELS analizine göre, bankaların performansı altı temel bileşen üzerinden değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, "C" sermaye yeterliliğini (Capital Adequacy), "A" varlık/aktif kalitesini (Asset Quality), "M" yönetim yeterliliğini (Management Adequacy), "E" kazanç durumunu (Earnings), "L" likiditeyi (Liquidity) ve "S" piyasa riskine duyarlılığı (Sensitivity to Market Risk) ifade etmektedir. Aşağıda, her bir bileşenin detaylı açıklamaları yer almaktadır.

2.4.3.1. C (Capital Adequacy) – Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği, bankaların potansiyel zararları karşılayabilme ve borçlularını güvence altına alabilme yetkinliğini ifade eder. Bu kavram, kredi, piyasa ve operasyonel riskler gibi farklı risk türlerine karşılık olarak bulundurulması gereken sermaye düzeyinin hesaplanmasını kapsayan bir süreçtir (Dang, 2011: 17). Sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesinde farklı göstergeler ve endeksler kullanılabilir. Sağlam bir sermaye tabanı, yatırımcıların güvenini artırarak finansal istikrarı pekiştirir. Bu parametre, kurumların risk odaklı sermaye gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığını analiz etmek amacıyla kullanılır. Adil bir derecelendirme elde edebilmek için, finansal kuruluşların faiz ve temettü ödemelerine ilişkin belirli kurallara ve uygulamalara uymaları gerekmektedir (Babu & Kumar, 2017: 3).

Bu bileşen, aşağıdaki unsurlar temel alınarak değerlendirilmektedir (Güleç, Hazar, Babuşçu 2021: 29):

- Varlıkların yapısı ve büyüklüğü,
- Banka bilançosunun sağlamlık derecesi,
- Yürütülen faaliyetlerin banka üzerinde oluşturduğu potansiyel riskler,
- Zaman içinde varlık ve sermayenin gösterdiği gelişim,
- Gelir elde etme düzeyi ile karın kullanım ve dağıtım stratejileri,
- Sermaye yeterliliği düzeyi,
- Finansal piyasalardan kaynak temin edebilme kapasitesi.

Sermaye yeterliliği, çeşitli finansal göstergeler aracılığıyla ölçülmekte olup, bu göstergeler finansal kuruluşların sermaye yapısını ve dayanıklılığını değerlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu

bağlamda kullanılan temel oranlardan bazıları şunlardır: (Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler, Özkaynaklar / Toplam Aktifler ve Özkaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar.

2.4.3.2. A (Asset Quality) – Aktif Kalitesi

Aktif kalitesi, CAMELS modelinin bankaların performansını değerlendiren temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu bileşen, ticari bankaların finansal sağlamlık düzeyini ve sahip oldukları varlıkların kalitesini esas alarak analiz etmeye olanak tanır. Bankaların sahip oldukları varlıkların kalitesinin yüksek olması, finansal istikrar ve sürdürülebilirlik açısından kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla, aktif kalitesinin korunması bankacılık sektöründe temel bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir (Islam, Shohidul 2018: 123).

Bir finansal kuruluşun aktif kalitesinin derecelendirilmesi, aşağıdaki değerlendirme faktörlerinin değerlendirilmesine dayanır (Güleç, Hazar, Babuşçu 2021: 29):

- Bankanın toplam varlık hacmi,
- Süresi dolmuş ve yeniden yapılandırılmış kredi tutarları,
- Varlıkların etkin biçimde yönetilme düzeyi (kredi portföyü yönetimi, iç kontrol sistemleri ve bilgi altyapısı dahil),
- Banka portföyündeki büyük ölçekli kredilerin yoğunlaşma durumu,
- Tahsili gecikmiş alacaklar için ayrılan karşılıklar,
- Kredi büyüklüğünün bankanın mevcut kaynakları ve operasyonel gücüyle uyumu.

Aktif kalitesi, belirli finansal göstergeler aracılığıyla değerlendirilmektedir. Bu göstergeler arasında, Duran Aktifler/Toplam Aktifler, Toplam Krediler/Toplam Mevduat ve Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler oranları yer almaktadır.

2.4.3.3. M (Management Quality) – Yönetim Kalitesi

Yönetim kalitesi, CAMELS değerlendirme modelinin önemli bir bileşeni olarak, bankanın yönetim kurulunun yetkinliğini, sorumluluklarını ne derece etkin bir şekilde yerine getirdiğini ve bankanın faaliyetlerinin güvenli bir şekilde sürdürülmesini sağlama kapasitesini değerlendirir. Bu unsur, yönetim kurulunun ve üst düzey yöneticilerin bankanın faaliyetlerini mevzuata uygun olarak yürütme, riskleri doğru bir şekilde belirleme, analiz etme ve yönetme konusundaki yeterliliklerini kapsamlı bir şekilde inceler (Jothr, Hameed, Mohaisen, 2021: 536).

Yönetim kalitesinin yüksek olması, bankanın yalnızca mevcut riskleri etkin bir şekilde yönetmesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda gelecekte oluşabilecek risklerin önceden tespit edilmesine ve bu risklere karşı stratejik önlemler alınmasına olanak tanır.

Yönetim, aşağıdaki unsurlar da dahil olmak üzere çeşitli faktörlere göre değerlendirilmektedir (Ferrouhi, 2014: 623):

- Yönetim kurulu ve yöneticilerin tüm kurum faaliyetlerine yönelik gözetim ve destek düzeyi ile kalitesi,
- Yönetim kurulu ve yöneticilerin, kendi rollerine uygun olarak, değişen iş koşullarından ya da yeni faaliyetler veya ürünlerin başlatılmasından kaynaklanabilecek riskleri planlama ve bu risklere yanıt verme yeteneği,
- Kurumun önemli faaliyetlerine ilişkin operasyonlar ve riskler için uygun iç politikaların ve kontrollerin yeterliliği ve bu politikalara uygunluk,
- Kurumun büyüklüğüne, karmaşıklığına ve risk profiline uygun olarak yönetim bilgi sistemlerinin ve risk izleme sistemlerinin doğruluğu, zamanında işleyişi ve etkinliği,
- Etkili operasyonları teşvik etmek, güvenilir finansal ve düzenleyici raporlamayı sağlamak, varlıkları korumak ve yasalara, düzenlemelere ve iç politikalara uyumu temin etmek için denetimlerin ve iç kontrollerin yeterliliği.

Yönetim Kalitesi kapsamında değerlendirilen göstergeler arasında, Şube Başına Net Kâr, Personel Giderlerinin Diğer Faaliyet Giderlerine Oranı ve Takipteki Kredilerin (net) Toplam Krediler ve Alacaklara Oranı yer almaktadır.

2.4.3.4. E (Earnings) – Karlılık

Kârlılık durumu, CAMELS modelinin temel unsurlarından biri olarak bir bankanın kârını nasıl elde ettiğini ve bu kârın sürdürülebilirliğini değerlendirmeye yardımcı olur (Rastogi ve Singh, 2017: 482). Bu oran, yalnızca mevcut finansal performansı değil, aynı zamanda gelecekteki kazançların artış potansiyelini ve gelirlerin istikrarını da yansıtır (Khatik, Nag 2014: 76).

Karlılık, aşağıdaki unsurlar da dahil olmak üzere çeşitli faktörlere göre değerlendirilmektedir (Güleç, Hazar, Babuşçu 2021: 29):

- Potansiyel kayıpları karşılamak amacıyla yeterli gelir elde edilmesi,
- Net gelir yapısının analizi,
- Faaliyet giderlerinin düzeyinin değerlendirilmesi,
- Yatırım araçları işlemleri ve yüksek risk profili taşıyan faaliyetler,
- Operasyonel kaynaklardan sağlanan gelirler,
- Gelir ve gider kalemlerinin bütçeleme, planlama ve denetim sistemleriyle uyumu,
- Karşılıkların ne ölçüde yeterli olduğu ve ne kadar etkili kullanılması,

- Piyasa kaynaklı dalgalanmalara, özellikle faiz oranları ve döviz kurlarındaki değişimlere karşı kurumun hassasiyet düzeyi.

Karlılık Oranı kapsamında Net Dönem Karı (Zararı) /Toplam Aktifler; Net Dönem Kârı (Zararı) / Özkaynaklar; Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler; Net Dönem Kârı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye oranları hesaplanır.

2.4.3.5. L (Liquidity) – Likidite

Likidite yönetimi, bankacılık sektöründe oldukça önemli bir yere sahiptir çünkü bankaların her zaman, her koşulda yeterli likiditeye sahip olmaları kritik bir gerekliliktir. Bankaların likidite ihtiyacı, acil durumlar veya ani nakit çıkışları gibi beklenmedik durumlar için her zaman hazır olmalarını gerektirir. Bu, bankaların faaliyetlerini sürdürebilmesi ve finansal işlemlerini kesintisiz bir şekilde gerçekleştirebilmesi için gereklidir. Yeterli likidite sağlanmadığında, bankalar operasyonlarını sürdüremeyebilir veya finansal krizler yaşanabilir. Dahası, likidite yetersizliği, bankanın iflasına kadar gidebilecek ciddi sonuçlar doğurabilir. Bu sebeple, bankaların likidite gereksinimlerini göz ardı etmeleri ya da yönetimlerini ihmal etmeleri, sektördeki güven ve istikrarı tehdit edebilir (Zedan, Gassan 2017: 352).

Bir finansal kuruluşun likidite durumunun derecelendirilmesi, aşağıdaki değerlendirme faktörlerinin değerlendirilmesine dayanır (Güleç, Hazar, Babuşçu 2021: 29):

- Likit varlıkların miktarı ve büyüklüğü,
- Mevduat ve kredi talebi arasındaki dalgalanma,
- Banka varlıklarıyla borçları arasındaki faiz oranları ve vade sürelerinin dengesi ve uyumu,
- Para piyasaları ve benzeri finansman kaynaklarından fon sağlama yetkinliği,
- Fon sağlama kanallarının çeşitliliği,
- Kısa vadeli borçlanmalarda bankalar arası piyasalarda sağlanan itibar,
- Bütçe, belirlenen planların ne ölçüde uygulanabilir ve yönetilebilir olduğunu değerlendirme aracı olarak kullanılır,
- Kriz anlarında izlenecek yol haritası

Likidite yönetimi oranları analizi, farklı araştırmalarda çeşitli oranların kullanılmasıyla gerçekleştirilir. Bu analizde, likidite pozisyonunu değerlendirmek amacıyla bazı önemli oranlar hesaplanır. Bunlar arasında, Likit Aktifler/Toplam Aktifler; Likit Aktifler/Toplam Yabancı Kaynaklar; Özkaynaklar/Toplam Mevduat oranları yer alır.

2.4.3.6. S (Sensitivity to Market Risk) – Piyasa Riskine Duyarlılık

Piyasa riskine duyarlılık, genellikle piyasa fiyatları, döviz kurları ve emtia fiyatlarındaki değişikliklerin bankaların gelirleri üzerinde yaratabileceği etkilerle ilişkilendirilir. Bu riskin analizi, bankaların finansal piyasalardaki olumsuz koşullarla nasıl başa çıkabileceğini ve ne kadar etkili bir şekilde bu durumları yönettiklerini ortaya koyar. CAMELS derecelendirme sisteminin bu bileşeni, bankaların piyasa riskini gözlemleme, tanımlama, yönetme ve kontrol etme yeteneklerini değerlendirir ve bu süreçte zayıf ya da problemlili noktaların tespit edilmesini sağlayarak yönetimi uyarır.

Piyasa riskine duyarlılık, likidite yönetimi ile doğrudan bağlantılıdır. Bankaların nakit akışlarını izlemesi, yeterli fonlara sahip olup olmadığının anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, bankaların çeşitli piyasa risklerine karşı nasıl bir tepki verdikleri değerlendirilir (İslatince 2015:57).

Bir finansal kuruluşun piyasa riskine duyarlılık durumunun derecelendirilmesi, aşağıdaki değerlendirme faktörlerinin değerlendirilmesine dayanır (Gündoğdu 2017: 31):

- Bankacılık faaliyetlerinin kapsamı ve özellikleri
- Yabancı para cinsinden kaynaklara olan hassasiyet
- Duran varlıkların değerinde meydana gelen değişkenlikler
- Gayrimenkul finansal yapı üzerindeki etkisi
- Piyasa kaynaklı risklerin doğru bir şekilde belirlenmesi, ölçülmesi ve kontrol altına alınması becerisi

Piyasa riskine duyarlılık oranını analiz ederken, özellikle Menkul Kıymetler/Toplam Krediler, Faiz Gelirleri/Toplam Aktifler ve Menkul Kıymetler/Toplam Aktifler gibi oranlar hesaplanır.

2.4.4. CAMELS Puanlarının Hesaplanması

CAMELS Performans Değerleme Modeli ile bir analiz yapılırken takip edilecek aşamalar detaylı şekilde şu şekilde açıklanabilir (Marazada 2022: 35):

1. Adım: Referans Değer Hesaplaması

Analizin ilk adımı, sektör genelindeki özel sermayeli mevduat bankalarının ilgili yıla ait oran ortalamasını belirlemektir. Bu oran, analiz edilecek bileşen için bir referans değeri (karşılaştırma ölçütü) oluşturur.

2. Adım: Endeks Değer Hesaplaması

İkinci adımda, analiz edilen her bankanın ilgili oranı, sektörde hesaplanan referans değere bölünür ve ardından 100 ile çarpılır.

$$\text{Endeks Değer} = (\text{Banka Oranı} / \text{Referans Değer}) \times 100$$

3. Adım: Sapma Değer Hesaplaması

Hesaplanan endeks ile temel alınan 100 baz puan arasındaki farklılık bu aşamada belirlenir. Sapma hesaplanırken, ilgili oranın bileşenle olan ilişkisinin yönü göz önünde bulundurulur. Yani, bileşenle pozitif veya negatif ilişki durumuna göre sapma değer yorumlanır. Pozitif ilişki, yüksek oranın iyi bir performans gösterdiği durumları ifade ederken, negatif ilişki bunun tersidir.

Eğer bileşenle pozitif bir ilişki varsa: Sapma = (Endeks Değer - 100)

Eğer bileşenle negatif bir ilişki varsa: Sapma = (100 - Endeks Değer)

4. Adım: Oran Ağırlığı ile Sapma Değerin Çarpılması

Sapma değer hesaplandıktan sonra, bu değer her bileşene verilen ağırlıkla çarpılması yapılır. Her oran, analizde farklı derecede önem taşıyabileceği için ağırlıklandırma yöntemi kullanılır.

5. Adım: Ağırlıklı Sapma Değerlerin Toplanması

Elde edilen ağırlıklı sapma değerler, kendi bileşen grubunda birleştirilir.

6. Adım: Toplam Ağırlıklı Sapma Değerler ile Bileşen Ağırlığının Çarpılması

Bileşen grubunun toplam ağırlıklı sapma değerleri, CAMELS modelindeki ilgili bileşene verilen genel ağırlıkla çarpılır değerlendirilir.

7. Adım: Ağırlıklı Bileşen Değerlerin Toplanması (Bileşik CAMELS Değeri)

Son adımda, tüm bileşenlere ait ağırlıklı değerler toplanarak bankanın bileşik CAMELS puanı elde edilir. Bu nihai değer, bankanın genel performansını ve finansal sağlığını temsil eder

8. Adım: CAMELS Notunun Değerlendirilmesi

Belirlenen CAMELS notları ile, bankalar arası karşılaştırma yapılır. Yorumlamalar gerçekleştirilir.

Yukarıda açıklanan süreç, aşağıdaki gibi bir tablo üzerinde sunulabilir. Bu tabloda, Akbank'ın 2021 yılına ait finansal verileri kullanılmıştır. Söz konusu verilere göre, Akbank'ın (Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (C1) oranı %10,3 olarak hesaplanmıştır. Aynı yıl için hesaplanan referans değeri ise %5,3 olarak belirlenmiştir. C1 oranının ilişki yönü pozitif (+) olup ağırlığı 0,35'tir.

Tablo 3. CAMELS Hesaplama Tablosu (Örnek)

Değişkenler	İlişkinin Yönü	Ağırlık	Referans Değeri	Banka Değeri	Endeks Değeri	Sapma Değeri	CAMELS Değeri
A	B	C	D	E	F	G	H
Analize tabi tutulacak değişkenler (oranlar)	(+) ya da (-)	Ağırlıklar subjektif olarak belirleniyor	Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Ortak Değeri	Analiz edilecek bankanın aldığı değerler	(E/D)*100	İlişki yönü (+) ise; F-100 İlişki yönü (-) ise; 100- F	C*G
C1	+	0,35	5,3	10,3	194,3	94,3	33

2.5. PROMETHEE Yöntemi

PROMETHEE yöntemi, çok kriterli karar verme (ÇKKV) problemlerinin çözümüne yönelik geliştirilmiş bir önceliklendirme yaklaşımıdır. Bu yöntem, alternatiflerin belirli kriterler çerçevesinde değerlendirilmesini, tercih fonksiyonlarına dayalı ikili karşılaştırmalar yoluyla gerçekleştirmektedir. PROMETHEE, alternatiflerin karşılaştırmalı üstünlüklerini ortaya koyarak karar verme sürecini sistematik ve analitik bir şekilde desteklemektedir (Bülbül, Köse 2016: 193).

PROMETHEE yöntemi, ilk olarak 1982 yılında J.P. Brans tarafından geliştirilmiş, ardından 1985 yılında Ph. Vincke ile birlikte kapsamı genişletilerek yeniden yapılandırılmıştır. Bu yöntem, çoğunlukla birbirine zıt nitelikler taşıyan kriterler arasında alternatiflerin karşılaştırılmasına olanak tanıyarak, en uygun seçeneğin belirlenmesinde etkili bir yaklaşım sunmaktadır (Sarı 2020: 106).

PROMETHEE yöntemi, zaman içinde J.P. Brans ve B. Mareschal tarafından çeşitli geliştirmelerle zenginleştirilmiştir. Bu doğrultuda, Promethee III (aralıklara dayalı sıralama) ve Promethee IV (sürekli durum analizi) yöntemleri geliştirilmiş ve 1988 yılında, aynı yazarlar tarafından PROMETHEE metodolojisini desteklemek amacıyla grafiksel analiz sağlayan GAIA (Geometrical Analysis for Interactive Assistance) isimli görsel bir etkileşim aracı tasarlanmıştır. Daha sonraki yıllarda, 1992 ve 1994'te Brans ve Mareschal, Promethee V (bölümleme kısıtlarını içeren çok kriterli karar verme yöntemi) ve Promethee VI (insan zihnini temsil etmeye yönelik bir model) yöntemlerini ortaya koymuştur. Yakın dönemde ise Figueira, J., de Smet, Y. ve Brans, J.P. (2004), çok kriterli karar verme problemlerinde sınıflandırma gerektiren durumlar için PROMETHEE TRI ve nominal sınıflandırma problemlerine yönelik PROMETHEE CLUSTER yöntemlerini geliştirmiştir. Bu yenilikçi yaklaşımlar, PROMETHEE yönteminin geniş bir uygulama yelpazesine uyarlanabilirliğini önemli ölçüde artırmıştır. (Bülbül, Köse 2016: 194).

2.5.1. PROMETHEE Yönteminin Süreci

PROMETHEE yöntemi, farklı kriterlere göre sıralama yapılması gereken durumlarda kullanılmak üzere tasarlanmıştır ve özellikle bazı kriterlerin birbiriyle çelişebileceği karmaşık problemler için uygundur. PROMETHEE'nin, diğer çok kriterli analiz yöntemleriyle karşılaştırıldığında, kavram ve uygulama açısından oldukça basit ve kolay anlaşılır bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Yöntemin başlangıç noktası bir değerlendirme tablosudur. Bu tabloda, sıralanması gereken alternatifler (seçenekler) farklı kriterlere göre performans değerleriyle değerlendirilir (Albadvi, Chaharsooghi, Esfahanipour 2007: 674). Ancak PROMETHEE yönteminin uygulanabilmesi için öncelikle alternatifler, değerlendirme kriterleri ve kriter ağırlıkları tanımlanmalıdır.

Alternatifler: Problemin çözümüne katkı sağlayacak şekilde değerlendirilen seçeneklerdir.

Kriterler: Karar noktalarında bulunması arzu edilen ve problemin niteliğine bağlı olarak değişiklik gösterebilen özelliklerdir.

Kriter Ağırlıkları: Kriterlerin göreceli önem düzeylerinin belirlenmesi ve bu önem seviyelerine uygun şekilde sayısal değerlerin atanması işlemidir (Zelvi 2019: 47).

PROMETHEE yöntemi, sekiz temel aşamadan oluşmaktadır. Yöntemin uygulanabilmesi için aşağıdaki adımlar izlenmelidir (Özer 2021: 66):

1. **Aşama:** Veri Matrisinin Oluşturulması: Alternatifler kümesi $A = (a, b, c, \dots)$, kriter ağırlıkları $w = (w_1, w_2, \dots, w_k)$ ve kriter seti $c = (f_1, f_2, \dots, f_k)$ dikkate alınarak, ilgili veri matrisi Tablo 5'te sunulan biçimde yapılandırılmaktadır (Asoğlu, Eren 2018: 108).

Tablo 4. Veri Matrisi

		Kriterler			
		f_1	f_2	f_3	f_k
Alternatifler	A	$f_1(A)$	$f_2(A)$	$f_3(A)$	$f_k(A)$
	B	$f_1(B)$	$f_2(B)$	$f_3(B)$	$f_k(B)$
	C	$f_1(C)$	$f_2(C)$	$f_3(C)$	$f_k(C)$
		...	...	...	...
Ağırlıklar	w_i	w_1	w_2	w_3	w_k

2. **Aşama:** PROMETHEE yönteminde tercih fonksiyonlarının tanımlanması, kriterlerin önceliklendirilmesi sürecinin önemli bir aşamasını oluşturur. Bu fonksiyonlar, karar vericinin değişkenleri nasıl değerlendireceğine yönelik tercihlerini ifade eder. Tablo 5'de görsel biçimde sunulmuş altı farklı tercih fonksiyonundan yararlanılmaktadır. Bu fonksiyonlar sırasıyla; Birinci Tip (Olağan), İkinci Tip (U Tipi), Üçüncü Tip (V Tipi), Dördüncü Tip (Seviyeli), Beşinci Tip (Doğrusal) ve Altıncı Tip (Gaussian) tercih fonksiyonlarıdır. Her bir fonksiyon, kriterlerin yapısına ve karar verme sürecindeki gereksinimlere uygun şekilde kullanılmaktadır.

Tablo 5. Promethee Yöntemi Tercih Fonksiyonları

Tip	Parametreler	Fonksiyon	Grafik, $p(x)$
Birinci Tip (olağan)	-	$p(x) = \begin{cases} 0, & x \leq 0 \\ 1, & x > 0 \end{cases}$	
İkinci Tip (U-tipi)	l	$p(x) = \begin{cases} 0, & x \leq l \\ 1, & x > l \end{cases}$	
Üçüncü Tip (V-tipi)	m	$p(x) = \begin{cases} x/m, & x \leq m \\ 1, & x \geq m \end{cases}$	
Dördüncü Tip (Seviyeli)	q, p	$p(x) = \begin{cases} 0, & x \leq q \\ 1/2, & q < x \leq q+p \\ 1, & x > q+p \end{cases}$	
Beşinci Tip (Lineer)	s, r	$p(x) = \begin{cases} 0, & x \leq s \\ (x-s)/r, & s \leq x \leq s+r \\ 1, & x \geq s+r \end{cases}$	
Altıncı Tip (Gaussian)	σ	$p(x) = \begin{cases} 0, & x \leq 0 \\ 1 - e^{-x^2/2\sigma^2}, & x \geq 0 \end{cases}$	

Kaynak: Ertikin 2019 :28

Yaklaşımın uygulanmasında kullanılacak altı adet tercih fonksiyonunun seçilmesi süreci aşağıda ifade edilmiştir (Özdemir 2019: 12):

Olağan (Birinci Tip) Tercih Fonksiyonu: Karar vericinin değerlendirme kriterleri açısından herhangi bir özel tercihe sahip olmadığı durumlarda kullanılır. Bu fonksiyon için özel bir parametre tanımlanmasına gerek yoktur.

U Tipi (İkinci Tip) Tercih Fonksiyonu: Belirli bir kriter için, karar vericinin önceden tanımlanan bir eşik değerinden daha yüksek değerlere sahip alternatifleri tercih ettiği durumlarda kullanılan fonksiyondur.

V Tipi (Üçüncü Tip) Tercih Fonksiyonu: Karar vericinin, belirli bir kriterde önceden belirlenen eşik değerinden (yüksek değerlere sahip alternatifleri tercih ettiği ve aynı zamanda eşik değerinin altındaki değerlerin de önem taşıdığı durumlarda kullanılan fonksiyondur.

Seviyeli (Dördüncü Tip) Tercih Fonksiyonu: Karar vericinin, bir kriter için belirli bir değer aralığı tanımladığı ve tercihlerin bu aralığa göre yapıldığı durumlarda tercih edilen fonksiyondur.

Doğrusal (Beşinci Tip) Tercih Fonksiyonu: Karar vericinin, belirli bir kriterde ortalama değer üzerinde değerlere sahip alternatifleri tercih ettiği durumlarda kullanılan fonksiyondur.

Gaussian (Altıncı Tip) Tercih Fonksiyonu: Belirli bir kriter için karar vericinin, alternatifleri standart sapma gibi istatistiksel ölçütlere göre değerlendirdiği ve tercihini buna göre yaptığı durumlarda kullanılan fonksiyondur.

3. Aşama: Değerlendirme kriterleri için tercih fonksiyon tipi ve fonksiyonlara ait parametreler belirlendikten sonra alternatiflerin bu fonksiyonlar kullanılarak ikili olarak karşılaştırması yapılır. Ortak tercih fonksiyonu:

$$P(a, b) = \begin{cases} 0 & , \quad f(a) \leq f(b) \\ p[f(a) - f(b)] & , \quad f(a) > f(b) \end{cases}$$

Yukarıda gösterilen p, değerlendirme kriterinin belirlenen tercih fonksiyonunu; p(a,b) ise alternatiflerin ortak tercih fonksiyonunu ifade eder. Buna bağlı olarak f(b)' nin f(a)' den büyük olması halinde p(a,b) değerinin 0 olduğu; f(b)' nin f(a)' den küçük olması halinde hangi değerlendirme kriteri için değerlendirme yapılıyorsa o kriter için seçilen tercih fonksiyonunun $p[f(a) - f(b)]$, değerini alacağı görülmektedir. Böylelikle her alternatifin ikili karşılaştırmasına ait 0 ile 1 arasında değerlendirme kriterleri sayısı kadar P(a,b) değeri vardır (Özdemir 2019: 14).

4. Aşama: Ortak tercih fonksiyonlarından hareketle her alternatif çifti için tercih indeksleri belirlenir. w_i ($i=1,2,\dots,k$) ağırlıklarına sahip olan k kriter tarafından değerlendirilen a ve b alternatiflerinin tercih indeksi aşağıdaki fonksiyonla hesaplanır (Dalbudak Zorkirişçi, Rençber 2023: 1036).

$$\pi(a, b) = \sum_{i=1}^k w_i P_i(a, b)$$

5. **Aşama:** Her bir alternatif için pozitif üstünlükler ile negatif üstünlükler belirlenir.

Pozitif ve negatif üstünlük şu şekilde belirlenir (Uygurtürk, Korkmaz 2015:146):

$$\Phi^+(a) = \sum \pi(a, x) \quad x = (b, c, d, \dots)$$

$$\Phi^-(a) = \sum \pi(x, a) \quad x = (b, c, d, \dots)$$

$\Phi^+(a)$: Pozitif Üstünlükler.

$\Phi^-(a)$: Negatif Üstünlükler.

6. **Aşama:** Bu aşamada PROMETHEE I ile kısmi öncelikler belirlenir. Kısmi öncelikler alternatiflerin birbirlerine göre tercih edilme durumlarını, birbirinden farksız alternatifleri ve birbirleriyle karşılaştırılmayacak alternatiflerin belirlenmesini sağlar. a ve b gibi herhangi iki alternatifin kısmi öncelikleri şu şekilde belirlenir:

Aşağıdaki koşullardan herhangi biri sağlanıyorsa a alternatifi b alternatifine tercih edilir.

$$\phi^+(a) > \phi^+(b) \quad \text{ve} \quad \phi^-(a) < \phi^-(b)$$

$$\phi^+(a) > \phi^+(b) \quad \text{ve} \quad \phi^-(a) = \phi^-(b)$$

$$\phi^+(a) = \phi^+(b) \quad \text{ve} \quad \phi^-(a) < \phi^-(b)$$

Aşağıdaki koşul sağlanıyorsa a alternatifi b'den farksızdır.

$$\phi^+(a) = \phi^+(b) \quad \text{ve} \quad \phi^-(a) = \phi^-(b)$$

Aşağıdaki koşullardan herhangi biri sağlanıyorsa a alternatifi b alternatifi ile karşılaştırılmaz.

7. **Aşama:** PROMETHEE II ile alternatiflerin net üstünlükleri hesaplanır. Hesaplanan tam üstünlük değerleri ile bütün alternatifler aynı düzlemde değerlendirilerek tam sıralama belirlenmiş olur.

$$\phi(a) = \phi^+(a) - \phi^-(a)$$

a ve b gibi iki alternatif için hesaplanan tam öncelik değeri hesaplanan tam öncelik değerine bağlı olarak aşağıdaki kararlar alınır (Uzun, Kazan 2016: 104):

$\phi(a) > \phi(b)$ ise a alternatifi b'den üstündür.

$\phi(a) = \phi(b)$ ise a b'den farksızdır.

8. **Aşama:** GAIA düzleminde değişkenler ve vektörlerin yakınlık tespiti belirlenir.

GAIA (Geometrical Analysis for Interactive Aid) geometrik düzlemi, alternatiflerin ve değerlendirme kriterlerinin iki boyutlu olarak yer aldığı düzlemdir. Bu düzlem karar vericiye grafiksel olarak etkin bir

gösterim sağlar. Buna bağlı olarak grafiksel gösterimde nokta, alternatifleri; vektör değerlendirme kriterleri ve π karar çubuğu olarak gösterilmektedir (Genç 2013: 136).

GAIA geometrik düzlemini elde edebilmek için net akım denkleminin hesaplanması gerekir. Böylelikle GAIA düzlemini oluşturan başlangıç noktası elde edilir. Net akım denklemi:

$$-1 \leq \Phi(x) \leq 1$$

$$\sum_{x \in A} \Phi(x) = 0,$$

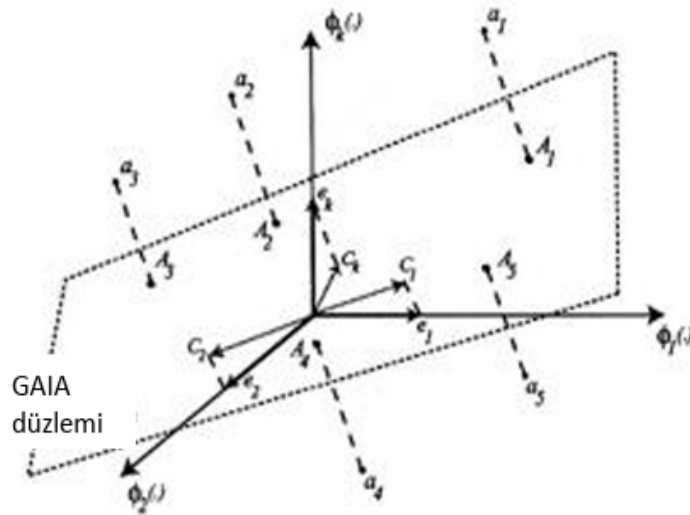
özelliklerini taşımaktadır. Hesaplanan net akımlardan sonra alternatifler arasında tma bir sıralama yapılabilir. Böylelikle x ve y gibi iki alternatif için bulunan net akım değerleri kıyaslanırken iki karar varılabilir.

Eğer $\Phi(x) > \Phi(y)$ ise net akım değeri yüksek olan alternatifin performansını yüksek olacağı bilindiğinden x, y'den üstün;

Eğer $\Phi(x) = \Phi(y)$ ise x ve y farksızdır.

GAIA geometrik düzlemindeki hedef değerlendirme kriteri sayısı kadar boyutlu uzaydan, iki boyutlu bir düzlem üzerine alternatifleri ve değerlendirme kriterlerini yansıtırken kriteri sayısı kadar boyutlu uzayda en doğru şekilde nokta seçerek bu gösterimi sağlamaktır. Bu düzlemde birbirine benzer alternatiflerin profilleri birbirine yakın gözükmemektedir.

Şekil 1. Alternatiflerin ve Kriterlerin GAIA Düzlemi Üzerine İz Düşümleri

Kaynak: Brans ve Mareschal 2005:176

GAIA düzlemi, k boyutlu uzaydan 2 boyutlu bir düzleme alternatifleri ve kriterleri yansıtarak, k boyutlu uzaydaki bilgiyi 2 boyutlu uzaya mümkün olduğunca az kayıpla taşımayı amaçlar. Bu süreçte oluşan

bilgi kaybı, GAIA düzlemindeki delta (δ) değeri ile ölçülür. δ değeri ne kadar büyük olursa , bilgi kaybı o kadar azdır. $\delta \leq 1$ olduğu için, δ 'nin yüksek olduğu düzlemler bilgi kaybının minimum olduğu düzlemlerdir (Özdemir 2019: 16).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARININ PERFORMANS ÖLÇÜMÜNDE CAMELS VE PROMETHEE UYGULAMASI

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli mevduat bankalarının 2019-2024 yılları arasındaki finansal performanslarını, 19 farklı finansal oran üzerinden CAMELS ve PROMETHEE analiz yöntemlerini kullanarak değerlendirmek ve karşılaştırmaktır. Çalışma, özel sermayeli mevduat bankalarının finansal durumlarına ilişkin derinlemesine bir analiz sunmayı hedeflerken, aynı zamanda bankaların güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek amacıyla karar alıcılar için pratik bir araç sağlamayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, finansal performans değerlendirme süreçlerinde CAMELS ve PROMETHEE yöntemlerinin birleşiminin, hem etkili hem de verimli bir analiz yaklaşımı sunduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, bankaların finansal sağlığını değerlendirirken daha kapsamlı ve doğru bir perspektif sunmayı sağlayacaktır.

3.2. Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli bankaların performansını değerlendirmek amacıyla 2019 ile 2024 yılları arasında kapsayan kapsamlı bir veri seti kullanılmıştır. Analiz, toplamda sekiz özel sermayeli mevduat bankaları içermekte olup, bu bankaların finansal durumları üzerine yapılan inceleme, bankaların yayınladıkları mali tablolarına (bilanço, gelir tablosu, dipnotlar vb.) dayanmaktadır. Bu nedenle, kullanılan veri seti, güvenilir ve doğrulanabilir bir kaynağa dayanmaktadır.

Çalışmada özel sermayeli mevduat bankalarını analiz etme tercihi, Türk bankacılık sektöründe bu bankaların sahip olduğu önemli yer ve dinamik yapılarından kaynaklanmaktadır. Özel sermayeli bankalar, aktif büyüklükleri, kredi hacimleri ve müşteri portföyleri ile sektörde önemli bir rol üstlenmekte, aynı zamanda piyasa koşullarına hızlı uyum sağlayarak rekabetçi bir avantaj sunmaktadır. Bu bankaların performans analizi, ulusal ekonomiye etkilerini ve sektörel dayanıklılıklarını anlamak açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada yer alan her bir banka hakkında detaylı bilgilere yer verilmiş olup, her bankanın finansal durumu, yıllık mali raporları doğrultusunda değerlendirilmektedir. Bu sayede, bankaların performanslarını karşılaştırmak ve analiz etmek için sağlam bir temel oluşturulmuştur.

Akbank; 30 Ocak 1948 tarihinde Adana’da, Bakanlar Kurulu’nun 12.12.1947 tarih ve 3/6710 sayılı kararıyla verilen izinle, her türlü bankacılık işlemi yapma yetkisini alarak faaliyetlerine başlamıştır. Kurumsal ve yatırım bankacılığı, ticari bankacılık, KOBİ bankacılığı, bireysel bankacılık, ödeme sistemleri, özel bankacılık, yatırım hizmetleri, hazine işlemleri gibi geniş bir yelpazede müşterilerine hizmet sunmaktadır (Akbank). Toplam şube sayısı 694 ve 12.778 personel sayısı ile hizmet vermektedir (TBB 2025).

Anadolubank; 1997 yılında HABAŞ Grubu tarafından Özelleştirme İdaresi’nden satın alınmış, sürdürülebilir ve karlı büyüme stratejisi ile kısa sürede Türk bankacılık sektörünün saygın ve güçlü kurumları arasında yerini almıştır. Kurumsal, Ticari, KOBİ, İşletme ve Tarım Bankacılık ile Bireysel Bankacılık hizmetleri sunmaktadır (Anadolubank). Türkiye çapında 95 şube ve 1.385 personel sayısı ile hizmet vermektedir (TBB 2025).

Fibabanka; Fiba Grubu bünyesinde 27 Aralık 2010 tarihinde Türkiye finans sektörüne katılmıştır. Hızlı ve kolay bankacılık çözümlerini Fibabanka Mobil ve İnternet Bankacılığı kanalları, 444 88 88 Telefon Bankacılığı, fibabanka.com.tr ve şubeleri aracılığıyla ulaştıran Fibabanka, her geçen gün geliştirdiği farklı sektörlerdeki iş ortaklıkları ile de birçok noktada finansal çözümler sunmaktadır (Fibabanka). Toplam şube sayısı 38 ve 1.677 personel sayısı ile hizmet vermektedir (TBB 2025).

Şekerbank; 1953 yılında Pancar Kooperatifleri Bankası adıyla şeker pancarı üreticisinin finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Eskişehir’de kurulmuş; 1956 yılında Ankara’ya taşındığında Şekerbank adını almıştır. 1993 yılından itibaren özel banka statüsüyle hizmetlerine devam etmektedir. Esnaf/İşletme Bankacılığı, Kurumsal/Ticari Bankacılık, KOBİ ve Tarım Bankacılığı ile Bireysel Bankacılık alanlarında faaliyet gösteren Şekerbank, bu alanlardaki uzmanlığı, enerji verimliliği yatırımları ve girişimcilere sunduğu destekler ile uluslararası finans kuruluşları nezdinde yereldeki yaygın müşteri profiline ulaşmak için “Türkiye’nin anahtar bankası” olarak konumlanmıştır (Şekerbank). Türkiye genelinde 241 şube ve 3.719 personel sayısı ile hizmet sunmaktadır (TBB 2025).

Turkish Bank; 175 milyon TL ödenmiş sermayesi ile 1982 yılından bu yana Türkiye’de faaliyet göstermektedir. TurkishBank’ın temel faaliyet alanı; kurumsal, ticari, bireysel ve özel bankacılığın yanı sıra proje finansmanı ve fon yönetimini kapsamakta olup, Banka normal bankacılık faaliyetleri yanı sıra Turkish Menkul Değerler A.Ş. adına şubeleri aracılığı ile acentalık faaliyetleri de yürütmektedir. Banka; Türkiye, KKTC ve İngiltere olmak üzere 3 ülkede TurkishBank Group bünyesinde yer almaktadır (Turkish Bank). Toplam şube sayısı 6 ve 100 personel sayısı ile hizmet vermektedir (TBB 2025).

Türkiye Ekonomi Bankası, Türkiye’nin en köklü finans kuruluşlarından biri olarak 1927 yılında bankacılık faaliyetlerine başlamıştır. Kurulduğu yıldan bu yana genişlettiği şube ağı, ürün ve hizmet

çeşitliliği ile yatırım, leasing, faktoring, sigorta ve portföy yönetimi gibi finans sektörünün çeşitli alanlarındaki aracılık faaliyetlerini sürdürmektedir (Türkiye Ekonomi Bankası). Toplam şube sayısı 436 ve 8.047 personel sayısı ile hizmet vermektedir (TBB 2025).

Türkiye İş Bankası; 1924'te Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle kurulan İş Bankası, cumhuriyet döneminin ilk ulusal bankasıdır. Merkezi Kayıt Kuruluşu verilerine göre, 30 Eylül 2024 tarihi itibarıyla İş Bankası'nın ortaklık yapısı; İş Bankası Munzam Sandık Vakfı'nın payı %38,37, Atatürk Hisseleri %28,09 ve halka açık pay %33,54'dür (Türkiye İş Bankası). Toplam şube sayısı 1.034 ve 20.560 personel sayısı ile hizmet vermektedir (TBB 2025).

Yapı ve Kredi Bankası; 1944 yılında Türkiye'nin perakende bankacılık odaklı ilk ulusal çaplı özel bankası olarak kurulmuştur. Banka'nın %20,22 oranındaki hissesi Koç Holding A.Ş.'ye ait olup, %40,95 oranındaki hissesi, hisselerinin %100'ü Koç Grubu'na ait olan Koç Finansal Hizmetler'e (KFS) aittir. %38,83 oranındaki pay ise halka açıktır. Yapı Kredi, yurt içi ve yurt dışı bankacılık iştirakleri ile öncü bir finansal hizmet kuruluşudur. Yapı Kredi'nin bankacılık faaliyetleri Perakende Bankacılık (ödeme sistemleri, bireysel bankacılık, işletme bankacılığı, özel bankacılık ve varlık yönetimi birimlerini içermektedir), Ticari ve KOBİ Bankacılığı ile Kurumsal Bankacılık altında yürütülmektedir (Yapı ve Kredi Bankası). Toplam şube sayısı 772 ve 14.402 personel sayısı ile hizmet vermektedir (TBB 2025).

3.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren özel sermayeli bankaların finansal performansları kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu doğrultuda, performans değerlendirme sürecinde CAMELS ve PROMETHEE yöntemleri bir arada kullanılarak bütüncül bir analiz yaklaşımı benimsenmiştir. CAMELS yöntemi, bankaların finansal durumunu analiz etmek ve performans göstergelerini sistematik bir şekilde değerlendirmek için tercih edilmiştir. Bu yöntemin uygulama sürecinde Microsoft Excel 2016 yazılımı kullanılarak gerekli hesaplamalar gerçekleştirilmiştir. PROMETHEE yöntemi ise çok kriterli karar verme süreçlerinde sağladığı etkinlik nedeniyle tercih edilmiş ve analizler Visual PROMETHEE 1.4 yazılımı yardımıyla yapılmıştır.

Elde edilen bulgular, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde sırasıyla ayrıntılı olarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

3.3.1. CAMELS modeli

CAMELS modeli kapsamında yapılan analizlerde, öncelikle özel sermayeli bankaların kendi resmi internet sitelerinde yayımlanmış olan finansal verilerine erişim sağlanmıştır. Bu veriler, özel sermayeli

bankalar için referans değerlerinin oluşturulmasında temel bir kaynak olarak kullanılmıştır. Elde edilen finansal göstergeler doğrultusunda, analiz edilen bankaların performanslarını değerlendirmek üzere referans değerleri belirlenmiştir. Bu aşamanın ardından, CAMELS modelini oluşturan ana bileşenler ve bu bileşenlere bağlı olarak incelenen alt bileşenler için belirli ağırlık oranları tahsis edilmiştir.

Her bir bileşen arasında mevcut olan ilişkinin yönü, pozitif (+) ya da negatif (-) olarak değerlendirilmiş ve bu doğrultuda yıllık bazda CAMELS puanlarının sistematik bir biçimde hesaplanması sağlanmıştır. Bu süreçte kullanılan oranların seçiminde ve bu oranlara verilen ağırlıkların belirlenmesinde, literatür taramasından elde edilen bilgiler önemli bir rol oynamıştır. Bunun yanı sıra, yazarın bireysel değerlendirme ve analizleri de dikkate alınarak, analizin bütünlüğü sağlanmıştır.

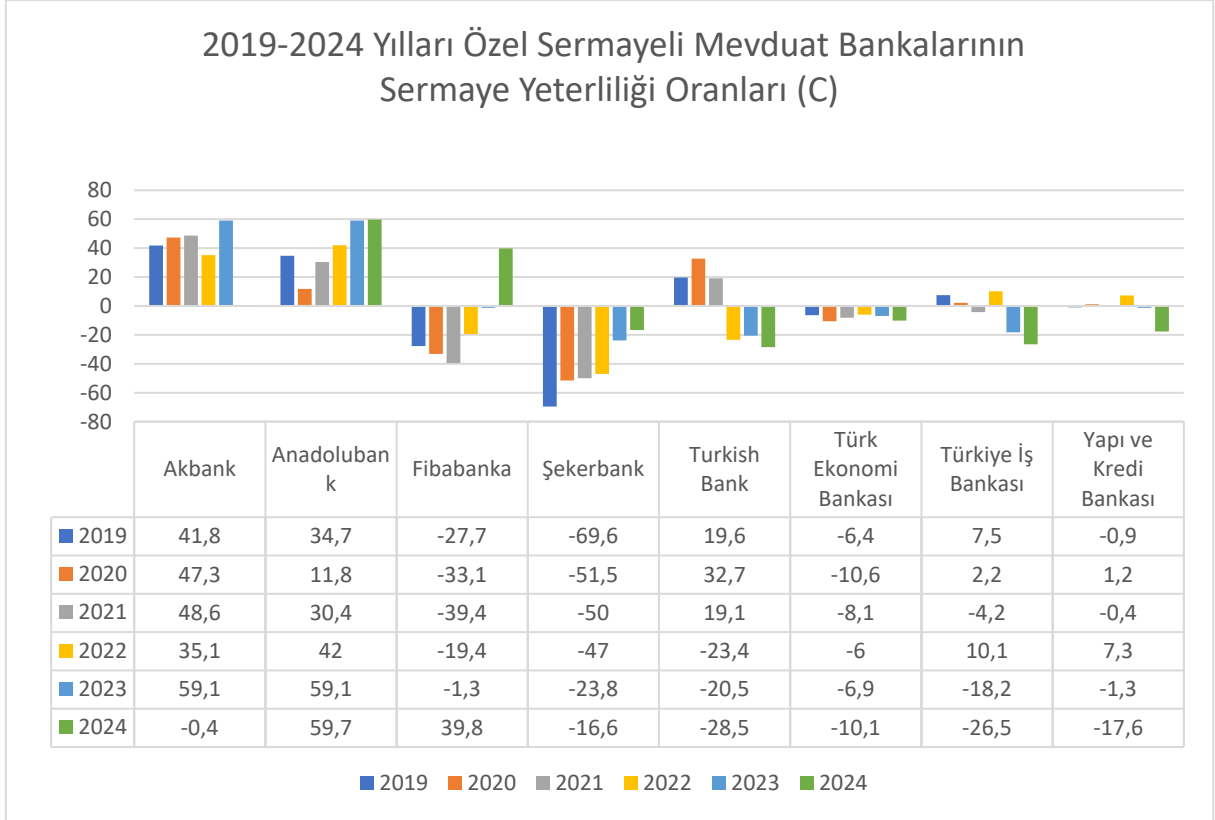
Bu bağlamda, CAMELS analizinde kullanılan oranlar, oranların kısa adları, her bir oranın ilişki yönü (+/-), oranlara atanan ağırlıklar ile ana bileşenlere verilen ağırlıkların detayları, sistematik bir şekilde Tablo 6'da sunulmuştur. Bahsi geçen tablo, CAMELS modelinin metodolojik çerçevesini ve temel varsayımlarını şeffaf bir şekilde ortaya koymakta, bu yönüyle çalışmanın analitik temellerini açık bir biçimde yansıtmaktadır. Bu tablonun, hem analizin detaylarının anlaşılmasını kolaylaştırdığı hem de kullanılan yöntemlerin nesnelliğini desteklediği değerlendirilmektedir.

Tablo 6. CAMELS Analizinde Kullanılan Finansal Oranlar, İlişkinin Yönü ve Ağırlıklar

Sembol	Seçili Finansal Oranlar	Kısaltma	İlişki Yönü	Alt Bileşenin Ağırlığı(%)	Ana Bileşenin Ağırlığı(%)
C	(Özkaynaklar-Duran Aktifler)/Toplam Aktifler	C1	+	35	20
	Özkaynaklar/Toplam Aktifler	C2	+	35	
	Özkaynaklar/Toplam Yabancı Kaynaklar	C3	+	30	
A	Duran Aktifler/Toplam Aktifler	A1	-	25	20
	Toplam Krediler/Toplam Mevduat	A2	+	30	
	Toplam Krediler ve Alacaklar/Toplam Aktifler	A3	+	45	
M	Şube Başına Net kar	M1	+	30	10
	Personeli Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri	M2	-	35	
	Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler ve Alacaklar	M3	-	35	
E	Net Dönem Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	E1	+	25	15
	Net Dönem Kârı (Zararı) / Özkaynaklar	E2	+	25	
	Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler	E3	+	25	
	Net Dönem Kârı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye	E4	+	25	
L	Likit Aktifler/Toplam Aktifler	L1	+	30	25
	Likit Aktifler/Toplam Yabancı Kaynaklar	L2	+	30	
	Özkaynaklar/Toplam Mevduat	L3	-	40	
S	Menkul Kıymetler/Toplam Krediler	S1	-	45	10
	Faiz Gelirleri/Toplam Aktifler	S2	+	30	
	Menkul Kıymetler/Toplam Aktifler	S3	-	25	

2019-2024 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli bankaların performansları, CAMELS analizi kapsamında incelenmiş ve performans puanları hesaplanmıştır. Analiz sonuçları, ana bileşenlere ilişkin puanların grafikler aracılığıyla görselleştirilmesiyle sunulmuş ve elde edilen veriler detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu çalışma, bankaların finansal durumlarını ve performans trendlerini karşılaştırmalı bir bakış açısıyla analiz ederek önemli bulgular ortaya koymuştur.

Grafik 1. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Sermaye Yeterliliği Oranları

Grafik 1 verilerine göre, Sermaye Yeterlilik Oranı (C) kapsamında 2019-2024 yılları arasında bankaların performansında belirgin farklılıklar gözlemlenmiştir:

2019 Yılı: En yüksek puan, 41,8 ile Akbank’a aittir. Bu başarıda, özellikle *(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (C1)* alt bileşen puanının yüksek olması etkili olmuştur. En düşük puan ise -69,6 ile Şekerbank’a aittir ve bu düşüşün temel sebebi *(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (C1)* alt bileşeninin zayıf performansıdır.

2020 Yılı: Akbank, 47,3 puan ile yine zirvede yer almıştır. Bu yükselişin arkasında, *(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (C1)* alt bileşeninin güçlü performansı bulunmaktadır. En düşük puan, -51,5 ile yine Şekerbank’a aittir ve bu düşük performansın nedeni *(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (C1)* alt bileşenindeki zayıflıktır.

2021 Yılı: Akbank, performansını sürdürerek 48,6 puan ile en yüksek değere ulaşmıştır. Bu başarı, *(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler (C1)* alt bileşenindeki üstün performanstan

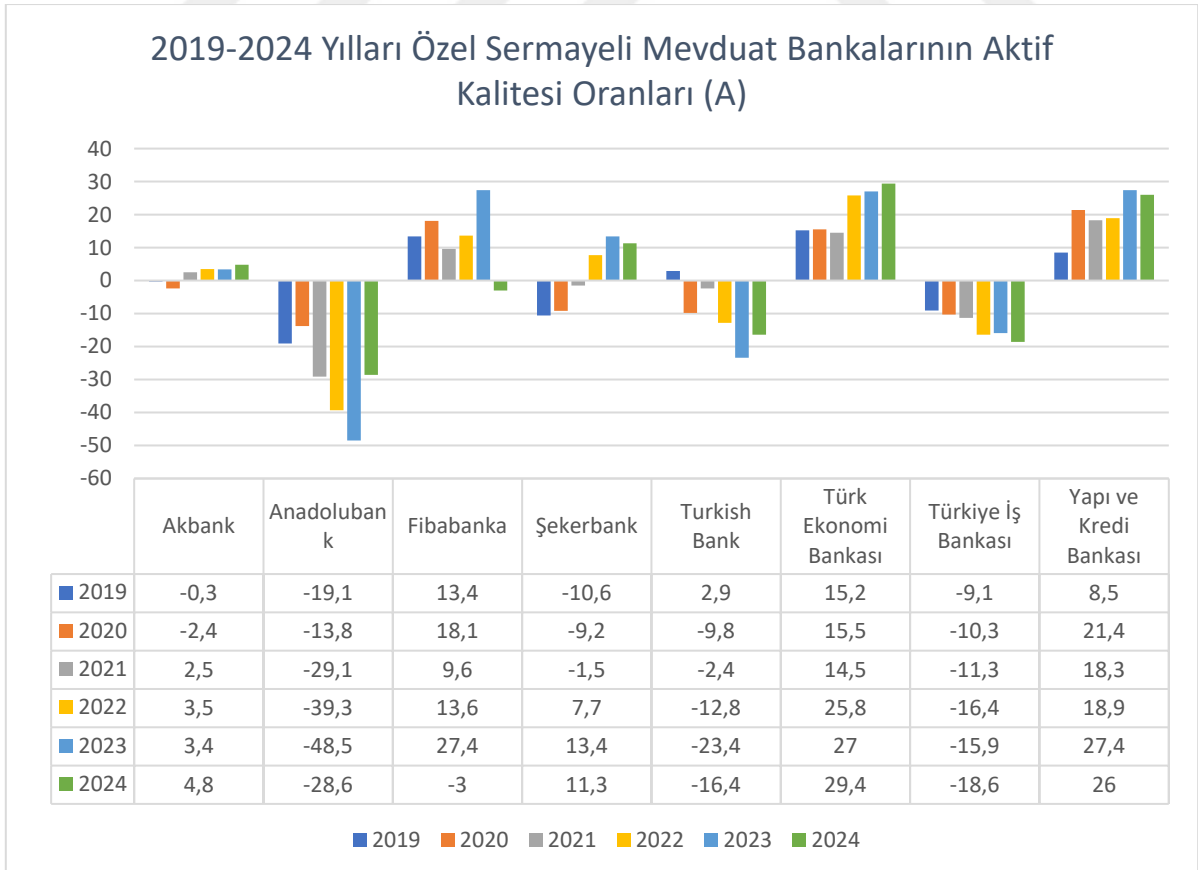
kaynaklanmaktadır. Şekerbank ise -50 puan ile yine en düşük performansı sergilemiş ve bunda (*Özkaynaklar - Duran Aktifler*) / *Toplam Aktifler (C1)* alt bileşenindeki düşük değerler etkili olmuştur.

2022 Yılı: Bu yıl, en yüksek puanı 42 ile AnadoluBank elde etmiştir. Bu başarının arkasında, *Özkaynaklar / Toplam Aktifler (C2)* ve *Özkaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar (C3)* alt bileşenlerinin güçlü performansı bulunmaktadır. Şekerbank ise -47 puan ile en düşük performansı göstermiştir ve bu durum, (*Özkaynaklar - Duran Aktifler*) / *Toplam Aktifler (C1)* alt bileşenindeki zayıflıktan kaynaklanmaktadır.

2023 Yılı: AnadoluBank, 59,1 puan ile en yüksek değere ulaşmıştır. Bu performansta, *Özkaynaklar / Toplam Aktifler (C2)* ve *Özkaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar (C3)* alt bileşenlerinin güçlü etkisi vardır. Şekerbank ise -23,8 puan ile en düşük performansı sergilemiş ve bunda (*Özkaynaklar - Duran Aktifler*) / *Toplam Aktifler (C1)* alt bileşenindeki düşük değerler etkili olmuştur.

2024 Yılı: AnadoluBank 59,7 puan ile en yüksek performansa ulaşmıştır. Bu başarıda özellikle *Özkaynaklar / Toplam Aktifler (C2)* ve *Özkaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar (C3)* alt bileşenlerindeki güçlü performans etkili olmuştur. Öte yandan, Turkish Bank -28,5 puan ile en düşük performansı sergilemiş; bu olumsuz sonucun temelinde ise *Özkaynaklar / Toplam Aktifler (C2)* ve *Özkaynaklar / Toplam Yabancı Kaynaklar (C3)* göstergelerindeki zayıf değerler yer almıştır.

Grafik 2. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kalitesi Oranları

Grafik 2'ye göre, Aktif Kalitesi Oranı (A) kapsamında 2019-2024 yılları arasında bankaların performansında belirgin farklılıklar görülmüştür:

2019 Yılı: En yüksek puan, 15,2 ile Türk Ekonomi Bankası'na aittir. Bu başarıda, *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşenin olumlu katkısı etkili olmuştur. En düşük puan ise -19,1 ile AnadoluBank'a aittir ve bu düşük performansın nedeni yine *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşenindeki zayıflıktır.

2020 Yılı: Yapı ve Kredi Bankası, 21,4 puan ile en yüksek performansı göstermiştir. Bu başarıda, *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşeni önemli bir rol oynamıştır. En düşük puan ise -13,8 ile AnadoluBank'a aittir ve bu durum, aynı alt bileşendeki düşük değerlerden kaynaklanmaktadır.

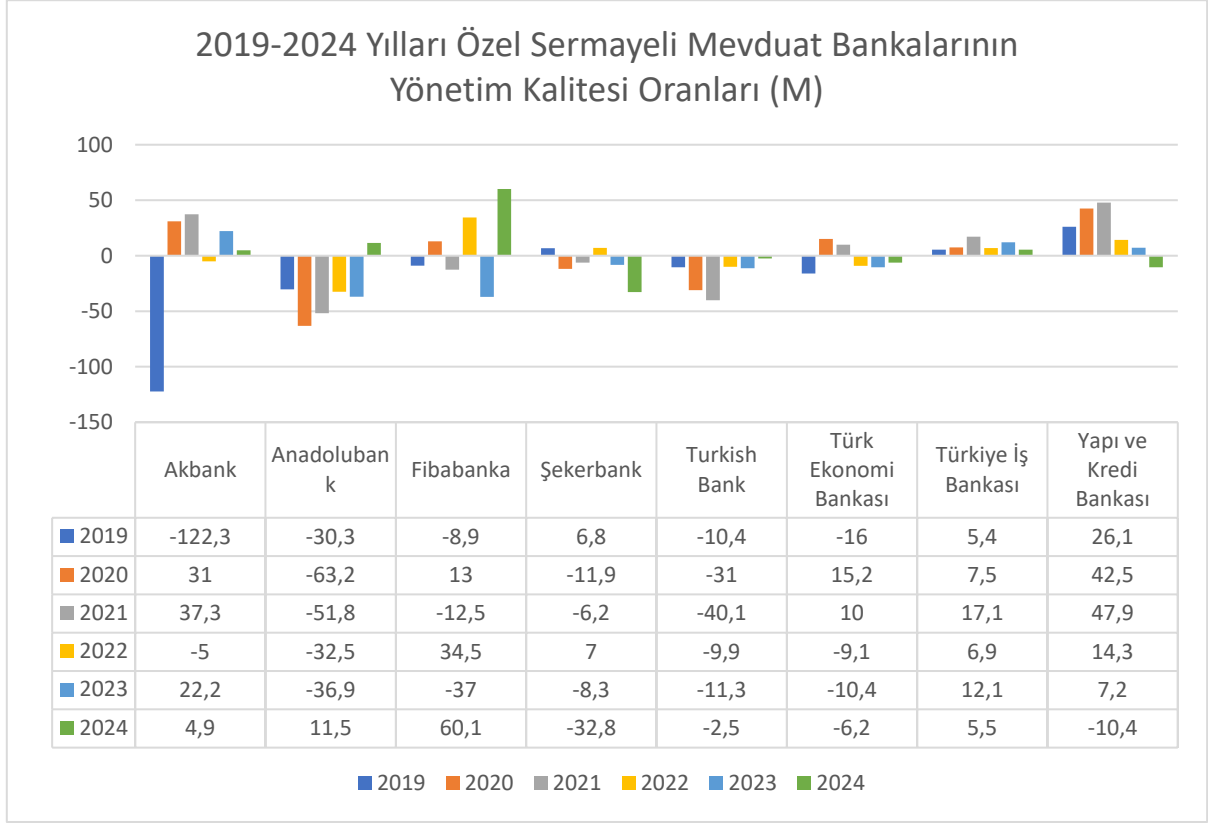
2021 Yılı: Yapı ve Kredi Bankası, 18,3 puan ile en yüksek puanı almıştır. Bu performansın temelinde, *Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Mevduat (A2)* alt bileşenin olumlu katkısı bulunmaktadır. AnadoluBank ise -29,1 puan ile en düşük performansı göstermiştir ve bunda *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşenindeki düşük değerler etkili olmuştur.

2022 Yılı: En yüksek puan, 25,8 ile Türk Ekonomi Bankası'na aittir. Bu başarıda, *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşeni belirleyici olmuştur. En düşük puan, -39,3 ile AnadoluBank'a aittir ve bu düşüşün nedeni yine aynı alt bileşendeki zayıf performanstır.

2023 Yılı: Yapı ve Kredi Bankası ile Fibabanka, 27,4 puan ile en yüksek puanı paylaşmıştır. Bu başarı, *Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Mevduat (A2)* alt bileşenin güçlü katkısıyla elde edilmiştir. AnadoluBank ise -48,5 puan ile en düşük performansı sergilemiş ve bunda yine *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşenindeki zayıf değerler etkili olmuştur.

2024 Yılı: En yüksek puan, 29,4 ile Türk Ekonomi Bankası'na aittir. Bu başarıda, *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşenin olumlu katkısı etkili olmuştur. En düşük puan ise -28,6 ile AnadoluBank'a aittir ve bu düşük performansın nedeni yine *Duran Aktifler / Toplam Aktifler (A1)* alt bileşenindeki zayıflıktır.

Grafik 3. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Yönetim Kalitesi Oranları

Grafik 3'e göre, Yönetim Kalitesi Oranı kapsamında 2019-2024 yılları arasında bankaların performansı dikkat çekici farklılıklar göstermiştir:

2019 Yılı: En yüksek puan, 26,1 ile Yapı ve Kredi Bankası'na aittir. Bu başarıda, *Takipteki Krediler (Net) / Toplam Krediler ve Alacaklar (M3)* alt bileşenin olumlu katkısı etkili olmuştur. En düşük puan ise -122,3 ile Akbank'a aittir ve bu düşük performansın nedeni aynı alt bileşendeki zayıf performanstır.

2020 Yılı: Yapı ve Kredi Bankası, 42,5 puan ile en yüksek performansı göstermiştir. Bu başarı, yine *Takipteki Krediler (Net) / Toplam Krediler ve Alacaklar (M3)* alt bileşenindeki güçlü performansa dayanmaktadır. En düşük puan ise -63,2 ile AnadoluBank'a aittir ve bunda aynı alt bileşenin olumsuz etkisi görülmüştür.

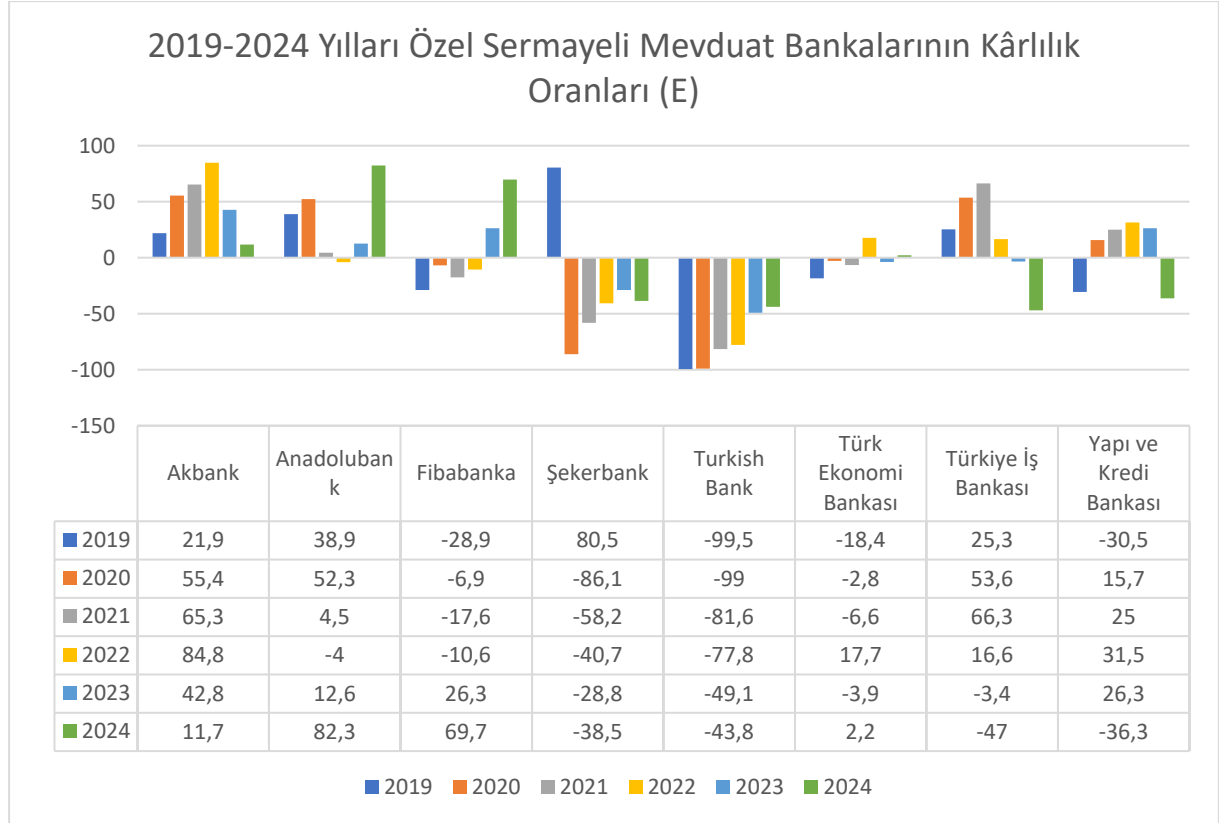
2021 Yılı: En yüksek puan, 47,9 ile yine Yapı ve Kredi Bankası'na aittir. Bu başarıda, *Takipteki Krediler (Net) / Toplam Krediler ve Alacaklar (M3)* alt bileşeni önemli bir rol oynamıştır. En düşük puan, -51,8 ile AnadoluBank'a aittir ve bunda aynı alt bileşendeki düşük değerler etkili olmuştur.

2022 Yılı: Fibabanka, 34,5 puan ile en yüksek puanı almıştır. Bu performans, *Şube Başına Net Kar (M1)* alt bileşenin güçlü etkisi sayesinde elde edilmiştir. AnadoluBank ise -32,5 puan ile en düşük performansı sergilemiş ve bunda yine *Takipteki Krediler (Net) / Toplam Krediler ve Alacaklar (M3)* alt bileşenindeki zayıflık etkili olmuştur.

2023 Yılı: En yüksek puan, 22,2 ile Akbank'a aittir. Bu başarıda, *Şube Başına Net Kar (M1)* alt bileşenin katkısı belirleyici olmuştur. En düşük puan ise -36,9 ile Anadolubank'a aittir ve bunda aynı alt bileşendeki zayıf performans etkili olmuştur.

2024 Yılı: Fibabanka, 60,1 puan ile en yüksek puanı almıştır. Bu performans, *Şube Başına Net Kar (M1)* alt bileşenin güçlü etkisi sayesinde elde edilmiştir. Şekerbank ise -32,8 puan ile en düşük performansı sergilemiş ve bunda yine *Şube Başına Net Kar (M1)* alt bileşenindeki zayıflık etkili olmuştur.

Grafik 4. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Kârlılık Oranları

Grafik 4'te yer alan verilere göre, Karlılık Oranları açısından bankaların yıllar içindeki performansında belirgin farklılıklar gözlenmiştir:

2019 Yılı: Şekerbank, 80,5 puanla en yüksek performansı göstermiştir. Bu başarıda *Net Dönem Kârı (Zararı) / Özkaynaklar (E2)* alt bileşenin olumlu etkisi belirleyici olmuştur. En düşük puan ise -99,5 ile Turkish Bank'a aittir ve bu düşük performans, *Net Dönem Kârı (Zararı) / Toplam Aktifler (E1)* ve *Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler (E3)* alt bileşenlerindeki zayıf değerlerden kaynaklanmıştır.

2020 Yılı: Akbank, 55,4 puanla en yüksek puanı almıştır. Bu performansta *Net Dönem Kârı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye (E4)* alt bileşenin etkisi büyüktür. Turkish Bank ise -99 puanla en düşük performansı sergilemiş ve bunda *Net Dönem Kârı (Zararı) / Toplam Aktifler (E1)* ve *Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler (E3)* alt bileşenlerindeki düşük değerler etkili olmuştur.

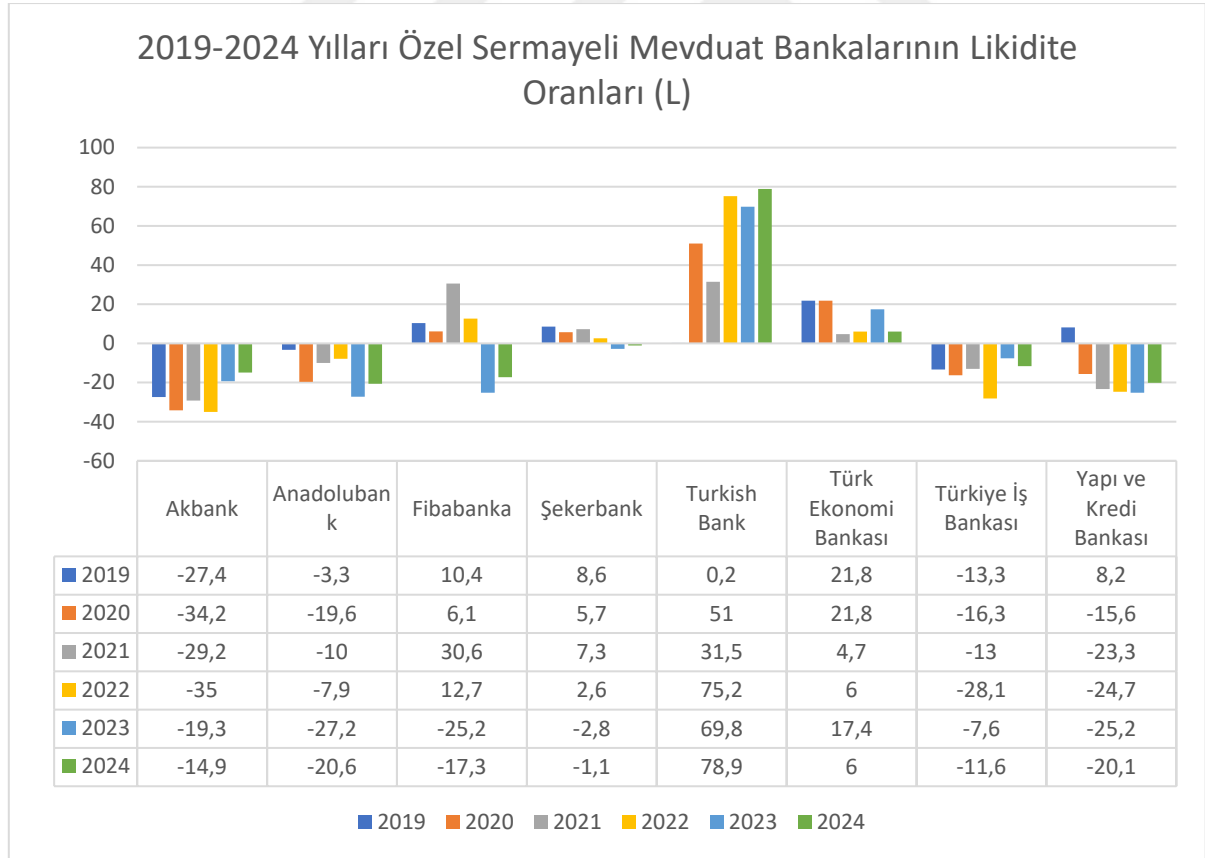
2021 Yılı: En yüksek puan, 66,3 ile Türkiye İş Bankası'na aittir. Bu başarıda *Net Dönem Kârı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye (E4)* alt bileşeni önemli bir rol oynamıştır. En düşük puan, -81,6 ile Turkish Bank'a aittir ve bunda yine *Net Dönem Kârı (Zararı) / Toplam Aktifler (E1)* ve *Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler (E3)* alt bileşenlerinin düşük performansı etkili olmuştur.

2022 Yılı: Akbank, 84,8 puanla en yüksek performansa ulaşmıştır. Bu başarıda, *Net Dönem Kârı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye (E4)* alt bileşenindeki güçlü değerler etkili olmuştur. Turkish Bank ise -77,8 puanla en düşük performansı sergilemiş ve bunda aynı alt bileşendeki zayıf değerler etkili olmuştur.

2023 Yılı: Akbank, 42,8 puanla yine en yüksek puanı almıştır. Bu performans, *Net Dönem Kârı (Zararı) / Ödenmiş Sermaye (E4)* alt bileşenindeki güçlü katkıya dayanmaktadır. En düşük puan ise -49,1 ile Turkish Bank'a aittir ve bunda yine aynı alt bileşendeki düşük performans etkili olmuştur.

2024 Yılı: AnadoluBank, 82,3 puanla yine en yüksek puanı almıştır. Bu performans, *Net Dönem Kârı (Zararı) / Toplam Aktifler (E1)* ve *Vergi Öncesi Kâr / Toplam Aktifler (E3)* alt bileşenlerindeki güçlü katkıya dayanmaktadır. En düşük puan ise -47 ile Türkiye İş Bankası'na aittir ve bunda yine aynı alt bileşendeki düşük performans etkili olmuştur.

Grafik 5. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Likidite Oranları

Grafik 5'teki verilere göre Likidite Oranları, bankaların yıllara göre performanslarında belirgin farklılıklar göstermektedir:

2019 Yılı: En yüksek puan, 21,8 ile Türk Ekonomi Bankası'na aittir. Bu başarıda *Özkaynaklar / Toplam Mevduat (L3)* alt bileşenin olumlu etkisi belirleyici olmuştur. En düşük puan ise -27,4 ile Akbank'a aittir ve bu düşük performansta yine *Özkaynaklar / Toplam Mevduat (L3)* alt bileşenin etkisi görülmektedir.

2020 Yılı: Turkish Bank, 51 puanla en yüksek puanı almıştır. Bu başarıda *Likit Aktifler / Toplam Aktifler (L1)* ve *Likit Aktifler / Toplam Yabancı Kaynaklar (L2)* alt bileşenlerinin katkısı büyüktür. En düşük puan ise -34,2 ile Akbank'a aittir. Bu düşüşte *Özkaynaklar / Toplam Mevduat (L3)* alt bileşenindeki zayıf performans etkili olmuştur.

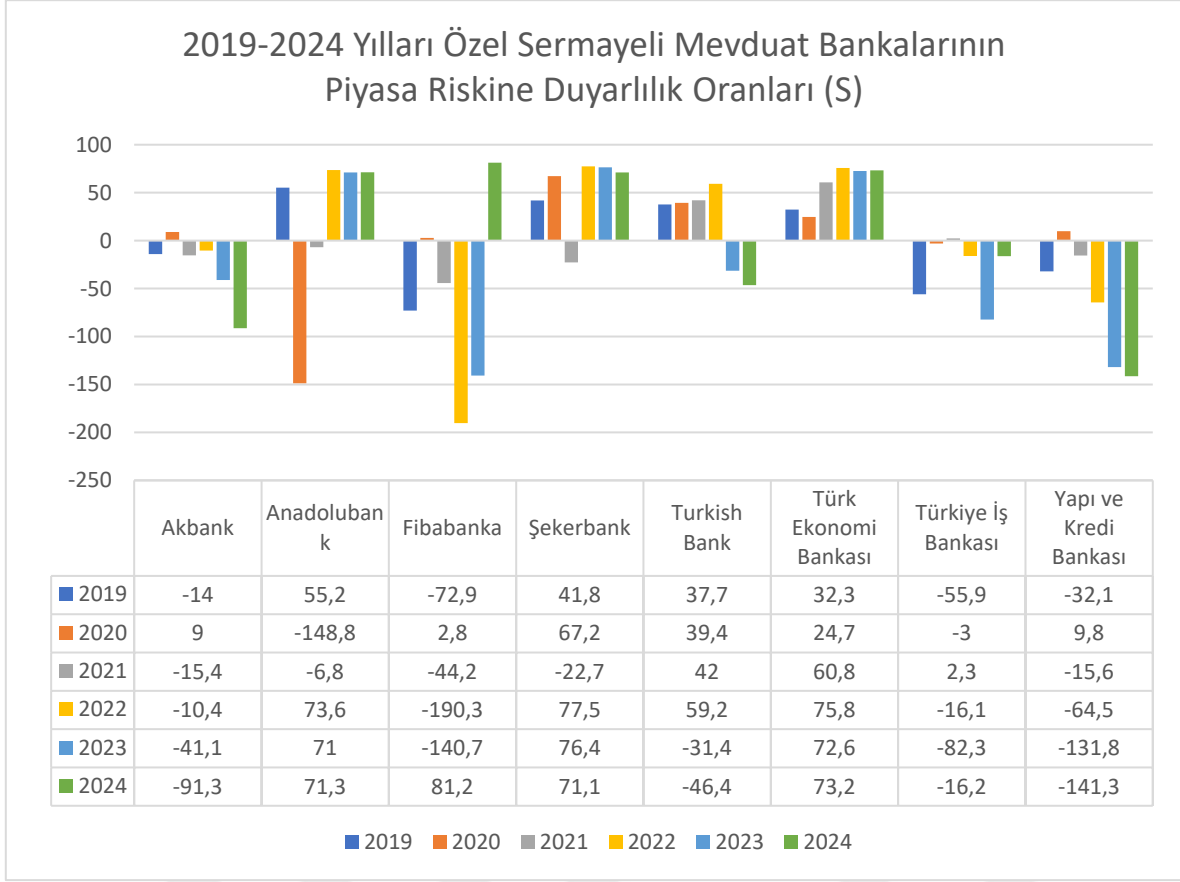
2021 Yılı: En yüksek puan, 31,5 ile Turkish Bank'a aittir. Yüksek performansta *Likit Aktifler / Toplam Aktifler (L1)* ve *Likit Aktifler / Toplam Yabancı Kaynaklar (L2)* alt bileşenleri etkili olmuştur. En düşük puan ise -29,2 ile yine Akbank'a aittir. Bu sonuç, *Özkaynaklar / Toplam Mevduat (L3)* alt bileşenindeki düşüşten kaynaklanmaktadır.

2022 Yılı: Turkish Bank, 75,2 puanla yılın en yüksek performansını göstermiştir. Bu başarıda *Likit Aktifler / Toplam Aktifler (L1)* ve *Likit Aktifler / Toplam Yabancı Kaynaklar (L2)* alt bileşenlerinin katkısı büyüktür. En düşük puan, -35 ile Akbank'a aittir ve bunda *Özkaynaklar / Toplam Mevduat (L3)* alt bileşenindeki zayıf değerler etkili olmuştur.

2023 Yılı: En yüksek puan, 69,8 ile Turkish Bank'a aittir. Bu başarı, *Likit Aktifler / Toplam Aktifler (L1)* ve *Likit Aktifler / Toplam Yabancı Kaynaklar (L2)* alt bileşenlerinin güçlü performansına dayanmaktadır. En düşük puan ise -27,2 ile Anadolubank'a aittir ve bunda *Özkaynaklar / Toplam Mevduat (L3)* alt bileşenindeki zayıf performans etkili olmuştur.

2023 Yılı: En yüksek puan, 78,9 ile Turkish Bank'a aittir. Bu başarı, *Likit Aktifler / Toplam Aktifler (L1)* ve *Likit Aktifler / Toplam Yabancı Kaynaklar (L2)* alt bileşenlerinin güçlü performansına dayanmaktadır. En düşük puan ise -20,6 ile Anadolubank'a aittir ve bunda *Özkaynaklar / Toplam Mevduat (L3)* alt bileşenindeki zayıf performans etkili olmuştur.

Grafik 6. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Piyasa Riskine Duyarlılık Oranları

Grafik 6’da yer alan verilere göre Piyasa Riskine Duyarlılık Oranlarında yıllara göre bankaların performansında belirgin farklılıklar gözlenmiştir:

2019 Yılı: En yüksek puan, 55,2 ile AnadoluBank’a aittir. Bu başarıda *Menkul Kıymetler / Toplam Krediler (S1)* alt bileşeni etkili olmuştur. En düşük puan ise -72,9 ile Fibabanka’ya aittir ve bu düşük performans da aynı alt bileşenin etkisinden kaynaklanmıştır.

2020 Yılı: Şekerbank, 67,2 puanla en yüksek performansı sergilemiştir. Bu başarıda *Menkul Kıymetler / Toplam Krediler (S1)* alt bileşenin katkısı belirgin olmuştur. En düşük puan ise -148,8 ile AnadoluBank’a aittir ve bu sonuç da yine aynı alt bileşenden kaynaklanmıştır.

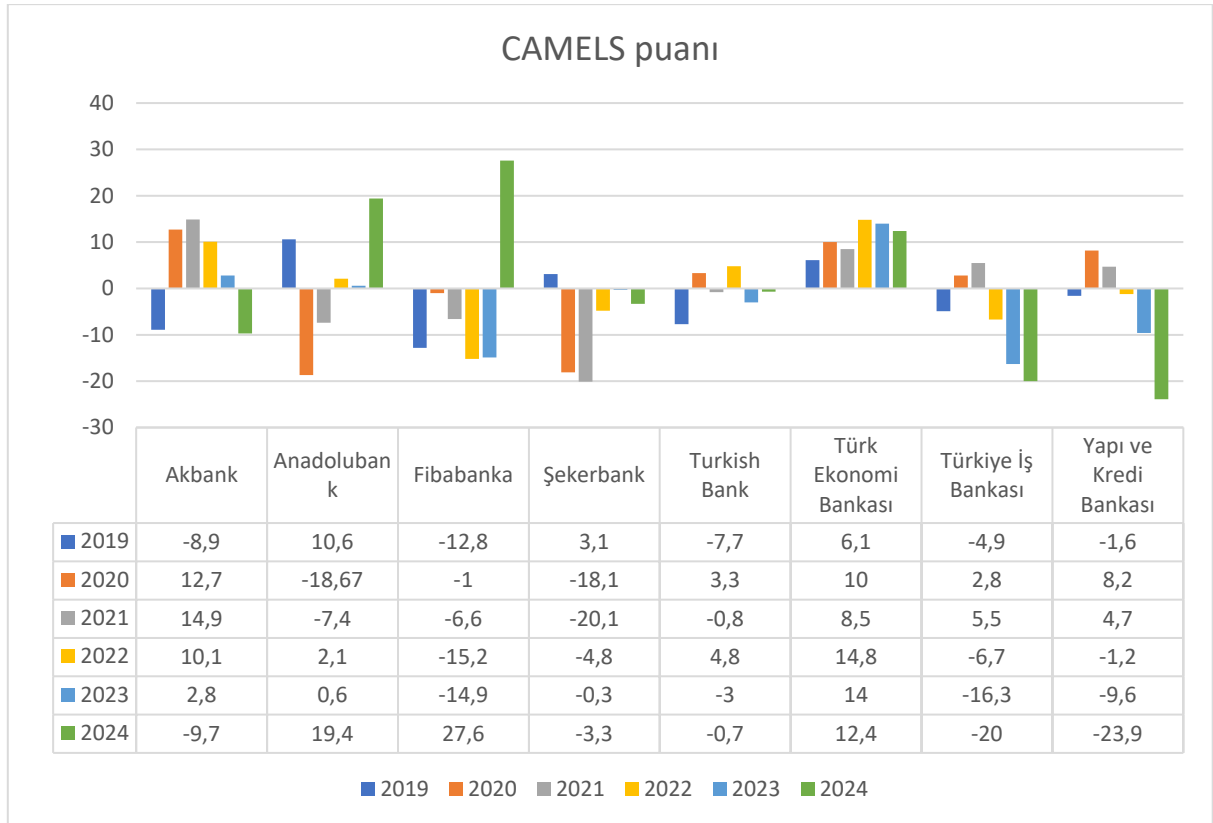
2021 Yılı: En yüksek puan, 60,8 ile Türk Ekonomi Bankası tarafından elde edilmiştir. Bu başarıda *Menkul Kıymetler / Toplam Krediler (S1)* alt bileşeni önemli bir rol oynamıştır. En düşük puan ise -44,2 ile Fibabanka’ya aittir ve bu düşüşte aynı alt bileşen etkili olmuştur.

2022 Yılı: Şekerbank, 77,5 puanla yılın en yüksek performansını göstermiştir. Bu başarıda *Menkul Kıymetler / Toplam Krediler (S1)* alt bileşeni öne çıkmıştır. En düşük puan ise -190,3 ile Fibabanka’ya aittir ve bunda aynı alt bileşen etkili olmuştur.

2023 Yılı: En yüksek puan 76,4 ile Şekerbank'a aittir. Yüksek performansın temelinde yine *Menkul Kıymetler / Toplam Krediler (S1)* alt bileşeni yer almaktadır. En düşük puan ise -140,7 ile Fibabanka'ya aittir ve bu düşük performans da aynı alt bileşenin etkisinden kaynaklanmıştır.

2024 Yılı: Fibabanka, 81,2 puanla yılın en yüksek performansını göstermiştir. Bu başarıda *Menkul Kıymetler / Toplam Krediler (S1)* alt bileşeni öne çıkmıştır. En düşük puan ise -141,3 ile Yapı ve Kredi Bankası'na aittir ve bunda aynı alt bileşen etkili olmuştur.

Grafik 7. 2019-2024 Yılları Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının CAMELS Puanlarının Grafikselsel Gösterimi

Grafik 7'e göre CAMELS puanları, yıllar içinde bankaların performansında farklılık göstermiştir:

2019 Yılı: En yüksek CAMELS puanı, 10,6 ile Anadolubank'a aittir. Bu başarıda *Sermaye Yeterliliği Oranı (C)*, *Karlılık Oranı (E)* ve *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranları (S)* etkili olmuştur. En düşük puan ise -12,8 ile Fibabanka'ya aittir. Bu düşük performansta, aynı bileşenlerin düşük olması belirleyici olmuştur.

2020 Yılı: Akbank, 12,7 puanla yılın en yüksek CAMELS puanını elde etmiştir. Bu performansta *Sermaye Yeterliliği Oranı (C)* ve *Karlılık Oranı (E)* öne çıkmıştır. En düşük puan ise -18,7 ile Anadolubank'a aittir ve bu sonuca *Yönetim Kalitesi (M)* ile *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranlarının (S)* düşüklüğü neden olmuştur.

2021 Yılı: Akbank, 14,9 ile en yüksek CAMELS puanına ulaşmıştır. Bu başarıda yine *Sermaye Yeterliliği Oranı (C)* ve *Karlılık Oranı (E)* etkili olmuştur. Öte yandan, en düşük puan -20,1 ile Şekerbank'a aittir. Bu düşüşte *Sermaye Yeterliliği Oranı (C)*, *Karlılık Oranı (E)* ve *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranlarının (S)* düşük olması etkili olmuştur.

2022 Yılı: En yüksek puan, 14,8 ile Türk Ekonomi Bankası tarafından elde edilmiştir. Bu performansta *Aktif Kalitesi Oranı (A)* ve *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranı (S)* belirleyici olmuştur. En düşük puan ise -15,2 ile Fibabanka'ya aittir ve bunda *Sermaye Yeterliliği Oranı (C)* ile *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranlarının (S)* düşük olması etkili olmuştur.

2023 Yılı: Yılın en yüksek CAMELS puanı 14 ile yine Türk Ekonomi Bankası'na aittir. Bu başarıda *Aktif Kalitesi Oranı (A)* ve *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranı (S)* belirleyici rol oynamıştır. En düşük puan ise -16,3 ile Türkiye İş Bankası'na aittir. Bu düşük performansın temel nedeni, *Sermaye Yeterliliği Oranı (C)* ve *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranlarının (S)* düşük olmasıdır.

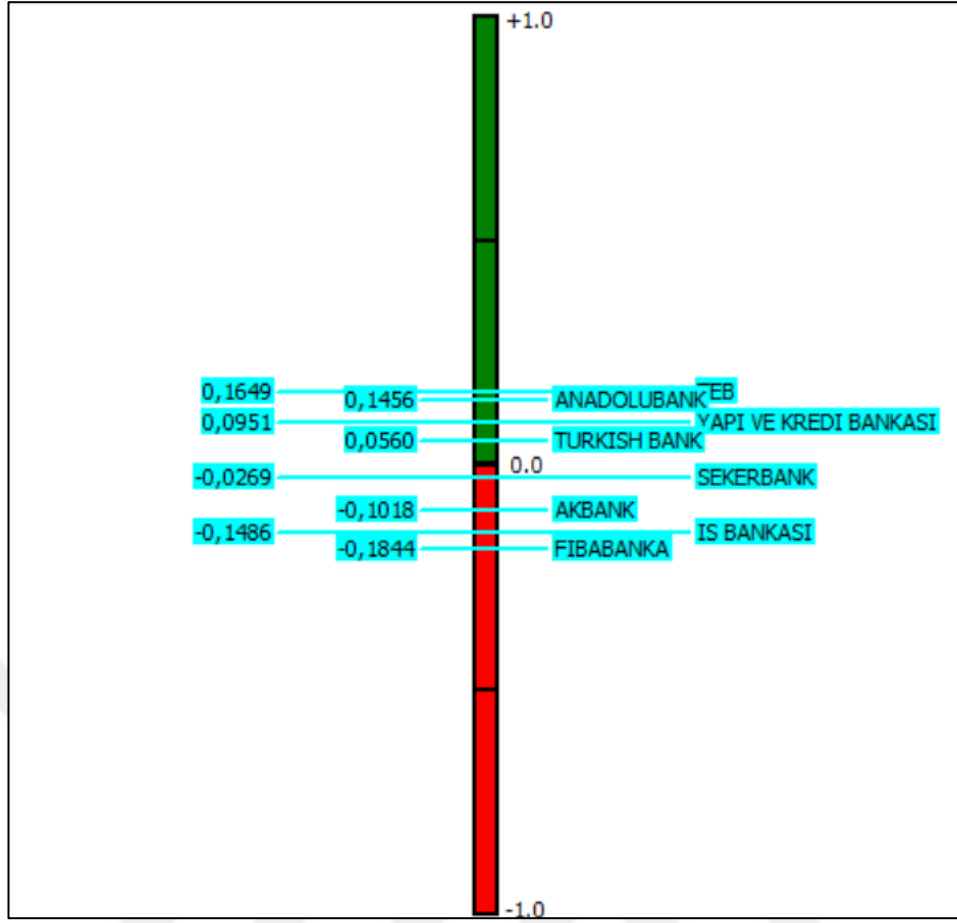
2024 Yılı: Yılın en yüksek CAMELS puanı 27,6 ile Fibabanka'ya aittir. Bu *Sermaye Yeterliliği Oranı (C)* ve *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranı (S)* belirleyici rol oynamıştır. En düşük puan ise -23,9 ile Yapı ve Kredi Bankası'na aittir. Bu düşük performansın temel nedeni, *Karlılık Oranı (E)* ve *Piyasa Riskine Duyarlılık Oranlarının (S)* düşük olmasıdır.

Bu değerlendirme, CAMELS puanlarının banka performansını etkileyen farklı faktörler üzerinden değişiklik gösterdiğini ve özellikle sermaye yeterliliği, karlılık, aktif kalitesi ve piyasa riskine duyarlılığın bankaların finansal durumunu şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

3.3.2. PROMETHEE Yöntemi

Bu bölümde, aynı veri seti PROMETHEE yöntemi aracılığıyla değerlendirilmiştir. Uygulama aşamasında Visual PROMETHEE 1.4 yazılımı kullanılmıştır. Uygunluk değerlendirmesi sonucunda, U-shape tercih fonksiyonu kullanılmış ve ağırlıklar ana bileşenler doğrultusunda hesaplanmıştır. PROMETHEE II yöntemi kullanılarak alternatiflerin tam sıralaması oluşturulmuştur.

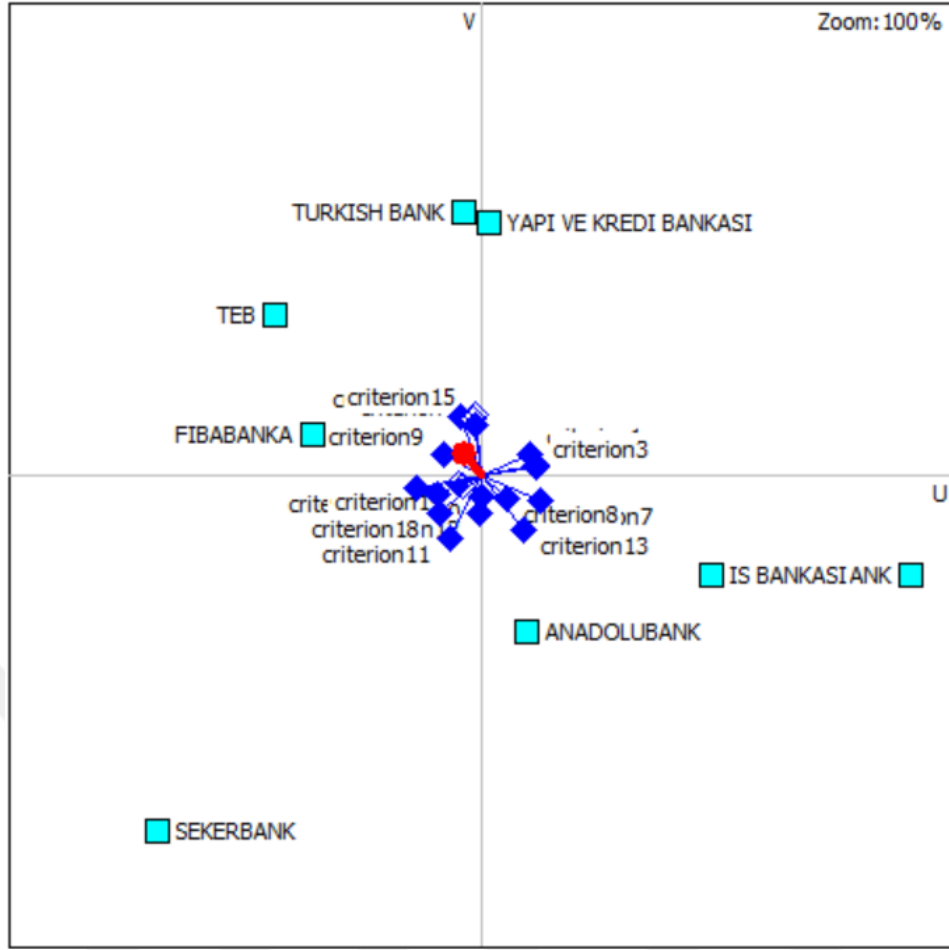
2019 yılına ait PROMETHEE II sıralama sonuçları, Şekil 2'de görselleştirilmiştir. Bu grafik, alternatiflerin “-1 ile 1” arasında değişen net akım değerlerine göre sıralamasını göstermektedir. Şekilde, en yüksek net akım değerine sahip alternatifin Türk Ekonomi Bankası olduğu açıkça görülmektedir.

Şekil 2. PROMETHEE II ile 2019 yılı Performans Sıralaması

İki boyutlu GAIA (Geometrik Analiz için Etkileşimli Yardım) düzlemi, PROMETHEE yöntemiyle elde edilen analiz sonuçlarının görselleştirilmesinde kullanılmıştır. 2019 yılına ait değerlendirme, Şekil 3'te detaylandırılmıştır. Grafikte yer alan kalın kırmızı doğru, analizde optimal sonucu temsil etmektedir. Bu doğruya yakın konumlanan bankalar, belirlenen kriterler çerçevesinde en iyi performansı gösteren bankalar olarak değerlendirilmektedir.

2019 yılına ait finansal performans sonuçları dikkate alındığında, Türk Ekonomi Bankasının optimal doğruya en yakın banka olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, bankanın analiz kapsamında ele alınan kriterler açısından en başarılı performansı sergilediği şeklinde yorumlanabilir.

Şekil 3. GAIA Düzleminde 2019 yılı Banka Performansları

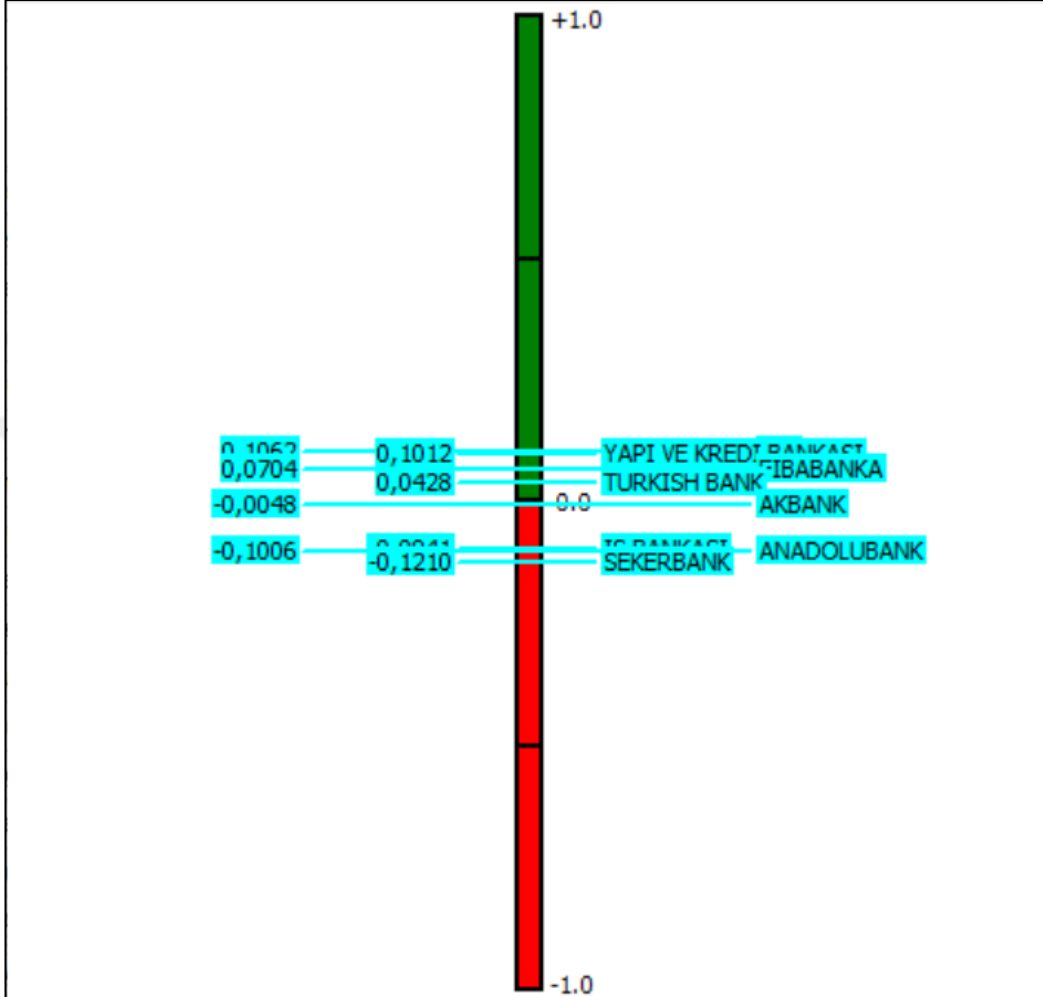
PROMETHEE yönteminin net akım değerleri esas alınarak, tüm alternatifler karşılaştırılmış ve sıralama işlemi gerçekleştirilmiştir. 2019 yılına ait PROMETHEE II analiz sonuçları Tablo 7'de sunulmuş olup, bankalar bu tablodaki net akım puanlarına göre azalan sırayla listelenmiştir.

Tablodaki sonuçlar incelendiğinde, en yüksek net akım puanına ulaşan bankanın, değerlendirilen kriterler kapsamında en başarılı performansı gösterdiği görülmektedir. Yüksek net akım değeri, bankanın diğer alternatiflere kıyasla daha üstün bir performans gösterdiğini ifade etmektedir.

Tablo 7. PROMETHEE 2019 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması

Sıra	Banka	Net Akım
1	Türkiye Ekonomi Bankası	0,1649
2	Anadolubank	0,1456
3	Yapı ve Kredi Bankası	0,0951
4	Turkish Bank	0,0560
5	Şekerbank	-0,0269
6	Akbank	-0,1018
7	Türkiye İş Bankası	-0,1486
8	Fibabanka	-0,1844

Şekil 4’de, 2020 yılına ait PROMETHEE II tam sıralama sonuçlarının grafiğini göstermektedir. Bu grafikte, alternatiflerin akım değerleri "-1 ile 1" aralığında değerlendirilmiş olup, en yüksek akıma sahip olan alternatifin Türkiye Ekonomi Bankası olduğu gözlemlenmektedir. Bu yüksek akım değeri, bankanın analiz edilen tüm kriterler açısından en iyi performansı sergilediğini göstermektedir.

Şekil 4. PROMETHEE II ile 2020 yılı Performans Sıralaması

2020 yılı GAIA analizinden elde edilen bulgular, Şekil 5’te görsel olarak ifade edilmiştir. Burada, optimal doğruya en yakın noktada yer alan alternatif Türkiye Ekonomi Bankası’dır.

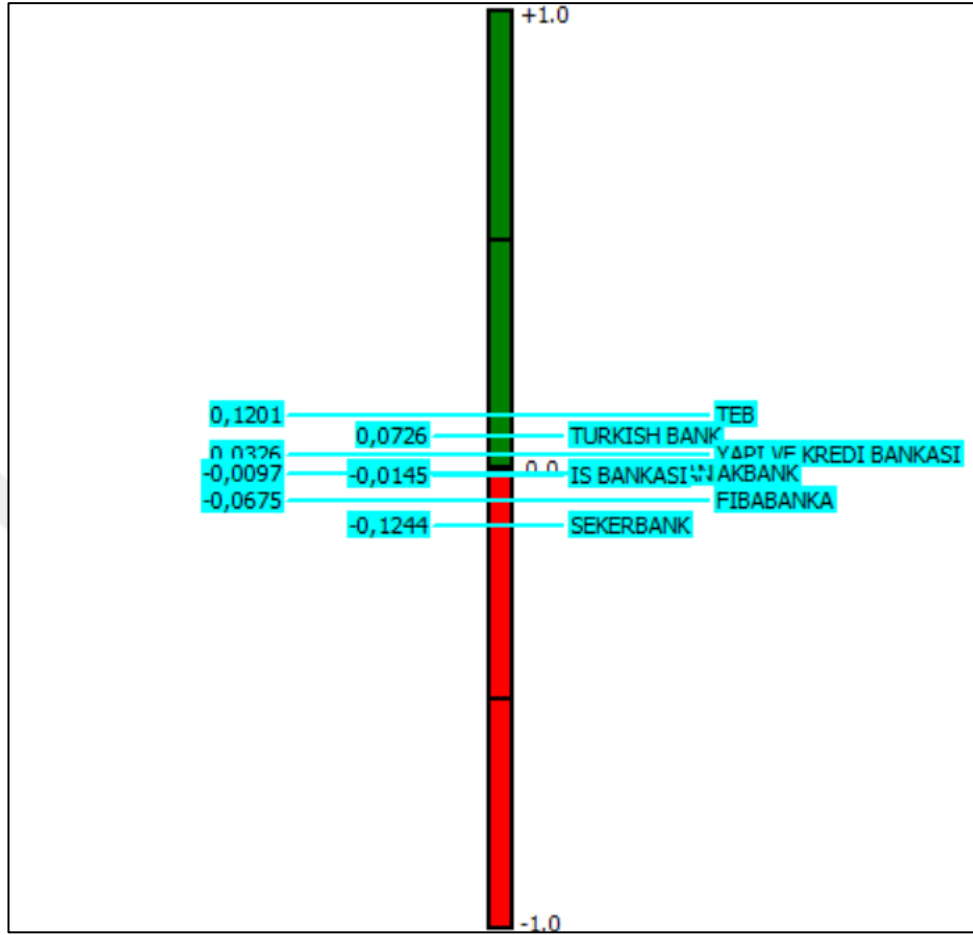
Şekil 5. GAIA Düzleminde 2020 yılı Banka Performansları

Tablo 8, 2020 yılı için gerçekleştirilen PROMETHEE II analizi sonucunda elde edilen net akım değerlerini göstermektedir. Bankaların net akım değerleri tablo üzerinde azalan düzende sunulmuş olup, en yüksek değeri elde eden alternatifler, en başarılı performansı gösterenler olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 8. PROMETHEE 2020 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması

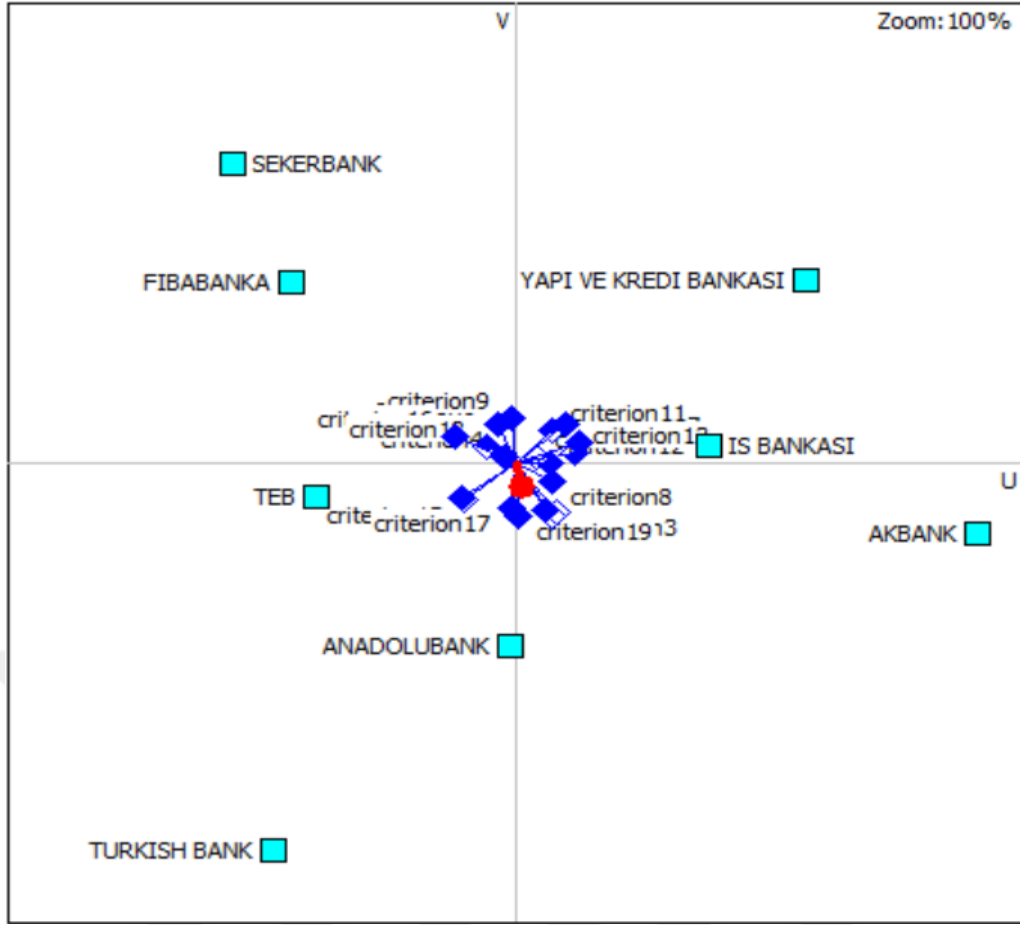
Sıra	Banka	Net Akım
1	Türkiye Ekonomi Bankası	0,1062
2	Yapı ve Kredi Bankası	0,1012
3	Fibabanka	0,0704
4	Turkish Bank	0,0428
5	Akbank	-0,0048
6	Türkiye İş Bankası	-0,0941
7	Anadolubank	-0,1006
8	Şekerbank	-0,1210

Şekil 6, 2021 yılına yönelik PROMETHEE II yöntemine göre elde edilen tam sıralama sonuçlarını grafiksel biçimde sunmaktadır. Grafikte yer alan -1 ile 1 aralığındaki net akım değerleri incelendiğinde, en yüksek skora sahip alternatifin Türkiye Ekonomi Bankası olduğu tespit edilmektedir.

Şekil 6. PROMETHEE II ile 2021 yılı Performans Sıralaması

2021 yılı GAIA analizinin grafiksel sunumu olan Şekil 7'de, optimal doğruya en yakın bankalar Türkiye Ekonomi Bankası, Turkish Bank ve Anadolubank olarak belirlenmiştir. Bu bankalar, finansal performans açısından karar vericiye en uygun alternatiflerdir.

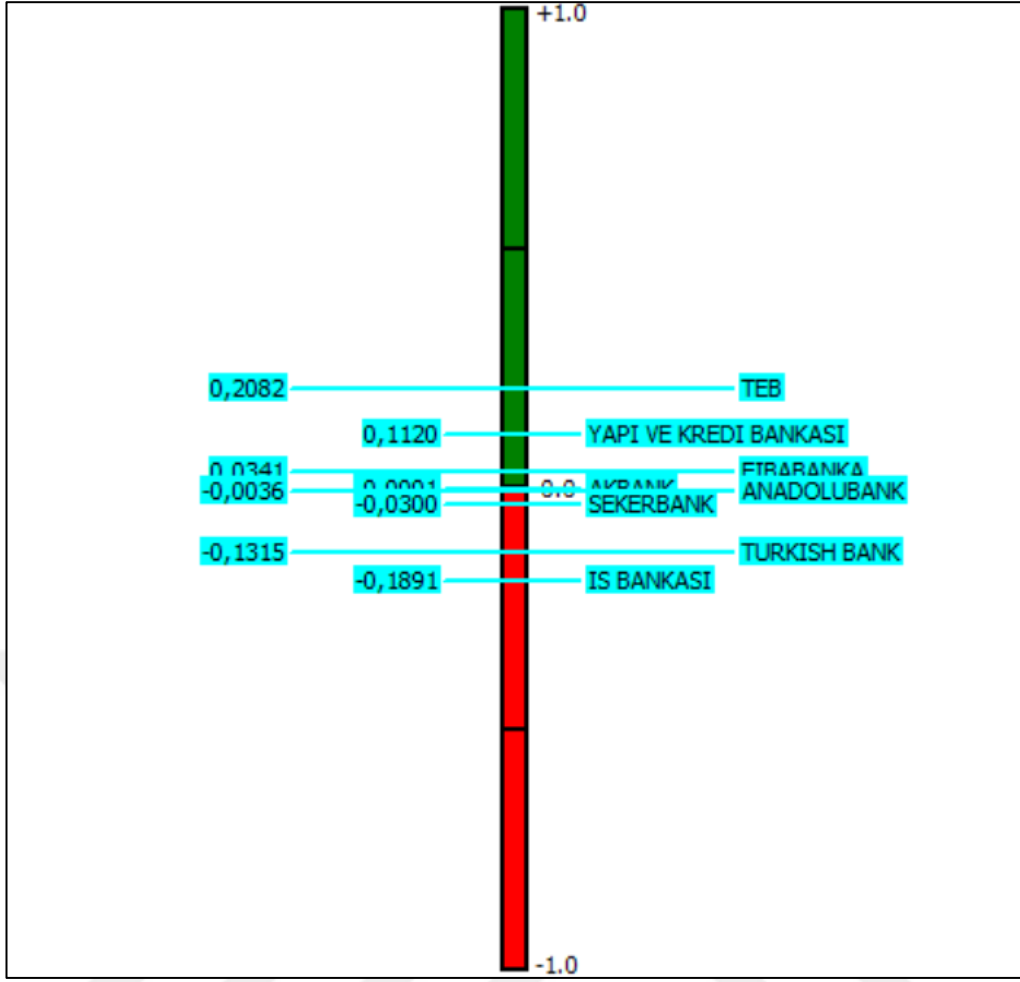
Şekil 7. GAIA Düzleminde 2021 Banka Performansları

2021 yılı PROMETHEE II yöntemine ilişkin net akım bulguları Tablo 9'da sunulmaktadır. Bu tabloda, alternatifler net akım puanlarına göre azalan sırayla listelenmiştir.

Tablo 9. PROMETHEE 2021 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması

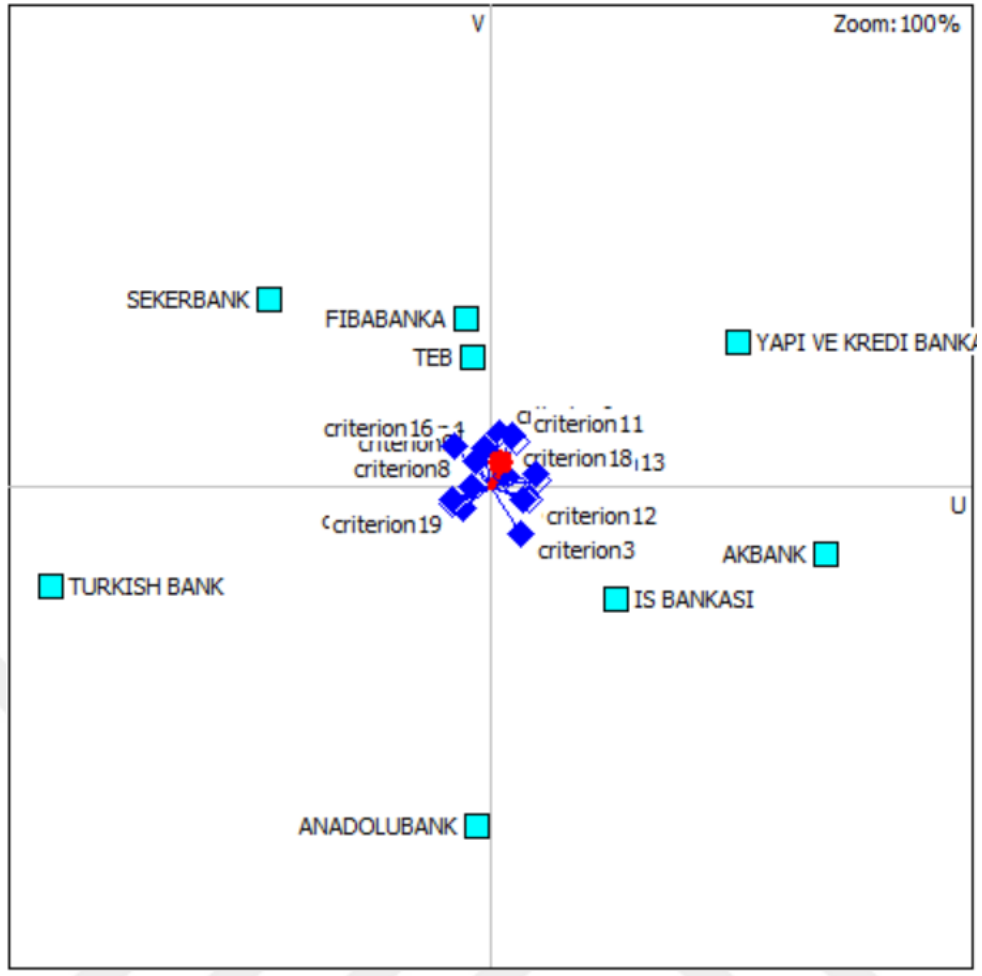
Sıra	Banka	Net Akım
1	Türkiye Ekonomi Bankası	0,1201
2	Turkish Bank	0,0726
3	Yapı ve Kredi Bankası	0,0326
4	Anadolubank	-0,0092
5	Akbank	-0,0097
6	Türkiye İş Bankası	-0,0145
7	Fibabanka	-0,0675
8	Şekerbank	-0,1244

2022 yılı PROMETHEE II tam sıralama analizinin sonuçları Şekil 8'de görsel olarak yer almakta olup, net akım ölçeğinde en yüksek değeri elde eden alternatifin Türkiye Ekonomi Bankası olduğu anlaşılmaktadır

Şekil 8. PROMETHEE II ile 2022 yılı Performans Sıralaması

2022 yılına ait GAIA düzlemi Şekil 9’da sunulmakta olup, optimal doğruya yakınlık kriterine göre Türkiye Ekonomi Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve Fibabanka öne çıkan alternatiflerdir. Bu kuruluşlar, finansal performans açısından karar vericiye en uygun seçenekler olarak değerlendirilmektedir.

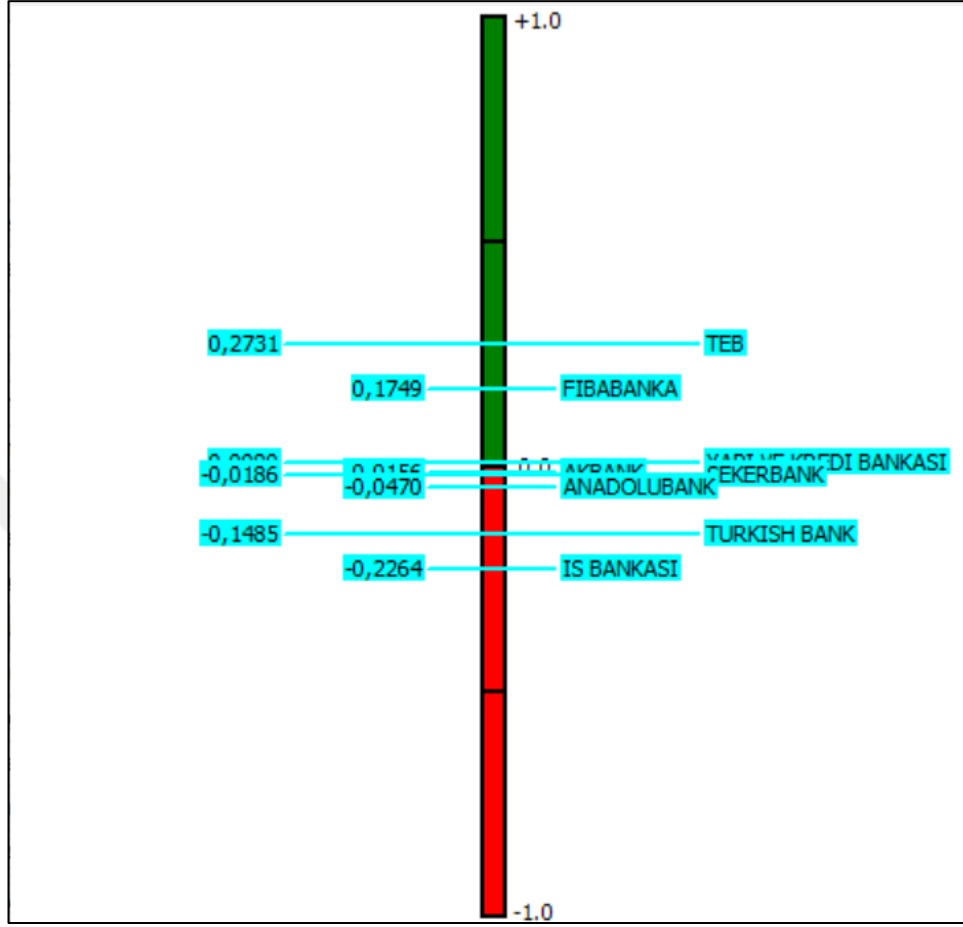
Şekil 9. GAIA Düzleminde 2022 yılı Banka Performansları

2022 yılına ait PROMETHEE II yöntemine göre hesaplanan net akım değerleri Tablo 10'da sunulmuştur. Tabloda yer alan alternatifler, net akım değerlerine göre azalan sırayla listelenmiştir.

Tablo 10. PROMETHEE 2022 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması

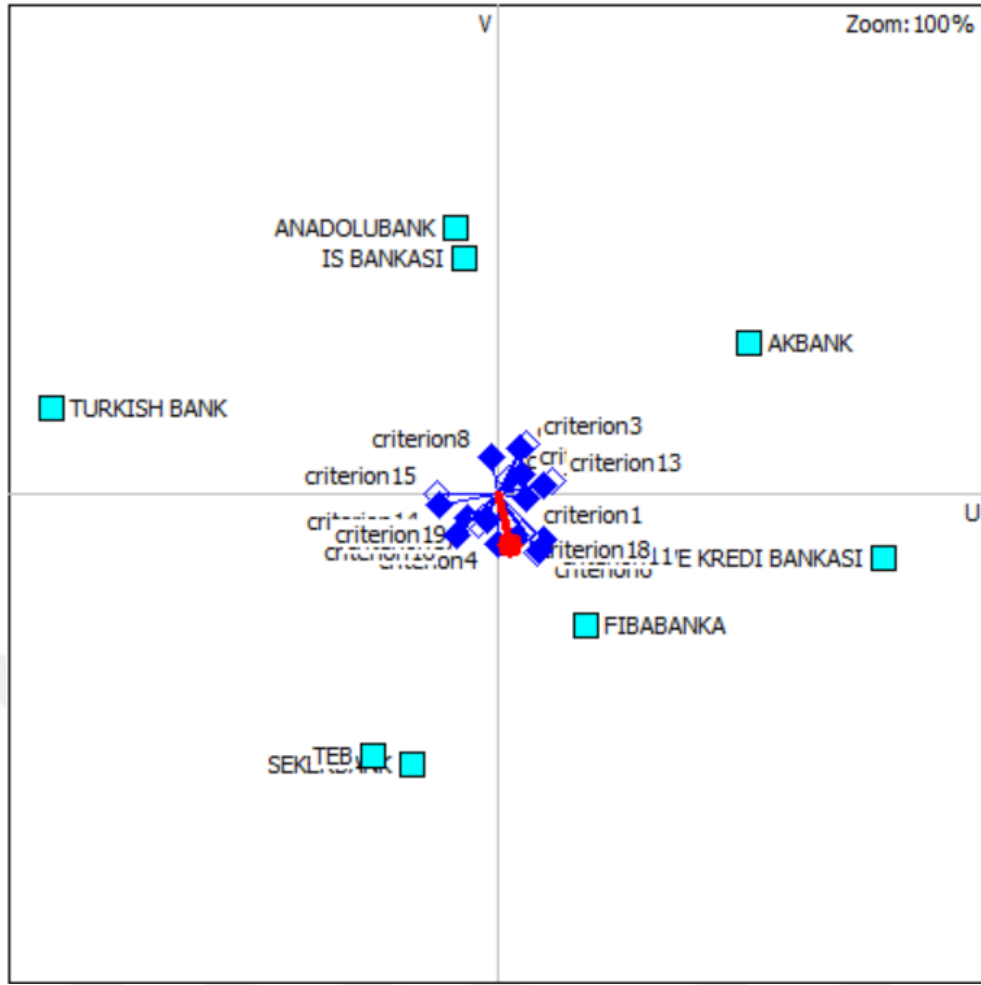
Sıra	Banka	Net Akım
1	Türkiye Ekonomi Bankası	0,2082
2	Yapı ve Kredi Bankası	0,1120
3	Fibabanka	0,0341
4	Akbank	0,0001
5	Anadolubank	-0,0036
6	Şekerbank	-0,0300
7	Turkish Bank	-0,1315
8	Türkiye İş Bankası	-0,1891

2023 yılı PROMETHEE II analizine ait tam sıralama sonuçları Şekil 10'da görsel olarak sunulmuştur. Grafikte -1 ile 1 aralığında hesaplanan net akım değerleri incelendiğinde, en yüksek değeri elde eden bankanın Türkiye Ekonomi Bankası olduğu belirlenmiştir.

Şekil 10. PROMETHEE II ile 2023 yılı Performans Sıralaması

2023 yılına ait GAIA düzlemine ilişkin Şekil 11 incelendiğinde, optimal eksene yakınlığı bakımından Türkiye Ekonomi Bankası, Yapı ve Kredi Bankası ve Fibabanka öne çıkan alternatifler olarak belirlenmiştir. Bu bankalar, karar verici için en güçlü finansal performans göstergelerine sahip seçeneklerdir.

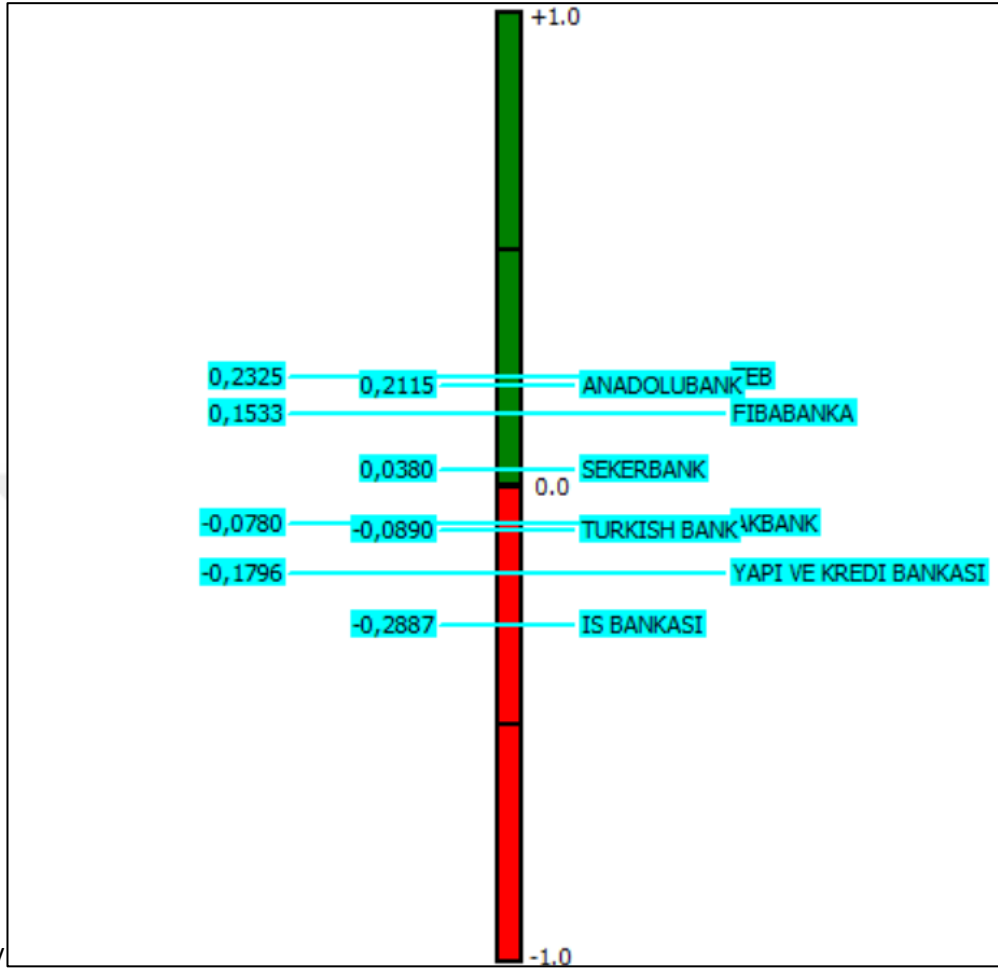
Şekil 11. GAIA Düzleminde 2023 yılı Banka Performansları

2023 yılı PROMETHEE II yöntemine göre hesaplanan net akım sonuçları Tablo 11’de sunulmaktadır. Tabloda, alternatifler performans düzeylerine göre en yüksekten en düşüğe doğru sıralanarak karşılaştırılmıştır.

Tablo 11. PROMETHEE 2023 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması

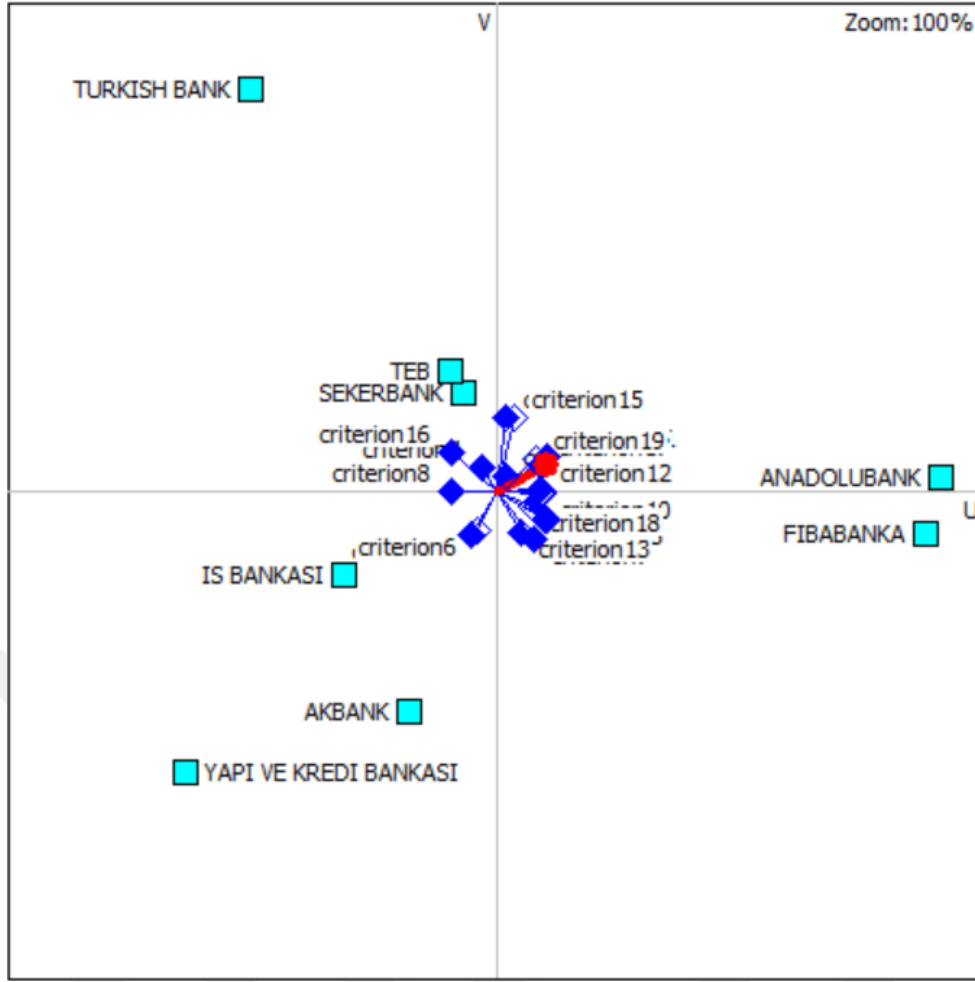
Sıra	Banka	Net Akım
1	Türkiye Ekonomi Bankası	0,2731
2	Fibabanka	0,1749
3	Yapı ve Kredi Bankası	0,0080
4	Akbank	-0,0156
5	Şekerbank	-0,0186
6	Anadolubank	-0,0470
7	Turkish Bank	-0,1485
8	Türkiye İş Bankası	-0,2264

Şekil 12, 2024 yılına ilişkin PROMETHEE II yöntemiyle elde edilen tam sıralama sonuçlarını grafiksel olarak sunmaktadır. Grafikte net akım değerleri incelendiğinde, en yüksek değeri elde eden alternatif Türkiye Ekonomi Bankası olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 12. PROMETHEE II ile 2024 yılı Performans Sıralaması

2024 yılına ilişkin GAIA düzlemi Şekil 13'te sunulmakta olup, optimal eksene yakınlık temelinde değerlendirildiğinde Türkiye Ekonomi Bankası, AnadoluBank ve Şekerbank'ın en yüksek düzeyde finansal başarı gösteren alternatifler olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 13.GAIA Düzleminde 2024 yılı Banka Performansları

2024 yılı PROMETHEE II yöntemiyle elde edilen net akım sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur. Tablodaki alternatifler, performans düzeylerine göre azalan sırayla listelenmiştir.

Tablo 12. PROMETHEE 2024 yılı Net Akım Değerleri ve Performans Sıralaması

Sıra	Banka	Net Akım
1	Türkiye Ekonomi Bankası	0,2325
2	Anadolubank	0,2115
3	Fibabanka	0,1533
4	Şekerbank	0,0380
5	Akbank	-0,0780
6	Turkish Bank	-0,0890
7	Yapı ve Kredi Bankası	-0,1796
8	Türkiye İş Bankası	-0,2887

3.3.3. CAMELS ve PROMETHEE Yöntemlerinin Karşılaştırılması

2019-2024 döneminde Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli mevduat bankalarının performansları, CAMELS ve PROMETHEE yöntemleri ile analiz edilmiştir. Elde edilen sıralama sonuçları, her iki yöntem açısından karşılaştırmalı olarak Tablo 14’te sunulmaktadır.

Tablo 13. CAMELS VE PROMETHEE Yöntemlerinin Karşılaştırılması

	2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	C*	P*	C*	P*	C*	P*	C*	P*	C*	P*	C*	P*
Akbank	7	6	1	4	1	5	2	5	2	4	6	5
Anadolubank	1	1	8	7	7	3	4	4	3	5	2	2
Fibabanka	8	8	6	3	6	7	8	3	7	2	1	3
Şekerbank	3	5	7	8	8	8	6	6	4	6	5	4
Turkish Bank	6	4	4	5	5	2	3	7	5	7	4	6
Türk Ekonomi Bankası	2	2	2	1	2	1	1	1	1	1	3	1
Türkiye İş Bankası	5	7	5	6	3	6	7	8	8	8	7	8
Yapı ve Kredi Bankası	4	3	3	2	4	4	5	2	6	3	8	7

C- CAMELS; P- PROMETHEE

Tablo 13 incelendiğinde, 2019 yılı itibarıyla değerlendirme sonuçlarına göre her iki yöntem de (CAMELS ve PROMETHEE) Türk Ekonomi Bankası’nın en yüksek performansı sergileyerek birinci sıraya yerleştiğini göstermektedir. Bu dönemde Fibabanka ise her iki yöntemin analizlerine göre en düşük performansı göstererek sekizinci sırada yer almıştır.

2020 yılı verileri incelendiğinde ise bu iki yöntemin bankaların sıralamalarını farklı şekillerde etkilediği görülmektedir. CAMELS modeline göre yapılan değerlendirmelerde, Akbank birinci sıraya yükselmişken PROMETHEE yöntemi Türk Ekonomi Bankası en yüksek performansı gösteren banka olarak değerlendirmiştir. Aynı yılın düşük performans gösteren bankaları incelendiğinde ise CAMELS modeline göre AnadoluBank en düşük performansı sergileyerek son sırada yer alırken, PROMETHEE yönteminde bu konum Şekerbank’a ait olmuştur.

2021 yılına ait veriler, her iki modelin analizlerinde yine farklı sonuçlara işaret etmektedir. CAMELS yöntemi, bu yıl Akbank’ın en iyi performansı gösteren banka olduğunu ortaya koyarken, PROMETHEE yöntemi Türk Ekonomi Bankası’nı zirveye yerleştirmiştir. Bununla birlikte, düşük performans açısından her iki model de Şekerbank’ı son sıraya yerleştirerek bu konuda bir uyum göstermiştir.

2022 yılı değerlendirmeleri incelendiğinde, her iki yöntem de Türk Ekonomi Bankası’nın yıl boyunca en yüksek performansı sergileyerek birinci sıraya yerleştiği konusunda hemfikirdir. Ancak, düşük

performans gösteren bankalar açısından modeller arasında farklılıklar bulunmaktadır. CAMELS modeline göre, Fibabanka en düşük performansını sergileyen banka olarak belirlenirken, PROMETHEE yöntemi bu sıralamayı Türkiye İş Bankası için yapmıştır.

2023 yılına gelindiğinde ise her iki yöntem bir kez daha Türk Ekonomi Bankası'nın en yüksek performansla birinci sırada yer aldığını göstermektedir. Düşük performans açısından ise CAMELS ve PROMETHEE modelleri Türkiye İş Bankası'nı son sıraya yerleştirerek bu konuda bir fikir birliği sağlamıştır.

2024 yılı değerlendirmelerine göre, her iki model farklı sonuçlar ortaya koymuştur. CAMELS yöntemi, en yüksek performansı Fibabanka'nın gösterdiğini belirtirken; PROMETHEE yöntemi zirvede Türk Ekonomi Bankası'nı konumlandırmıştır. Düşük performans gösteren bankalara bakıldığında ise, CAMELS modelinde Yapı ve Kredi Bankası son sırada yer alırken, PROMETHEE yöntemine göre en düşük performans Türkiye İş Bankası'na aittir.

Elde edilen bulgular kapsamlı bir şekilde incelendiğinde, her ne kadar sonuçlar birbirine yakın olsa da, her iki yöntemin değerlendirme sonuçları arasında tam bir örtüşme olmadığı gözlemlenmektedir. PROMETHEE yöntemi, sadece kriterlerin ağırlıklarını değil, aynı zamanda tercih fonksiyonlarını da dikkate alır. Bu fonksiyonlar, alternatiflerin performanslarının nasıl karşılaştırılacağını belirleyen bir mekanizma sunar. Bu yöntemde, kriterler arasındaki küçük farklar sıklıkla dikkate alınır ve bu farkların büyüklüğü, alternatiflerin genel sıralamasını doğrudan etkileyebilir.

Buna karşın, CAMELS modeli, genellikle sabit ağırlıklar ve belirli finansal standartlar çerçevesinde çalışır. Bu modelde kriterlerin ağırlıkları genellikle düzenleyici otoriteler tarafından önceden belirlenmiş olup, kriterler arasındaki küçük farklar sıralama üzerindeki etkisini sınırlı tutar. CAMELS, her bir kriteri bağımsız olarak değerlendirir ve kriterler arasında herhangi bir etkileşimi veya karşılaştırmalı etkiyi göz önünde bulundurmaz. Bu durum, küçük farkların toplam değerlendirme üzerinde önemli bir değişiklik yaratmamasına neden olur.

Örnek gösterirsek, bir banka ile diğer banka arasındaki likidite oranı %1'lik bir fark gösterdiğinde, PROMETHEE yönteminde bu küçük fark, alternatifler arasında daha belirgin bir sıralama değişikliği yaratabilir. Ancak CAMELS modelinde, bu tür küçük farklar genellikle sıralama üzerinde çok fazla etkili olmayacak ve değerlendirme sonucunda daha az değişiklik meydana gelecektir. Bu metodolojik fark, PROMETHEE'nin daha duyarlı bir yaklaşım sunduğunu, CAMELS'in ise daha katı ve sabit bir değerlendirme mekanizması sunduğunu gösterir. Sonuç olarak, her iki yöntem arasındaki bu farklılıklar, sıralama sonuçlarının neden birbirinden farklı olabileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Ülkelerin sürdürülebilir ekonomik büyümesi ve kalkınması, büyük ölçüde finansal sistemin istikrarına ve etkinliğine bağlıdır. Bu sistemin temel yapı taşlarından biri olan bankacılık sektörüdür. Bu nedenle bankacılık sektörünün performansının doğru ve tarafsız bir şekilde ölçülmesi, hem karar vericiler hem de piyasa oyuncuları için büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda, bankaların finansal sağlığını ve performansını değerlendirmek amacıyla çeşitli analiz yöntemleri geliştirilmiştir. CAMELS yaklaşımı, bankaların sermaye yeterliliği, varlık kalitesi, yönetim yeterliliği, kârlılık, likidite durumu ve piyasa riskine duyarlılık gibi temel göstergeler üzerinden değerlendirilmesini sağlayan kapsamlı bir analiz aracıdır. Bu yöntem, bankaların güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeye imkân tanırken, aynı zamanda gerekli önlemlerin alınması açısından da yol gösterici bir nitelik taşımaktadır.

Diğer taraftan, PROMETHEE (Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluations) yöntemi ise çok kriterli karar verme tekniklerinden biri olup, alternatiflerin çeşitli kriterler altında karşılaştırmalı olarak sıralanmasına olanak tanır.

Bu çalışma, Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli bankaların 2019-2024 dönemine ait performanslarını CAMELS ve PROMETHEE yöntemleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, bankaların yıllar içindeki performans değişimlerini ortaya koymanın yanı sıra, farklı analiz yöntemlerinin sonuçlar üzerindeki etkilerini de gözler önüne sermektedir.

2019-2024 yılları arasında özel sermayeli bankaların CAMELS analiz bileşenleri çerçevesinde değerlendirilen performansları, yıllar ve bankalar arasında önemli farklılıklar göstermiştir. Sermaye Yeterliliği Oranı (C) açısından Akbank, özellikle 2019-2021 döneminde yüksek performans sergilerken, son üç yılda Anadolubank öne çıkmıştır. Düşük performans ise genellikle Şekerbank’ta yoğunlaşmıştır. Bu farklılıkların temelinde çoğunlukla (Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler oranı yer almaktadır.

Aktif Kalitesi Oranı (A) açısından Türk Ekonomi Bankası ve Yapı ve Kredi Bankası pozitif ayrışırken, Anadolubank çoğu yıl en düşük puanları almıştır. Burada, özellikle Duran Aktifler / Toplam Aktifler alt bileşeni performansı belirleyici olmuştur.

Yönetim Kalitesi Oranı (M) değerlendirmelerinde ise Yapı ve Kredi Bankası güçlü bir performans sergilemiş, buna karşın Anadolubank olumsuz sonuçlar elde etmiştir. Takipteki Krediler / Toplam Krediler ve Şube Başına Net Kâr alt bileşenleri bu alanda etkili olmuştur.

Karlılık Oranları (E) bakımından Akbank ve Türkiye İş Bankası öne çıkarken, Turkish Bank genel olarak en düşük performansı sergileyen banka olmuştur. Net Dönem Kârı / Ödenmiş Sermaye gibi oranlar bu farkın temel nedenini oluşturmuştur.

Likidite Oranları (L) açısından Turkish Bank özellikle 2020-2024 döneminde güçlü bir profil çizerken, Akbank ve AnadoluBank bu alanda zayıf kalmıştır. Likit Aktifler / Toplam Yabancı Kaynaklar ve Özkaynaklar / Mevduat oranları bu sonuçlarda etkili olmuştur.

Piyasa Riskine Duyarlılık Oranı (S) açısından ise Şekerbank ve AnadoluBank bazı yıllarda yüksek performans göstermiş; Fibabanka ise sıklıkla düşük sonuçlar elde etmiştir. Menkul Kıymetler / Toplam Krediler oranı bu bileşende en belirleyici unsurlardan biri olmuştur.

Genel CAMELS puanlamasına bakıldığında; Akbank, Türk Ekonomi Bankası ve AnadoluBank bazı yıllarda en yüksek genel performansa ulaşmış, buna karşın Fibabanka, Şekerbank ve Türkiye İş Bankası belirli yıllarda en düşük CAMELS puanlarını almıştır.

PROMETHEE yöntemiyle yapılan değerlendirmelerde ise, Türk Ekonomi Bankası her yıl en yüksek performansı sergileyerek ilk sırada yer almıştır. Düşük performans açısından ise 2019'da Fibabanka, 2020 ve 2021'de Şekerbank, 2022, 2023 ve 2024 yıllarında ise Türkiye İş Bankası son sırada yer almıştır.

Sonuc olarak, Türk Ekonomi Bankası'nın çoğu yılda her iki yöntemde de en yüksek performansı sergileyen banka olduğu görülmüştür. Düşük performans gösteren bankalar ise yıllara göre değişiklik göstermekte olup, bazı yıllarda her iki yöntemde de benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ancak genel değerlendirmede, CAMELS ve PROMETHEE yöntemlerinin sonuçları arasında tam bir uyumun sağlanamadığı anlaşılmaktadır. PROMETHEE yöntemi, kriter ağırlıklarıyla birlikte tercih fonksiyonlarını da dikkate alarak daha esnek ve ayrıntılı bir değerlendirme sunarken, CAMELS modeli sabit ağırlıklar ve standartlara dayalı daha geleneksel bir yaklaşım sergilemektedir. Bu durum, sıralamalardaki farklılıkların temel nedenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Abdullayev, M. (2013), “Türk Bankacılık Sektöründe Dezenflasyon Sürecinde Camels Analizi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37: 97-112.

Abdullayev, M. (2013), “Türk Bankacılık Sektöründe Dezenflasyon Sürecinde Camels Analizi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37: 97-112.

Ab-Rahim, R., Kadri, N., Ee-Ling, A. C., Dee, A. A. (2018), “CAMEL Analysis On Performance Of ASEAN Public Listed Banks”, *International Business Research*, 11/4: 96-105.

Ahmedov, T., & Memmedov, E. (2017), “Azerbaycan Bankacılık Sektörünün Camels Analizi: Yabancı Sermayeli 10 Banka”, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2/4: 97-109.

Akbank (<https://www.akbankinvestorrelations.com/tr/akbank-hakkinda/detay/Kisaca-Akbank-ve-tarihsel-oykumuz/656/1743/0>), Erişim Tarihi: 20.12.2024

Akgüç, Ö. (1992), *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Akkaya, G., Uzar, C. (2013), “The usage of multiple-criteria decision-making techniques on profitability and efficiency: An application of PROMETHEE”, *International Journal of Economics and Finance Studies*, 5/1: 149–156.

Akyüz, F., Soba, A. Ş., Yeşil, T. (2020), “Katılım Bankalarının CAMELS Analizi Yöntemiyle Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi”, *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, 87: 145-166

Albadvi, A., Chaharsooghi, S. K., Esfahanipour, A. (2007), “Decision Making İn Stock Trading: An Application Of PROMETHEE”, *European journal of operational research*, 177/2: 673-683.

Albayrak, Y. E., Erkut, H. (2010), “Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı”. *İTÜDERGİSİ/d*, 4/6: 47-58

Altemur, N., Karaca, S. S., & Güvemli, B. (2018), “Türkiye’deki Yabancı Sermayeli Bankaların Camels Analizi İle Performanslarının Ölçülmesi”. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives*, 6/1: 57-65.

Amponsah, S.K., Darkwah, K.F., Inusah A. (2012), “Logistic Preference Function For Preference Ranking Organization Method For Enrichment Evaluation (PROMETHEE) Decision Analysis”, *African Journal of Mathematics and Computer Science Research*, 5/6: 112-119.

Anadolubank <https://www.anadolubank.com.tr/hakkimizda/anadolubanki-taniyin>, Erişim Tarihi: 20.12.2024

Apan, M., Öztel, A. (2020), Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının Critic-PROMETHEE Bütünleşik Karar Verme Yöntemi ile Finansal Performans Değerlendirmesi: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 63: 54-73.

Ariçelik, G. (2010), Ticari bankalarda performans ölçümü: CAMELS analizine dayalı bir inceleme, Yüksek lisans tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslan, E., Bora, A. (2022), “Türk Bankacılık Sektöründe Faaliyette Bulunan Kalkınma Ve Yatırım Bankalarının 2015–2020 Dönemi Performanslarının Özkaynak Karlılığı Bileşenlerine Göre İncelenmesi”, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 11/21: 27-40.

Aslan, M. (2014), Bankacılık Sektöründe CAMELS Analizi Ve Bir Uygulama, Yüksek lisans tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Asoğlu, İ., Eren, T. (2018), “AHP, TOPSIS, PROMETHEE Yöntemleri ile Bir İşletme İçin Kargo Şirketi Seçimi”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8/16: 102-122.

Atalay, V. (1999), Türkiyede Büyük Ölçekli Beş Özel Sektör Bankasının Beş Yıllık Performans Analizi Hakkında Bir Araştırma, Yüksek lisans tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atbaş, F. (2023), Bankacılıkta Pazarlamanın Makro Ekonomiye Etkisi, Yüksek lisans dönem projesi, İstanbul, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Babu, M. R., Kumar, A. M. (2017), “Adequacy Of Camels Rating System In Measuring The Efficiency Of Banking Industry: A Retrospec”, *International Journal of Research in Arts and Science*, 3: 3-6.

Bağcı, H., Rençber, Ö. F. (2014), Kamu Bankaları ve Halka Açık Özel Bankaların Promethee Yöntemi İle Kârlılıklarının Analizi, *Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6/1: 39-47.

[Banka ve Sektör Bilgileri | Türkiye Bankalar Birliği](#), Erişim Tarihi: 26.01.2025

Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu (2010), *Sorularla Basel III*: Ankara.

Bayram, E. (2020), Katılım Bankalarının Finansal Performans Analizi: CRITIC ve PROMETHEE Yaklaşımları, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/18: 32-38.

Bildirici Çalık, E. (2016), Geleneksel Bankalar İle Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Basel III Kriterleri Açısından Kıyaslanması, Yüksek lisans tezi, Van, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bingül, B. A. (2018), “Bankacılık Sisteminde Risk Ve Sermaye Yeterliliği”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14: 456-477.

Boateng, K. (2019), “Credit Risk Management And Performance Of Banks In Ghana: The ‘Camels’ Rating Model Approach”. *International Journal of Business and Management Invention*, 8/2: 41-48.

Bozdemir, T. (2007), Türk Bankacılığının Tarihsel Gelişimi Ve Reel Sektöre Katkısına İlişkin Bir Araştırma, Doktora tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.

Brans, J.-P., & Mareschal, B. (2005), “PROMETHEE methods”, In J. Figueira, S. Greco, & M. Ehrgott (Eds.), *Multiple criteria decision analysis: State of the art surveys*: 163–195.

Bulut, K. (2015), Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı Ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bülbül, S. E., Köse, A. (2016), “Türk Sigorta Sektörünün PROMETHEE Yöntemi İle Finansal Performans Analizi”, *Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 38/1: 187-210.

Chavez, M. (2007), “BASEL II–PILLAR II Main Guidelines and Practicalities of its Implementation”, *Free University of Amsterdam*.

Coşkun, S. A., & Karğın, S. (2016), “Sınır Ötesi Birleşme ve Satın Almaların Bankaların Finansal Performansına Etkileri: Üç Banka Üzerinde CAMELS Analizi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 69: 41-60.

Çalışkan, E., Eren, T. (2016), “Bankaların performanslarının çok kriterli karar verme yöntemiyle değerlendirilmesi”, *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6/2: 85-107.

Çelik, F., Kızıl, İ. (2008), “Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel Iı Yaklaşımı Ve Türk Bankacılığı”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9/1: 19-34.

Dalbudak Zorkirişçi, E., Rençber, Ö. F. (2023), BWM Tabanlı TOPSIS, PROMETHEE ve COPRAS Yöntemlerinin Karşılaştırılması: Bankaların Finansal Performansları Üzerine Bir Uygulama, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 14/39: 1030-1045

Dang, U. (2011), The CAMEL rating system in banking supervision. A case study, Degree Thesis, Helsinki, Arcada University of Applied Sciences

Dash, M., Das, A. (2010), “CAMELS Analysis of Indian Banking Industry”, *Social Sciences Research*.

Demireli, E., Akkaya, C. (2010), PROMETHEE Ordering Method On Financial Decision Process, *Ege Academic Review*, 10/3: 845-854.

Demirkır, İ. (2010), Küresel Para Politikalarında Merkez Bankalarının Değişen Rolü Ve Türkiye Örneği, Yüksek lisans tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Doğan, H. (2013), “Cumhuriyet Döneminde Yerel Bankacılık: Akhisar Tütüncüler Bankası Örneği”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/18: 397-416.

Douwe P. Flapper, S., Fortuin, L., Stoop, P. P. (1996), “Towards Consistent Performance Management Systems”. *International journal of operations & production management*, 16/7: 27-37.

Driga, I., Dura, C. (2014), The Financial Sector And The Role Of Banks In Economic Development, In 6th International Multidisciplinary Symposium “Universitaria SIMPRO”: 10-11.

Ersoy, H. (2011), “Türk Bankacılık Sisteminde Sermaye Yeterliliği Ve Basel Standartları”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 3/10, 53-72.

Ertikin, K. (2019), TOPSIS Ve PROMETHEE Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle Finansal Performansın Karşılaştırılması: Bıst İnşaat Sektörü Üzerine Bir Uygulama, Yüksek lisans tezi, Bursa, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ferrouhi, E. M. (2014), “Moroccan Banks Analysis Using Camel Model”. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 4/3: 622-627.

Fibabanka <https://www.fibabanka.com.tr/hakimizda/fibabankayi-taniyin/fibabanka-hakkinda>, Erişim Tarihi: 20.12.2024

Genç, T. (2013), PROMETHEE yöntemi ve GAIA düzlemi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15/1, 133-154.

Geyikçi, U.M. (2013), Basel Kriterleri Çerçevesinde Kredi Derecelendirme Model Önerisi, Doktora Tezi, Manisa, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökmen, B. (2007), Bankalarda Finansal Tablolar Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güleç, M., Hazar, A., Babuşçu, Ş. (2021), “Türkiye’de Sistemik Önemli Bankaların CAMELS Analizi”, *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 5/11: 20-48.

Güleç, M., Hazar, A., Babuşçu, Ş. (2021), “Türkiye’de Sistemik Önemli Bankaların CAMELS Analizi”. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 5/11: 1-19.

Gümüş, F. B., Nalbantoğlu, Ö. (2015), “Türk Bankacılık Sektörünün Camels Analizi Yöntemiyle 2002-2013 Yılları Arasında Performans Analizi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17/2: 83-106.

Gündoğdu, A. (2017), “Türkiye’de Mevduat Bankalarının CAMELS Analizi”, *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi (BAFAD)*, 4/2: 26-43.

Horasan, M., Horasan, İ. (2015), “Kredilendirme Süreci ve Basel II Kriterleri İle Karşılaştırılması”, *Marmara Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 321: 201-230.

Hyz, A., & Gikas, G. (2015), “CAMELS and Greek banking sector performance during the crisis an analysis and review of the evidence”, *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 5/316: 27-39.

Islam, M. Z. R. M. S., Shohidul, M. (2018), “Use Of CAMEL Rating Framework: A Comparative Performance Evaluation Of Selected Bangladeshi Private Commercial Banks”. *International Journal of Economics and Finance*, 10/1: 120-128.

İslatince, N. (2015), “CAMELS Performance Rating Model: Comparative Analysis of the Performance of Deposit Banks Operating in Turkey with Sector Average for the Period between 2006 and 2011”. *International Research Journal of Finance and Economics*, 131: 52-69.

Jothr, O. A., Hameed, A. A., Mohaisen, H. A. (2021), “Camels Model And Its Impact On The Evaluation Of Banking Performance A Literature Review”. *Journal of Administration and Economics*, 129: 533-543.

Kalaycı, İ. (2013), “Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9/19: 51-74.

Karahan, M., Kızılkapan, L. (2022), Çok Kriterli Karar Verme Teknikleriyle Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırmalı Analizi, *Verimlilik Dergisi* 3: 441-462.

Kaya, A. (2020, 10 Kasım), “Finansal Analiz’in (Mali Analiz) Tanımı Amacı ve Önemi”. <https://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/alpharslankaya/003/> adresinden alındı.

Khatik, S. K., Nag, A. K. (2014), “Analyzing Soundness Of Nationalized Banks İn India: A Camel Approach”. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 8/1: 73-78.

Kılıç, E. K. (2020), “Dünyada Bankacılık Tarihi Ve Krizleri: Türkiye’deki Bankacılık Sektörü”, *Uluslararası Finansal Ekonomi Ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1/1: 1-31.

Köksal, M. O., Babuşcu, Ş., Hazar, A. (2020), “Basel IV Neleri Değiştirecek?”, *Ekonomi ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 2/1: 1-25.

Kuas, H. (2010), Bankacılık Sisteminde Ticari Kredilendirme Süreci Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Marazada, F. (2022), CAMELS Modeli İle Performans Analizi: Azerbaycan Bankalarından Kanıtlar, Yüksek lisans tezi, Karabük, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Mizrahi, R., Kandemir, İ. (2018), “Türk Bankacılık Sektörünün Basel Iıı Kriterleri Perspektifinde Değerlendirilmesi”, *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 1/2: 148-161.

Okan, N. (2021), Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi Ve Seçilmiş Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi: Türkiye Ve Kuveyt Örneği, Yüksek lisans tezi, Karaman, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, D. (2019), PROMETHEE Yöntemi İle Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Alternatiflerinin Sıralanması, Yüksek lisans tezi, Antalya, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özer, K. (2021), Faizsiz Finans Sistemi Kapsamında Katılım Bankacılığının Finansal Performans Analizi: PROMETHEE Yöntemi İle Türkiye Uygulaması, Yüksek lisans tezi, Nevşehir, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Rastogi, S., Singh, V. (2017), “Analysis Of Public And Private Sector Banks Performance Using CAMELS Model: A Longitudinal Study”. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 7/11: 33-38.

Saka Ilgin, K. (2013), Finansal Krizlerin Bankaların Performanslarına Etkisi: Türk Mevduat Bankalarında CAMELS Modelinin İncelenmesi Ve Örnek Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sakarya, Ş., AYTEKİN, S. (2013), İMKB’de İşlem Gören Mevduat Bankalarının Performansları ile Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişkinin Ölçülmesi: PROMETHEE Çok Kriterli Karar Verme Yöntemiyle Bir Uygulama, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5/2: 99-109.

Sangmi, M. D., Nazir, T. (2010), “Analyzing Financial Performance of Commercial Banks in India: Application of CAMEL Model”, *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 4: 40-55.

Sarı, S. (2004), Ticari Bankalarda Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Satoğlu, S. (2010), Yatırım Bankacılığının Şirket Satın Alma Ve Birleşmelerdeki Rolü, Türkiye’nin AB’ye Uyumu Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz, Doktora tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Soba, A. Ş. (2019), Katılım Bankalarında Performans Değerlendirilmesi: CAMELS Analizine Dayalı Bir Uygulama, Yüksek lisans tezi, Uşak, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sumer, S., Öndeş, T., Şimşek, A. (2018), “Katılım Bankalarının Kredi Kullananlar Açısından Tercih Edilmeme Sebepleri: Atatürk Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Uygulama”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 32/4: 897-920.

Süzülmüş, S., Yakut, E. (2024), Critic Temelli Promethee ve Edas Teknikleriyle Bankaların Finansal Performanslarının Belirlenerek Karşılaştırılması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13/1: 218-239.

Şahin, A., Akkaya, C. G. (2013), PROMETHEE Sıralama Yöntemi ile Portföy Oluşturma Üzerine Bir Uygulama, *Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2/2: 67-81.

Şekerbank <https://www.sekerbank.com.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 20.12.2024

Şenel, C., Şekeroğlu, S. (2019), “Yatırım Ve Kalkınma Bankalarının Etkinliklerinin VZA Yöntemiyle Analizi Ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama”, *Third Sector Social Economic Review*, 54/1: 565-580.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı. (2021), *Bankalar sektör araştırma raporu*: Ankara.

Timuçin, M. H. P. (2024), Geleneksel Ve Katılım Bankacılığının CAMELS Performans Analizi: Türkiye Örneği (2018-2023), Yüksek lisans tezi, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tuovila, A. (2024, 24 Haziran), “Financial Analysis: Definition, Importance, Types, and Examples”. <https://www.investopedia.com/terms/f/financial-analysis.asp#toc-what-is-financial-analysis> adresinden alındı.

Turkish Bank <https://www.turkishbank.com/hakkimizda/turkishbanki-taniyin/>, Erişim Tarihi: 20.12.2024

Tutcuoğlu, R. S. (2010), Dünyada Ve Türkiye’de Bireysel Bankacılığın Gelişimi Nedenleri Ve Bankacılık Sektörü Açısından Oluşturduğu Riskler, Yüksek lisans tezi, İstanbul, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Ekonomi Bankası <https://www.teb.com.tr/teb-hakkinda/>, Erişim Tarihi: 20.12.2024)

Türkiye İş Bankası <https://www.isbank.com.tr/bankamizi-taniyin/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 20.12.2024

Uluyol, O. (2019), “19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Bankacılığın Gelişimi”, *Accounting and Financial History Research Journal*, 16, 19-40.

Uygurtürk, H., Korkmaz, T. (2015), “Türkiye’deki A Grubu Seyahat Acentalarının Tercih Sıralamasının PROMETHEE Yöntemi ile Belirlenmesi”, *Business and Economics Research Journal*, 6/2: 141.

Uzun, S., Kazan, H. (2016), “Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden AHP TOPSIS ve PROMETHEE Karşılaştırılması: Gemi İnşada Ana Makine Seçimi Uygulaması”, *Journal of Transportation and Logistics*, 1/1: 99-113.

Valova, I. (2007), “New capital rules according to Basel II”, *Banks & bank systems*, 2/ 2: 14-21.

VanHoose, D. D. (2007), “Market Discipline And Supervisory Discretion İn Banking: Reinforcing Or Conflicting Pillars Of Basel II?”, *NFI Working Paper*.

Yapı ve Kredi Bankası <https://www.yapikrediinvestorrelations.com/tr/yapi-kredi-hakkinda/default/Yapi-Kredi-Hakkinda/253/0/0>, Erişim Tarihi: 20.12.2024

Yetiz, F. (2016), “Bankacılığın Doğuşu Ve Türk Bankacılık Sistemi”, *Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9/2: 107-117.

Yıldırım, O. (2015), “Türk Bankacılık Sisteminde Basel Kriterleri”, *Finans Politik Ve Ekonomik Yorumlar*, 52/609: 9-21.

Zedan, K. A., Gassan, D. A. A. S. (2017), “Palestinian Banks Analysis Using CAMEL Model”. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7/1: 351-357.

Zelvi, A. (2019), Türkiye’deki Özel Bankaların Finansal Performanslarının Ölçümü: TOPSIS Ve PROMETHEE Yöntemleri İle Bir Uygulama, Yüksek lisans tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Мажд, А. (2020), “Влияние Использования Оценки Модели Camels На Эффективность Деятельности Банков (На Примере Bank Vemo Saudi French-Bbsf)”. *Научный результат. Экономические исследования*, 6/3: 53-62.

Маркова, О. М., Сахарова, Л. С., Сидоров, В. Н. (1995), *Коммерческие Банки И Их Операции*. Москва: ЮНИТИ.

Николаева, А. В., Дагбаева, О. Д. (2018), “Анализ Ключевых Показателей Эффективности Деятельности Коммерческого Банка”, *Экономический вестник Восточно-Сибирского государственного университета технологий и управления*, 5: 79-86.

Селиверстов, А. В. (2017), “Модель CAMELS-Система Оценки Эффективности Коммерческого Банка”. *Аллея науки*, 2/9: 605-608.